UNIVERSAL
LIBRARY
OU_206126
UNIVERSAL
LIBRARY

భారతనీతికథలు

రెండవ భాగము.

కృతికర్త:

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు,
విజయనగర సంస్థానాస్థానకవి.

పబ్లిషర్సు:

వేంకటరామ్ అండ్ కో.,
హెడ్డాఫీసు:—ఏలూరు.

రామా పవర్ ప్రెస్, ఏలూరు.

1931

Copy-right]

[వెల 0—6—0.

విషయసూచిక.

1. అంగారపర్ణుఁడు—గర్వభంగము ... 1—5
2 సంవరణచరిత్రము—పురోహితప్రభావము ... 5—9
3. విశ్వామిత్రుఁడు—గర్వభంగము ... ... 10—14
4. కల్మాషపాదుఁడు—బ్రాహ్మణతిరస్కారము ... 15—19
5. ఔర్వుఁడు—భయంకరకోపాగ్ని ... ... 20—24
6. అర్జునుఁడు—ధనుర్విద్యాఫలము ... ... 24—29
7. కర్ణాదుల మత్సరము—పరాజయము ... ... 30—33
8. పాండవులు—మాతృభక్తి ... ... 34—38
9. ఇంద్రసేన—పాతివ్రత్యము ... ... 39—4[illegible]
10. సుందోపసుందులు—మోహప్రభావము ... 43—47
11. అర్జునుఁడు—సమయరక్షణము ... ... 48—51
12. నంద—బ్రాహ్మణశాపము ... ... 52—56
13. అర్జునుఁడు—శరణాగతరక్షణము ... ... 56—61
14. మందపాలుఁడు—సంతానాపేక్ష ... ... 61—65
15. బృహద్రథుఁడు—పుత్రప్రాప్తి ... ... 66—70
16. జరాసంధుఁడు—సాధుహింసాఫలము... ... 70—75
17. శిశుపాలుఁడు—దైవదూషణము ... ... 76—81
18. ద్రౌపది—పాతివ్రత్యమాహాత్మ్యము ... ... 81—87
19. కిమ్మీరుఁడు—మార్గనిరోధము ... ... 87—91
20. అర్జునుఁడు—ఈశ్వరసాక్షాత్కారము... ... 91—96
21. అగస్త్యుఁడు—వాతాపిజీర్ణము ... ... 96—100
22. కౌశికుఁడు—క్రోధస్వభావము ... ... 101—105
23. దుర్యోధనుఁడు—ఘోషయాత్ర ... ... 105—111
24. సైంధవుఁడు—పరస్త్రీవాంఛాఫలము ... ... 111—116

CHECKED

భారతనీతికథలు

రెండవభాగము.

1. అంగారపర్ణుఁడు - గర్వభంగము.

పాండవులు బ్రాహ్మణవేషములతో నేకచక్రపురమున జీవించుచు నొకనాఁడు ద్రౌపదీ స్వయంవర వార్తను వినిరి. ద్రౌపది పాంచాల దేశాధీశ్వరుండైన ద్రుపదునికూఁతురు. లోకమునఁ జాటింపఁబడిన యామెస్వయంవర వార్తవిని ప్రసిద్ధులైన రాజకుమారులెల్లరుఁ బాంచాల రాజధానియగు కాంపిల్యనగరమునకుఁ బ్రయాణమగుచుండిరి. స్వయం వరోత్సవమున బహువిధ దక్షిణలం బడయ గలమని వేదాధ్యయన సంపన్నులగు బ్రాహ్మణులుఁగూడ బాంచాల పురము చేరుకొనుచుండిరి. ఆ దినములలోఁ బట్టణముల యందును బల్లెలయందును బ్రజలలో నిదియే ప్రసంగము.

ఈ వార్తలన్నియు వినుచుండుటచేత ద్రౌపదీ స్వయంవరమును దర్శింపవలయునని పాండవుల కుత్సాహము కలిగినది. తల్లియైన కుంతి కుమారుల యభీష్టమునుగ్రహించి "నందనులారా! మనమీ యేకచక్రపురమునఁ బ్రవేశించి

చాలకాలమైనది. ఇంకెంతకాల మిందుండఁగలము? ఉన్నను నేమిలాభము? మఱియు నొరులయింట నింతకాలముండుట యుచితముకాదు. దక్షిణ పాంచాలదేశములు మిక్కిలి రమ్యంబులనియుఁ బాంచాలరాజు పరమధార్మికుం డనియును మనము వినుచుందుము. అంతియెగాక, యాదేశమునందలి గృహస్థులు కోరకయె బ్రాహ్మణులను దమంత పిలిచి సత్కరించు చుందురఁట. కావున మన మింకఁ బాంచాల రాజ్యమునకుఁ బోవుద''మని చెప్పెను. ధర్మరాజాదు లామాటల కమందానందమును జెంది, "తల్లీ! నీ యాజ్ఞాను సారమే కావించెద''మనిరి.

ఇట్లు ప్రయాణమును నిశ్చయించుకొని, తమయింటి బ్రాహ్మణునకుఁ జెప్పి సెలవుగైకొని, యొక శుభదినంబున బాండవులు తల్లితోఁ గాంపిల్యనగరమునకు బయలుదేఱిరి. అడవులు, గొండలు, నేఱులు, నదులు దాటుకొనుచు వారు పెక్కుదినములు ప్రయాణము చేసిరి. ఒకనాటి ప్రయాణములో వారికి మార్గమధ్యమున మహావిష్ణు సమానుఁడగు వ్యాసమహర్షి కానవచ్చెను. పాండవులును గుంతియు మిక్కిలి భక్తివినయములతో నాతనికి నమస్కరించిరి. వ్యాసుఁడు వారియెడఁ బ్రసన్నుఁడై, "ధర్మమూర్తు లగు మీ కందఱకు శుభంబగుఁగాక! మీ రుపేక్షించక కాంపిల్య నగరంబున కేగుఁడు! అక్కడ మీకు మేలు కాఁగల'' దని యాశీర్వదించి తనత్రోవం జనియెను.

భారతనీతికథలు

రెండవ భాగము.

1. అంగారపర్ణుఁడు - గర్వభంగము.

పాండవులు బ్రాహ్మణవేషములతో నేకచక్రపురమున జీవించుచు నొకనాఁడు ద్రౌపదీ స్వయంవర వార్తను వినిరి. ద్రౌపది పాంచాల దేశాధీశ్వరుండైన ద్రుపదునికూఁతురు. లోకమునఁ జాటింపఁబడిన యామెస్వయంవర వార్తవిని ప్రసిద్ధులైన రాజకుమారులెల్లరుఁ బాంచాల రాజధానియగు కాంపిల్యనగరమునకుఁ బ్రయాణమగుచుండిరి. స్వయంవరోత్సవమున బహువిధ దక్షిణలం బడయ గలమని వేదాధ్యయన సంపన్నులగు బ్రాహ్మణులుఁగూడ బాంచాల పురము చేరుకొనుచుండిరి. ఆ దినములలోఁ బట్టణముల యందును బల్లెలయందును బ్రజలలో నిదియే ప్రసంగము.

ఈ వార్తలన్నియు వినుచుండుటచేత ద్రౌపదీ స్వయంవరమును దర్శింపవలయునని పాండవుల కుత్సాహము కలిగినది. తల్లియైన కుంతి కుమారుల యభీష్టమును గ్రహించి

చాలకాలమైనది. ఇంకెంతకాల మిందుండఁగలము? ఉన్నను నేమిలాభము? మఱియు నొరులయింట నింతకాలముండుట యుచితముకాదు. దక్షిణ పాంచాలదేశములు మిక్కిలి రమ్యంబులనియుఁ బాంచాలరాజు పరమధార్మికుం డనియును మనము వినుచుందుము. అంతియెగాక, యాదేశమునందలి గృహస్థులు కోరకయే బ్రాహ్మణులను దమంత పిలిచి సత్కరించు చుందురఁట. కావున మన మింకఁ బాంచాల రాజ్యమునకుఁ బోవుద''మని చెప్పెను. ధర్మరాజాదు లామాటల కమందానందమును జెంది, ''తల్లీ! నీ యాజ్ఞాను సారమే కావించెద''మనిరి.

ఇట్లు ప్రయాణమును నిశ్చయించుకొని, తమయింటి బ్రాహ్మణునకుఁ జెప్పి సెలవుగైకొని, యొక శుభదినంబున బాండవులు తల్లితోఁ గాంపిల్యనగరమునకు బయలుదేఱిరి. అడవులు, గొండలు, నేఱులు, నదులు దాటుకొనుచు వారు పెక్కుదినములు ప్రయాణము చేసిరి. ఒకనాటి ప్రయాణములో వారికి మార్గమధ్యమున మహావిష్ణు సమానుఁడగు వ్యాసమహర్షి కానవచ్చెను. పాండవులును గుంతియు మిక్కిలి భక్తివినయములతో నాతనికి నమస్క రించిరి. వ్యాసుఁడు వారియెడఁ బ్రసన్నుఁడై, ''ధర్మమూర్తు లగు మీ కందఱకు శుభంబగుఁగాక! మీ రుపేక్షించక కాంపిల్య నగరంబున కేగుఁడు! అక్కడ మీకు మేలు కాఁగల'' దని యాశీర్వదించి తనత్రోవం జనియెను.

వ్యాసుని మహదాశీర్వాదమునకుఁ దల్లియు గొడుకులు నమితానంద భరితులై మార్గాయాసంబునుఁ బాటింపక రాత్రులును బగళ్లును బయనము సాగించుచుండిరి.

ఆ ప్రయాణములో నొకనాటి యర్ధ రాత్రిమునఁగటిక చీకటిలో దారి తెలియుటకు, ముందుచున్న యొకకొరివి చేతఁ బట్టుకొని యర్జునుఁడు ముందు నడచుచుండెను. తక్కినవారా వెలుఁగులో వానివెనుక వచ్చుచుండిరి. గంగానది యందలి సోమశ్రవంబను పుణ్యతీర్థంబున స్నానము చేయవలయు నని వారి సంకల్పము. అందుచే వారాతీర్థపు మార్గముననే పోవుచుండిరి. వారు గంగను సమీపించునరికి, భార్యతో జలక్రీడార్థఁము వచ్చిన యంగార పర్ణుఁడను గంధర్వుఁడు పాండవుల పాదధ్వనివిని, యాగ్రహించి విల్లునమ్ములు ధరించి ముందు నడచుచున్న యర్జును నడ్డగించెను. వానిం జూచిన తోడనే యర్జునుడును దక్కినవారును దటాలుననిలిచిపోయిరి. అప్పుడంగారపర్ణుండు గంభీరధ్వనితో వారికిట్లనియె. "అర్ధ రాత్రిములును సంధ్యలును, భూత యక్ష దానవ గంధర్వులు సంచరించెడు సమయములు. ఈ రెండు వేళల యందును నెంతటి బలవంతులైన రాజులైన నీ ప్రాంతముల సంచరింప నేరరు. ఇదంతయు నేను విహరించుచుండు ప్రదేశము. నే నంగారపర్ణుండను గంధర్వుఁడను. కుబేరుని సఖుండను. ఈ వనంబున గంగయు నంగారపర్ణయను పేరున నొప్పుచుండు. మీరెవ్వరు? ఇట్లేలవచ్చితిరి? నన్నెన్నఁడునుమీరు వినలేదా!"

వాని మాటల కర్జునుఁడు నవ్వుచు, ఓయీ! గంధర్వా! అర్థరాత్రములయందును సంధ్యలయందు నిందు సంచరించుట కశక్తులుగాని మేమట్లు భయపడము. ఎప్పుడైనను నెచ్చటనైనను మేము స్వేచ్ఛగా విహరింపఁగలము. మఱియుఁ బుణ్యనదియైన యీ భాగీరథి లోకమునకెల్ల సేవ్యమే కాని, యొక్క నీ సొమ్ము కానేరదు. జననీభ్రాతృ సహితుండనై నే నిప్పుడు గంగాభిషేకార్థము వచ్చితి. నీవు వలదన్న నుడుగువాఁడనుగా" నని పలికెను. అప్పు డంగారపర్ణుఁడు క్రోధోద్దీపిత మానసుండై యట్లయిన నింకఁ గాచుకొమ్మని పలుకుచు నర్జునునిపై నఖండ బాణవర్షమును గురియించెను. చేతంగల కొఱవి ద్రిప్పుచు నయ్యమ్ములు తన్నుఁ దాకకుండఁ గాచుకొని పార్థుఁడా గంధర్వునిపై నాగ్నేయాస్త్రమును విడిచెను. అయ్యస్త్రమునుండి వెడలిన పెనుమంట లా గంధర్వుని రథముపైఁ గ్రమ్మి దానిని భస్మ మొనరించినవి. అంగారపర్ణుఁడు నేలగూలి సొమ్మసిల్లి పడియె.

నేలఁ గూలినంతనే యర్జునుఁడు వానిం గొప్పువట్టి ధర్మజాదులకడకీడ్చి తెచ్చెను. అప్పుడు గంధర్వభార్యయైన కుంభీనస బోరన నేడ్చుచువచ్చి, ధర్మరాజు పాదములపైఁబడి, తనకుఁ బతిదానమును గావింపుమని ప్రార్థించెను. కుంతీ ధర్మనందను లామెను గరుణించి యోదార్చి యంగారపర్ణుని విడిచిరి. అట్లనుగ్రహింపఁబడిన యా గంధర్వుఁడు ముకుళితహస్తుఁడై యర్జునున కిట్లనియె. "నీచేతఁ బరాజితుండ నగుటచే నేటి

నుండియు నీ యంగార పర్ణత్వమును విడిచి చిత్రరథుండను పేర సంచరించుచుండు. నేను స్త్రీలోలుండనై యుండుటచేతను నీవు బ్రహ్మచర్య వ్రతస్థుండవగుటచేతను, నీవు జయించుటయు నే నోడుటయుఁ దటస్థించినవి. మఱియొకఁడీ యర్ధరాత్రంబున నన్ను గెలిచి పోజాలఁడు.

గీ. పాండుపుత్ర ! నీవు బ్రహ్మచర్యస్థుండ
వగుటఁ జేసి మన్మథార్తు నన్ను
నోడిచి తిందు రాత్రి యుద్ధంబుసేసి కా
మోపభోగ నిరతుఁ డోటువడఁడె ?

---

2. సంవరణ చరిత్రము - పురోహితప్రభావము.

నాటి యర్ధరాత్రమునఁ బాండవులును జిత్రరథుఁడును జాలసేపు సంభాషించిరి. ఆగంధర్వుఁడు వారికిఁ గడుంగూర్పు మిత్రుఁడయ్యెను. పాండవులును వానికిమిత్రులైరి. నాటిరాత్రి సంభాషణములోఁ జిత్రరథుఁడు "పాండుకుమారులారా ! పవిత్రచరిత్రుఁడును ధర్మజ్ఞుఁడునగు నొక బ్రాహ్మణుని మీరు పురోహితునిగా నెంచుకొనుఁడు. అట్టి పురోహితునిఁ బురస్కరించుకొను రాజులకుఁ బాపభయంబును నపజయంబును గలుగవు. మీపూర్వుఁడైన సంవరణుండను రాజుపురోహితుని యనుగ్రహంబుననే తపతియను కన్యకను బడయఁగల్గెనని చెప్పెను. తోడనే పాండవులు సంవరణ చరిత్రంబును

పురోహిత ప్రభావంబును దమకెఱింగింప వలసినదని కోరిరి. గంధర్వుఁడిట్లు చెప్ప నారంభించెను.

సూర్యునకు సర్వశుభలక్షణ లక్షితాంగియగు తపతి యను కూఁతురుగలిగెను. కాలక్రమంబున నక్కన్యారత్నము రూపగుణ విద్యాసమృద్ధినియై వర్ధిల్లుచు, యౌవన ప్రాప్తయై నంతనే యాదిత్యుఁడామె వివాహమునుగూర్చి విచారింప సాగెను. సర్వవిధములఁ దపతి కనుగుణుండైన పతిం బడయుటకుఁ దపనుఁడు నిరంతరము ప్రయత్నించుచుండె. అట్టియెడ భరతవంశజుండును, అజామీఢుని కుమారుండునగు సంవరణుండను రాజు తపతి గుణరూప విద్యావిశేషములను విని యామెయందు బద్ధానురాగుఁడయ్యెను. కాని తనప్రభుత్వ గౌరవముచేత సామాన్యరాజకన్యను బడయఁగల్గినట్లు సంవరణుం డాదిత్యకన్యను బడయఁజాలఁడు కదా! అందుచే సూర్య భగవానుఁడు తనకుఁ బ్రసన్నుఁడై తపతీసతిని దన కనుగ్రహించుటకై యా రాజు జపోపవాసాది విధులతో నిత్యమును వాని నారాధించు చుండెను. భగవంతుఁడైన భాస్వంతుడు వానిభక్తికెంతయు మెచ్చి గగన మండలమున నధిక ప్రభతో నేను వెలుంగునట్లే భూమండలమున సుప్రసిద్ధుఁడై వెలుంగు సంవరణుండే నా పుత్రికిం దగిన వరుండని నిశ్చయించుకొనెను.

ఇట్లు సూర్యోపాసనాయత్త చిత్తుండై రాజు కాలము గడపుచు నొకనాడు మృగయా వినోదార్థము వనమునకరిగెను.

ఆ వనంబున వేటలమకంబున సంచరించుచు సంవరణుని తురం గము క్షుత్పిపాసా పీడితమై నేలవ్రాలినది. అందువలన నతఁడు పాదచారియయి సంచరించుచుఁ గ్రమక్రమముగ నొక పర్వత ప్రదేశమును సమీపించి, యాకస్మికముగ నచ్చట నిరతిశయ రూపలావణ్యాతిశయములుగలయొక కన్యాలలామంగాంచెను. సంవరణుండామెను జూచినంతనే యనిమిషలోచనుండై "ఓహో ఈ హేమగాత్రి తనుకాంతిచే నీవృక్ష లతాదులన్నియు బంగారు వికారము నొందుచున్నవి. ఈమె త్రిభువన సామ్రాజ్యలక్ష్మియో, యక్షకాంతయో, సిద్ధకన్యకయో, యమర సుందరియో కావలయును! దివ్యాంగనలకైన నిట్టిరూపవిలాస సంపదలుండుట యసంభవము" అని పలువిధముల శ్లాఘించుచు మెల్లఁగ నామెను సమీపించెను. సమీపించి రాజు తత్సౌంద ర్యావలోకనమునందు నిశ్చలత్వము నొందిన తనచూపులామె యందె నిలిపి, "అబలా! నీ వెవ్వరిదానవు? ఒంటరిగ నివ్వనం బున నేల మెలంగుదానవు?" అని యడిగెను. వాని మాటల కక్కన్య నిరుత్తరయై మేఘమధ్యమున సౌదామినివోలెఁదటా లున మాయమైనది.

ఇట్లదృశ్యమైన యక్కన్యం గానక సంవరణుండు ప్రలా పించుచు మిక్కిలి దుఃఖించుచుండఁ గొంతసేపునకు వానిం గరుణించి మఱల నాసుందరి ప్రత్యక్షమై యిట్లేల వగచెదవని యడిగెను. తోడనే యతఁడత్యానంద భరితుఁడై, "సుందరీ! అధికప్రతాప బలదర్పంబున రాజలోకమునకెల్ల నేనే పెద్ద.

మున్నెవ్వరికి నెందును భయంపడనివాఁడను. నేఁడు నీయెడ భయార్తుఁడ నైతిని. ప్రాణదానముగావించినన్ను రక్షింపుము. గాంధర్వ వివాహంబున నన్నువరింపు"మని ప్రార్థించెను. రాజు మాటలకు లజ్జావనతవదనయైన యా మదవతి కొంతవడికి మొగంబెత్తి, "రాజేంద్రా! భువనైక దీపకుండగు సవితృనకు నేను దనూజను. సావిత్రి కనవరజను. తపతియనుదానను. నా యందు నీకుఁ బ్రియంబుగలదేని మాతండ్రినడుగుము. ఆతండు నన్ను నీకీయఁగలండు. ఇట్టి సందర్భములఁ గన్యలకు స్వాతంత్ర్యంబులేమి నీ వెఱుఁగుదువుగదా! కావున నాకై యాదిత్యు నారాధింపు'' మని చెప్పి, తపతి సూర్యమండలమున కరిగెను.

తపతి యరిగినంతనే సంవరణుండు మూర్ఛాగతుండయ్యెను. అప్పుడు వాని మంత్రులలో నొకండువచ్చి రాజును శీతలోపచారంబుల సేదదీర్చెను. సంవరణుఁడా పర్వతమున సూర్యు నతిభక్తి నారాధించుచు నొకనాఁడు తన పురోహితుఁడైన వసిష్ఠమహర్షినిఁ దలంచుకొనెను. బ్రహ్మసమానుండును మహాతపశ్శాలియు నగు వసిష్ఠమహాముని వానికిఁ బ్రత్యక్షమై వ్రతోపవాస కృశీభూత శరీరుండై యున్న ప్రభుఁ జూచెను. చూచి, చూచినమాత్రముననే యాతఁడు తపనతనూజయైన తపతియందు బద్ధానురాగుండై యుండుట యోగదృష్టిచే గ్రహించి సంవరణునకు శుభంబొనగూర్ప నిశ్చయించి, యాక్షణమ యప్రతిహత ప్రభావుండగు నమ్మునికుల తిలకుండు సంకల్పమాత్రంబుననే యాదిత్యమండలమును సమీపించి,

లోకలోచనుండైన కమలబాంధవుని సందర్శించి వేదమంత్రం
బులనెంతయు సన్నుతించెను. మునీశ్వర వరిష్ఠుండైన వసిష్ఠుని
లోకబాంధవుఁ డతిగౌరవంబున సంభావించి "మహాత్మా !
మీ యాగమనంబునకుఁ కారణంబే" మని యడిగెను.
తోడనే వసిష్ఠుఁడు, ప్రభాకరా! మారాజు సంవరణుఁడు.
విద్యాగుణ సౌందర్య లావణ్యాదులయందు నీ తనయకుం
దగినవరుండు. కూఁతుంగన్న ఫలంబుగా నీవక్కన్నియనాతని
కొసంగవలయు"నని యడిగెను. భగవానుడాతని నెంతయు
నాదరించి, మహాత్మా! రాజవంశకరుండైన సంవరణుండే
తపతికిం దగినపతి" యని పలుకుచు, నాక్షణమె యక్కన్యా
రత్నమును వసిష్ఠువెంటఁ బుత్తెంచెను.

ఇట్లొక్క నిమిషార్ధంబున రెండు వేల యోజనంబులు
నడచు నాదిత్యురథంబులో నశ్రమంబుననరిగి తపనదత్తయైన
తపతిం దోడ్కొనివచ్చి, వసిష్ఠుండు విధివంతంబుగాఁ తన
రాజునకు వివాహంబు చేసెను. కావున మహాత్ములైన పురో
హితులం బడసిన రాజులకు నిష్టశుభంబులగుట నిశ్చయంబు.

ఉ. వేదము వేదియుంగలుగు విప్రవరేణ్యుఁడగణ్య పుణ్యసం
పాదిపురోహితుండయినఁ బాపము వొందు నెభూపతింబ్రతా
పోదయ కాన మీఁదగు గుణోన్నతికిందగు ధర్మతత్వసం
వేదిఁ బురస్కరింపుఁడు పవిత్రచరిత్రు మహీసురోత్తమున్

3. విశ్వామిత్రుఁడు - గర్వభంగము.

గంధర్వుఁడు చెప్పిన కథవిని పాండవులు మిక్కిలి సంతసించిరి. ఆతపతీ సంవరణులకుఁ బుట్టిన కురుని మూలంబుననే మీవంశము కౌరవవంశము నాఁబడెనని కూడ నాతఁడు వారికెఱింగించెను. అంతయువిని యర్జునుండత్యానంద భరితుఁడై 'గంధర్వోత్తమా! పూజ్యులును బుణ్యభాగులును నగు మాపూర్వులకుఁ బురోహితుఁడైన వసిష్ఠమహర్షి మహాత్మ్యత మేమింకను వినఁగోరెదము. మమ్మనుగ్రహించి వచింపు'మని ప్రార్థింప గంధర్వుఁడిట్లనియె.

తొల్లి కన్యాకుబ్జంబున గాధినందనుండు విశ్వామిత్రుండను రాజుకలఁడు. అతఁడు తన పరాక్రమాతిశయంబున ధాత్రి నిరమిత్రంబుగాఁ జేసి తన్నెదుర్కొనువాఁడు లేకుండ నిర్భయంబుగ రాజ్యపరిపాలనము గావించుచుండెను. తాను క్షత్రియుండగుటయుఁ దన్నెదిరింపగల శత్రుబలంబును లేకుండుటయుఁ దలంచి, గాధేయుఁడు క్షత్రబలంబుకంటె మించిన బలంబు లేదని గర్వించుచుండెను. ఆ గర్వాతిశయంబున నతండు బ్రాహ్మణ ప్రభావంబులను గాని తపఃప్రభావంబులను గాని లేశమును బాటింపకుండెను.

ఇట్లు రాజ్యమదాంధుఁడైన విశ్వామిత్రుం డొక్క నాడు మృగయా వినోదార్థం బపారసేనా సమేతుండై మహారణ్యంబుల కరిగి, పెద్దయుంబ్రొద్దు వేటాడి మిక్కిలి

డస్సెను. అయ్యరణ్య భాగంబున ననతిదూరంబుననే వానికొక మున్యాశ్రమము గానవచ్చినది. అయ్యాశ్రమాంతరంబున గాధేయుం డొకింత విశ్రమింపఁ దలంచి మెల్లఁగా నచ్చటఁ జేరుకొనియెను. చేరి ప్రాంతముల సంచరించు ఋషికుమారులఁ బిలిచి, యతఁ డియ్యాశ్రమ మెవ్వరిదని యడుగ వసిష్ఠమహర్షిదని చెప్పి వారాతని లోనికిఁ గొని పోయిరి. అప్పుడు మహాత్ముఁడైన వసిష్ఠుఁడు వాని రాక నెఱిఁగి యెదుఁగ వచ్చి యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగి, విశ్వామిత్రు నతిప్రీతిం బూజించెను. మఱియు రాజును సైనికులును మృగయావిహారంబునఁ గడుంగడు డస్సినవారగుటచే నయ్యందఱం గూడ నభిమతాహారంబు లొసంగి పరితృప్తులఁ గావింపుమని వసిష్ఠుఁడు తన హోమధేనువైన నందినికి నియోగించెను.

మహర్షి యాజ్ఞానుసారంబుగ నా నందిని తన సంకల్పమాత్రంబుననే ఘృతంబును నదిగాఁ బ్రవహింపఁ జేసెను. అన్నరాసులను బర్వతపంక్తులుగాఁ బేర్చెను. రసపూరితంబులగు బహువిధోపదంశముల ననేకములఁ గల్పించెను. వివిధ భక్ష్యభోజనంబుల నపారంబుగా సృష్టించెను. ఇట్లు తనకును లక్షలకొలఁది గల తన సేనలకును క్షణమాత్రంబుననే చతుర్విధాహారంబులఁ బ్రసాదించి పరితృప్తులఁ గావింపఁ గలిగిన యా హోమధేనువుం జూచి, దాని యద్భుత కృత్యంబునకు విశ్వామిత్రుం డెంతయు నిశ్చేష్టితుండయ్యెను. అంత

దట్లు విస్మితుండగుచు నాత్మగతంబున "అద్దిరా! శంఖరంబులం బోలు కర్ణంబులును మెత్తని వలుఁదపొదుఁగును కుఱుచలై పొలుచు కొమ్ములును మృదువైన రోమంబులును శరత్కాల చంద్రికా సన్నిభంబైన మేనిచాయయుఁ గల యిమ్మొదవు పెన్నిధిచిక్కిన ట్లిమ్మునికెట్లు చిక్కెనో? దీని నెట్టులైన నేను దక్కించుకొందు" నని నిశ్చయించుకొనెను. అట్టి నిశ్చయముతో విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠుని సమీపించి, యిట్లనియె. "మునిచంద్రమా! మీ రొసఁగిన యాతిథ్యంబున మేము కృతార్థుల మైతిమి. మీ యాజ్ఞానుసారముగ నాశ్రితజనానందినియగు నందిని సంకల్పమాత్రంబుననే షడ్రసోపేత భోజనంబుల మమ్ముఁ బరితుష్టులఁ గావించె. సకలభోగంబులు వర్జించి యరణ్యంబులం జేరి వాయుభక్షులును బర్ణభక్షులునై తపము చేసికొనుచుండు మీవంటి ఋషులకు మహదైశ్వర్యదాయకంబగు నీ హోమధేనువు వలన నేమి ప్రయోజనంబున్నది? ప్రయోజనము లేకుండుటయె కాదు. అనర్థదాయకంబునుగాఁగలదు. ఈ నందిని కల్పించు భోగంబులయందు మీకాసక్తి వొడముచుండును. అట్టియాసక్తి వలనఁ దపోభంగము జరుగుచుండును. కామధేనువుంబోలు నిట్టి హోమధేనువు మీవంటి యుత్తమ తపస్వులకడ నుండరానిది. కావున దీనిని నాకనుగ్రహింపుఁడు. నందినికన్న నుత్తమంబులగు నొక లక్ష మొదవుల మీ కిచ్చెద."

వసిష్ఠుఁడు వానిమాటలకు నవ్వుచు, "రాజేంద్రా ఈచిడిపిక్కుత్త్రికి లక్ష మొదవుల నొసంగనేల? వానిని నేనట్లు

శాపాడఁగలను? పితృదేవతలను మీవంటి యతిథులను దీని చేతనే నిత్యమును సంతృప్తులఁ జేయ కలుగుచున్నాను. అందుచే నియ్యది యన్యుల కీయఁబడదని బదులుచెప్పెను. తోడనే కోపస్వభావుఁడగు విశ్వామిత్రునకు వసిష్ఠునిపై దురాగ్రహము జనించినది. "నేను క్షత్రియుండను. నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుండను. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు. పరమ శాంతుండవు. నన్నేమి సేయఁగలవు? లక్ష మొదవులనిచ్చెద నన్న నొల్లవైతివిగావున నవశ్యముగ బలిమిం జేసియైనను దీనింబరిగ్రహింతు" నని పలుకుచు నందినింబట్టుకొనుఁడని తనసైనికులకు నియోగించెను. పరుల వలన భాధకలుగకుండ సాధుజనుల రక్షింపవలసినరాజు తానే సాధుబాధ కుపక్ర మించునెడ నింక నెవరేమి చేయఁగలరు?

గాధేయుని యనుమతిఁబొందిన నాతని సైనికులు నందినిం జుట్టుముట్టిరి. కాని యయ్యది వారికింబట్టువడక, తీవ్రములగు వారిదండ తాడనంబులచేఁ బీడింపఁబడి యఱచుచు వసిష్ఠునొద్దకువచ్చి యిట్లనియె. "మహాత్మా! అధర్మపరులగు నిన్నరులకు నన్నిచ్చితిరే? నన్నేల యుపేక్షించితిరి? ఇది మీకుధర్మమా?" వసిష్ఠుడామాటల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరం బీయక యూరకుండె. అందువలన వాని యభిప్రాయం బెఱింగి, తన్ను వారికీయ లేదని గ్రహించి; నందిని తన వత్సంబును బట్టుకొను చుండిన సైనికులవంకకుఁ బరుగెత్తెను. తోడనే తక్కిన సేనలును నందిని వెంబడించెను. అప్పట్టున

నా కామధేనువు విజృంభించి, మండు వేసంగిలోని మధ్యందిన మార్తాండ మూర్తియుంబోలె దుర్నిరీక్షయై యొక్కమా రంగవిక్షేపంబు గావించెను. తోడనే భయంకరమగు నంగారవృష్టి కురియసాగెను. మఱియు నందినివాలంబునుండి శబర సేనలును శకృన్మూత్రములనుండి శక యవన పుండ్ర పుళింద ద్రవిళ సింహళ సైన్యములును, ఫేనంబునుండి దరద బర్బర సైన్యములును జనించినవి. ఇట్లుజనించి శత్రుసైన్యములకంటె నధిక సంఖ్యాకంబులై యాయుధభృత సైన్యములు విశ్వామిత్రుని సేనలనెల్ల నిముసములో నేలపాలు గావించెను.

అట్టి బ్రహ్మతేజో జనితంబైన పరిభావంబుచూచి విశ్వామిత్రుఁడు లజ్జావనత వదనుఁడై తన క్షత్రబలమును నిందించి యెల్లబలంబులకు మిక్కిలి తపోబలంబెయని తెలిసికొనెను.

చ. పొలుపగు రాజ్యసంపదల భోగములెల్లఁ దృణంబుగామదిం
దలఁచి విరక్తుఁడై విడిచి కాననశైల వనాంతరంబులన్
వెలయఁ దపంబుసేసి గుణవిశ్రుతుఁడై పడసెన్ మహాతపో
బలమున సర్వసంపదలు బ్రహ్మఋషిత్వముదివ్యశక్తియున్.

4. కల్మాషపాదుఁడు - బ్రాహ్మణతిరస్కారము.

వసిష్ఠుని యద్భుత ప్రభావమునకుఁ బాండవులు మహాశ్చర్య చేతస్కులైరి. "చిత్రరథా! నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నీ మూలంబున బ్రహ్మతేజోధికుండైన వసిష్ఠుని మహాత్మ్యమును వినఁగలిగి కృతార్థులమైతిమి. మిత్రమా! అమ్మహాత్మున కిల్లాలై ధన్యురాలైన పుణ్యురాలెవ్వరు ? పురాణదంపతులం బోలు నాపుణ్యదంపతులకుఁబుట్టిన పుత్రులెవ్వరు ? వారును దండ్రియంతటి తపస్సంపన్నులు గాఁగలిగిరా?" అని వసిష్ఠ కథాశ్రవణ కౌతూహలంబున నర్జునాదు లెన్నియో ప్రశ్నలడుగుచుండ నాగంధర్వుండు వెండియు వారికిట్లనియె.

జగత్పావన శీలయైన యరుంధతి వసిష్ఠుని భార్య. అమ్మహాసాధ్వియందు వానికి నూర్వురు పుత్రులు జనించిరి.

అయోధ్యాపురాధీశ్వరుండును నిక్ష్వాకుకుల సంభవుండును నగు కల్మాషపాదుఁడను రాజు మృగయావినోదంబున నొక్కనాడు వసిష్ఠాశ్రమ సమీపారణ్య భూముల విహరించుచు గిరిగహనసంచారంబున నెంతయు డస్సి విశ్రమార్థము దదాశ్రమము వంకవచ్చుచుండెను. అప్పుడు వసిష్ఠ పుత్రశతంబున నగ్రజన్ముండును నధికతపశ్శక్తి యుక్తుండును నగు శక్తియను మహాముని యయ్యరణ్యంబున నింధనార్థంబు పోవుచు మార్గ మధ్యంబున వాని కెదురయ్యెను. రాజుల దర్శించినంతనే మ్రొక్కుటయుఁ బ్రక్కకుఁ దొలంగుటయు

మున్నగు భక్తి వినయ సూచకంబులు తనయెడఁ జూపని శక్తింజూచి, రాజాభిమానంబునఁ గల్మాషపాదుఁడు తెరువు దొలంగుమని యాసడించుచుఁ బలికెను. "రాజా! ఎట్టి రాజులైనను బ్రాహ్మణోత్తము లెదురగుచుండు నప్పుడు భక్తియుక్తులై నమస్కరించి ప్రియంబులు వలికి మార్గం బొసంగెదరు. ఇదియే యుత్తమ ధర్మము. దీనిని నీ వేల యెఱుంగకున్నావని" శక్తి బదులు చెప్పెను. అంతఁ గల్మాష పాదుండు వానిపై నాగ్రహించి తనచేతనున్న కశకోలతో నమ్మునీంద్రుని దీవ్రముగా వేసెను. ఇట్లవమానితుండైన శక్తియు నపార కోపారుణిత నయనుండై వానిం జూచుచుఁ జూచి, "ఓరీ! రాజాధమా! నీవు రాక్షసాకారంబున నకారణంబ నాకపకారంబు గావించితివి. కావున రాక్షసుండవై మనుష్యమాంసం బాహారంబుగా నుండు" మని శపించెను. అప్పుడు రాజు వానిని వసిష్ఠ తనయునిగా గ్రహించి తన యపరాధంబునకు వగచుచు ముకుళితహస్తుడై "మునీంద్రా! నన్ను మన్నించి యీశాపంబుఁ బాపుకొను నుపాయంబును బ్రసాదింపు" మని ప్రార్థింప సాగెను. అంతలో వసిష్ఠునకు బద్ధవైరుండైన విశ్వామిత్రుఁ డచ్చటికి వచ్చి వారలు తన్నెఱుంగకుండ నంతర్హితుఁడయి యుండి, కింకరుండను నొక్క రక్కసుని రాజు హృదయంబునఁ బ్రవేశింపుమని యాజ్ఞాపించెను. విశ్వామిత్రునా దేశంబునను శక్తి శాపంబునను గింకరుఁడు కల్మాషపాదుని యంతరంగంబున నావేశింపఁగ లైను.

ఇట్లు రాక్షసావిష్టుఁడై యారాజు తన రాజ్యంబునకు
వచ్చి పూర్వపు మనఃప్రవృత్తి లేశంబును లేక క్రూర
దృష్టులు క్రూరస్వభావమును వహించి రాజ్యకార్యముల
యందు మతిలేకుండ సంచరింపసాగెను. వానికడ కొకనాఁ డొక
బ్రాహ్మణుం డధిక క్షుధార్తుండై వచ్చి, సమాంసంబైన భోజ
నంబు తనకుఁ బెట్టి పుచ్చుమని యడుగఁ గల్మాషపాదుండట్లే
యని పలికి యంతఃపురంబునకు బోయి యాసంగతి మఱచి
పోయెను. నాటి యర్ధరాత్రంబున స్మరణకువచ్చి నంతనే
యతఁడు తనవంటవానిం బిలిచి, యాబ్రాహ్మణునకు భోజనము
నొసంగుమని నియోగించెను. కాని బ్రాహ్మణుం డయ్యకాల
భోజన మంగీకరింపలేదు. ఆసంగతి బానసుంబువాఁ డెఱిం
గింప, మనుష్యమాంసంబు గొనిపోయి పెట్టుమని కల్మాష
పాదుఁడనెను. వాఁడును వధ్యస్థానంబునకుం జని నరమాంస
మును గొని బ్రాహ్మణునకు వడ్డించినంతనే యతఁడ య్యది
దివ్యదృష్టిని గ్రహించి, యాగ్రహించి, "ఓరి రాజాధమా!
అభోజ్యంబగు నమానవ మాంసమును బెట్టిననీవు మనుష్యా
దుండవుకమ్ము." అని శపించెను. కల్మాషపాదుండును
మానుష భావంబు విడిచి రాక్షసుండయ్యె.

ఇట్లు రాక్షసుండైన తక్షణంబుననే యతండతి త్వరిత
గతిని శక్తియొద్దకువచ్చి "నీకారణంబున నాకిట్టి శాపవ్యా
పారంబు సంభవించెను. కావున దీనిఫలంబు మున్ముందు నీవే
యనుభవింపు" మని పలుకుచు వానిం జంపివేసెను. ఆ కృత్య

మునకు విశ్వామిత్రుండెంతయు సంతసించి, యారాక్షసునకు బోధించి వసిష్ఠపుత్రుల నందఱం గూడ వానిచేఁ జంపించెను. ఇట్లొక్కుమారుగ రాక్షసనిహతులైన కుమారకులంజూచి, పరమయోగ ధురంధరుండయ్యుఁ బాపము వసిష్ఠుఁడు శతపుత్ర శోక దందహ్యమాన మానసుండయ్యెను. క్రమక్రమముగ నతఁడు దుఃఖాతిశయంబున వివశాత్ముండై యాత్మహత్య మహాపాపంబని తలంపనేరక, యావిషాదంబున దావానల మధ్యంబునఁ జొచ్చెను. కాని యాతఁడు చొచ్చినంతనే యమ్మహానలంబు వానికి శీతంబై వానికెట్టి యపాయంబును గావింపదయ్యె.

అంత వసిష్ఠుండు కంఠ దేశంబున రాయిగట్టుకొని సముద్ర మధ్యమున నుఱికెను. తోడనే సముద్రస్వామి తన యుత్తుంగ తరంగహస్తంబుల నాతనింబట్టియెత్తి యతిభద్రంబుగఁ దీరంబునంజేర్చె. సుతశతవర్జితంబైన యాశ్రమంబింకఁ జూడనొల్లనని వసిష్ఠుండింటికిఁ బోనొల్లక యచ్చటనుండి మేరుపర్వతంబునకుఁ బోయి యత్యున్నతంబైన తచ్ఛిఖరం బెక్కి యందుండి తటాలున నేలకుదుమికెను. అత్యధిక తప స్సంపన్నుడైన యమ్మహాత్ముని దేహబంధము లేశమైన గాయముపడదయ్యె. పిమ్మట నతడతి భయంకరముగఁ బ్రవహించుచుండిన యొక మహానదిం బ్రవేశించెను. అయ్యది శతవిధంబులఁ బరిద్రుతమై వసిష్ఠునకు స్థలమొసంగుటచే దానికి శతద్రునామము వచ్చినది.

ఇట్లుశరీర పరిత్యాగంబున కెన్నివిధంబుల బ్రయత్నించినను గడకప్రాప్తమరణుండై వసిష్ఠుండు విసిగి మరణవ్యవసాయంబువిడిచి యాశ్రమంబునకు వచ్చుచు నొకచోశక్తిభార్యయగు నదృశ్యంతినిఁ జూచెను. తోడనే గర్భవతియగు తన కోడలి యుదరంబునుండి షడంగాలంకృతంబైన వేదనాద మతి మనోహరముగ వానికి వినవచ్చెను. ఆధ్వని శక్తికంఠధ్వనిగా నూహించుటచే వేదవేదాంగముల ధరించిన పౌత్రుఁడామె పుణ్యోదరమున నున్నవాఁడని సంతసించి, మనుమని ముఖముచూచి యేను కృతార్థుఁడనయ్యెదనని యతఁడు నిశ్చయించుకొనెను. నాటనుండియు వసిష్ఠుఁడు మరణ ప్రయత్నమును సంపూర్ణముగావిడిచి నిజాశ్రమంబునఁగోడలిని గాపాడుచుండ నొకనాడాకస్మికముగ రాక్షసుండైన కల్మాషపాదుండచ్చటికి వచ్చెను. వాని భయంకరాకృతిం జూచి యదృశ్యంతి వెఱచి గడగడ వడకుచుండ, వసిష్ఠుఁడామెకు ధైర్యము చెప్పి. మంత్రపూతంబులైన కమండలూదకంబుల నారక్కసునిపైఁ జిలికె. తోడనేవాఁడు శాపవిముక్తుండై రక్కసురూపు విడిచి నిజరూపంబును దాల్చి యత్తపోధనునకుఁ బాదాక్రాంతుఁడయ్యెను. అప్పుడు వసిష్ఠుండు వానికిట్లు నీతి నుపదేశించెను.

చ. గుణములనొప్పి బ్రాహ్మణులకుం గడుభక్తుఁడవై సమస్తధా
రుణిఁబ్రజఁబ్రోచుచున్ విగతరోషుఁడవై సుఖముండుమింక బ్రా
హ్మణులకవజ్ఞ సేయక శమంబును జేకొను మింద్రుఁడైన బ్రా
హ్మణులకవజ్ఞ సేసి యవమానముఁబొందుఁ బ్రతాపహీనుఁడై

5. ఔర్వుఁడు - భయంకరకోపాగ్ని.

"గంధర్వోత్తమా! నీవు కథాకథన కుశలుండవు. మహాత్ముల పుణ్యచరిత్రములను నీవలననే వినవలయు. మహర్షియైన వసిష్ఠునకుద్భవించిన పౌత్రుండెట్టి వాఁడయ్యె? వాని వృత్తాంతముకూడ నొకింత మాకెఱింగింపు" మని ధర్మరాజాదులు మఱలఁ బ్రార్థింపఁ జిత్రరథుండు వారి కిట్లనియె.

పాండుకుమారులారా! వసిష్ఠునిమనుమఁడు జగత్ప్రఖ్యాత పురుషుండగు పరాశరుఁడు. అతఁడుదయించి నంతనే పితామహుఁడు వానికి జాతకర్మాది విధివిధానములనుగావించి యుల్లాసముద్దుగఁ బెంచుచుండెను. తాతచేతను దాతకంటె నెక్కుడుగఁ దల్లిచేతను గారవింపఁబడుచు నొకనాడు పరాశరుండు మాతండ్రిగా రెందున్నారని తన జనయిత్రి నడిగెను. ఆమాటల కదృశ్యంతి ప్రత్యుత్తరంబీయక కన్నీరు గార్చుచు వలవల నేడ్వదొడంగెను. అందువలనఁ దనతండ్రి పంచత్వమొందినట్లు గ్రహించి యమ్మునికుమారుఁడు "తల్లీ! దుఃఖింపకుము. కన్నీరు దుడుచుకొనుము. మాతండ్రి కపరాధంబుగావించి నీకట్టిదుఃఖంబుగల్పించిన వారెవ్వరో నాకెఱింగింపుము. తగిన ప్రతిక్రియగావించి నీసంతాపం బడంగించెద" ననుటయు నదృశ్యంతి "నాయనా! నీజనకుఁడొక్క రక్కసు

నిచే భక్షింపఁబడిరె'' నని యావృత్తాంతం బంతయు విని పించెను. గర్భవాసమునందే సకల వేదవేదాంగపారీణుండై యత్యంత తపశ్శక్తియుక్తుండై జనించిన పరాశరుండు జనక వధావిధానంబువిని కోపదహన దందహ్యమాన హృదయుండై తన తపోమహత్వంబున సకల లోకములు సంహరించెదనని కమండలంబు గైకొనుచుండ వసిష్ఠుఁడు వచ్చి మనుమని వారించి యిట్లనియె.

తండ్రీ! నీదుస్సాహసం బుడుగుము. నీకొక్క యితి హాసంబు చెప్పెద వినుము. కృతవీర్యుండను రాజు కలఁడు. అతఁడు భృగువంశమువారిని గురువులుగాఁ జేసికొని యనేక యజ్ఞములొనర్చి యాయజ్ఞములయందు వారి కపరిమితము లైన ధనము లిచ్చి తృప్తి పరచెను. కృతవీర్యుఁడు స్వర్గస్థుఁడైన యంతనే యతని వంశస్థులైన రాజు లందఱు నతి ధన లుబ్ధులై ''ఓ భృగువంశ బ్రాహ్మణులారా! కృతవీర్యుని మోసపుచ్చి మీరార్జించిన ధనంబు లెల్ల మాకు దిరిగి చెల్లింపుఁ'' డని తీవ్రముగ శాసించిరి. భార్గవులు రాజ శాసనంబునకు భయపడి తమ తమ ధనకనకవస్తువాహనాదు లను గొనిపోయి వారికి సమర్పించుకొనుచుండిరి. కొందఱు బ్రాహ్మణులు తమ ధనంబుల రహస్యముగఁ బాతిపెట్టియూర కుండిరి. రాజు లనుమానించి యట్టి వారి గృహముల శోధింపఁ దద్ధనంబు లెల్ల బయలుపడినవి. అంత నాక్షత్రియు లాగ్రహించి యీ భార్గవులు రాజధన వంచకులు. వీరినిఁ

గడతేర్ప వలయునని యెంచి, గర్భంబుల నున్న యర్భకులు మొదలుగా భార్గవకుల సంహారంబును బ్రారంభించిరి. ఆదారుణ సంహారమునకు భయపడి కొందఱు భార్గవభార్యలు హిమవంతమునకుఁ బారిపోయిరి. వారిలో గర్భవతియగు నొక భార్గవి క్షత్రియుల వలన నపాయంబు శంకించి, తన గర్భంబు నూరుదేశంబున ధరించెను.

ఇట్లు పలాయనలైన భార్గవ భార్యలను వెదకుచు క్షత్రియులు హిమవంతమును సమీపించిరి. అంతకు మున్నె భార్గవి యూరుప్రదేశమునుండి ప్రళయకాల చండమార్తాండునింబురుడించు తీవ్రతేజముతో నొప్పుచు నర్భకుండుద్భవించెను. భార్గవ భార్యల సమీపించిన రాజులెల్లరునమితోగ్రుండగు నబ్బాలకుంజూచి, హతదృష్టులై యంధులై చేయునదేమియు లేక తత్పర్వతారణ్య ప్రదేశములఁ గ్రుమ్మరుచుండిరి. అట్లు క్రుమ్మరుచు నొక నాడంధులైన యాక్షత్రియు లెల్లరు భృగుపత్నికడకు వచ్చి మాకు దృష్టిదానంబు ప్రసాదింప వలయునని ప్రార్థింప సాగిరి. ''నేను మీదృష్టులపహరించిన దానను గాను. మీచేఁ దనగురువులు పరిభూతులైరని మీపై నలిగి మిమ్మంధులఁ గావించినవాఁడు భానుతేజుండైన యిక్కుమారకుండు. వీఁడు నూఱు సంవత్సరములు నా యూరు గర్భంబు నందుండి సకల వేద వేదాంగముల నేర్చినవాఁడు. మహాతపోనిధి. వీనిం బ్రార్థించిన మిమ్ముఁ గరుణింపఁ గలఁ" డని భృగుపత్ని పలికెను. అంత క్షత్రియులు మహా ప్రసాద

మని యతి భక్తితో నౌర్వునిం బ్రార్థించి వాని ప్రసాదం బున నేత్రంబులం బడసి చనిరి.

పిదప నౌర్వుండు తన పితృబంధు జనులెల్ల నొక్కటం బరలోక గతులగుటకు దుఃఖించి సకలలోక ప్రళయార్థంబు ఘోరతపంబు సేయం దొడంగె. అప్పుడు వాని తపంబు పెంపునఁ జరాచర సంవృతంబులైన లోకంబులెల్ల సంక్షుభితంబులు కాఁజొచ్చె. దానంజేసి పితృలోక నివాసులైన భార్గవులు భూలోకంబునకు డిగ్గి యౌర్వునకుఁ బ్రసన్నులై "అయ్యా! నీ తపోమహత్త్వమును జూచి లోకములెల్ల భయంపడియె. లోకానుగ్రహంబుగ నీ క్రోధంబు విడువుము. మే మసమర్థులమై క్షత్రియులచే వధియింపఁబడిన వారము కాము. తపోమహత్త్వంబున మా కాయుష్యంబు కడుఁబెద్దయై యుండుటయు, మనుష్యలోకంబున నుండుట కష్టము లేకపోవుటయు నూహించి, పాపభయముచే నాత్మఘాతము చేసికొనక, క్షత్రియులతో వైరంబు తెచ్చుకొని తన్నిమిత్తంబున దేహంబులు విడిచితిమి. దీనికి నలిగి సకలలోకంబుల కుపద్రవంబు గలిగింపక శాంతింపుము. ఇదియె మాయిష్ట" మని పలికిరి. ఔర్వుండును గొంత శాంతుండై ముకుళితకరకమలుండై "మహాత్ములారా! క్రోధాతిశయంబున ముల్లోకములకుఁ బరాభవం బాచరింతునని ప్రతిజ్ఞఁ బూనితి. నా క్రోధానలం బమోఘంబు. దీని నెందు విడువుమనెద" రని యడిగెను. అంతఁ బితృదేవతలు "కుమారా! జలములయందు సర్వ

లోకంబులు నుండు కావున నీ మహాక్రోధాగ్ని సముద్ర మధ్యంబున విడిచి నీవు సత్యప్రతిజ్ఞుండవు కమ్ము. అయ్యది జలధి జలములను దహింపఁగల" దని చెప్పిరి.

పితృదేవతాదేశమున నౌర్వుండు తన కోపానలమును సముద్రమునందు విడిచెను. దాని కౌర్వానలంబను పేరు కలిగినది. నా యాదేశంబున నీవును నౌర్వునివలె నింక శాంతచిత్తుండవై సకలలోక హితార్థం బీయుద్యమము నుండి తొలంగుమని వసిష్ఠుఁడు బోధించినంతనే పరాశరుండును శాంతించెను.

క. కామంబును గ్రోధంబును
నేమఱక జయింపవలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత యిదియె సంతత
క్షేమంకరమైన పథము కృతబుద్ధులకున్.

---

6. అర్జునుఁడు—ధనుర్విద్యాఫలము.

గంధర్వుఁడు చెప్పిన యుపాఖ్యానంబులకుఁ బాండవులు మిక్కిలి సంతసించి, 'చిత్రరథా! నీవు మాకతిప్రియుండవు. సమస్త విదుండవు. నీ యెఱుఁగని మహాపురుషులు లేరు. మాకుఁ బురోహితుఁడు గాఁదగిన ధర్మతత్త్వవిదుం డెవ్వఁడో యెఱిఁగింపు" మని యడిగిరి. అంత గంధర్వుఁడు పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి, యచ్చటికి సమీపంబుననే యుత్కచంబను పుణ్యతీర్థంబునఁ దపము సేయుచున్న ధౌమ్యుఁడను

బ్రాహ్మణుని బురోహితునిగాఁ బ్రార్థింపుఁ డనియు, నమ్మహాత్ముఁడు పురోహితుఁడైన మీకు సర్వార్థసిద్ధి యగుననియుఁ జెప్పెను. పాండవులును నంగీకరించి గంధర్వుని వీడ్కొని ధౌమ్యునిపాలి కేగి వానిని సందర్శించి, మాకుఁ బురోహితుండవు గమ్మని యతిభక్తిం బ్రార్థించిరి. ధౌమ్యుండును వారి నతిప్రీతిం బూజించి పురోహితత్వంబు పరిగ్రహించె. ధౌమ్యుని యాశీర్వాదపూర్వకంబగు యనుమతి వడసి పాండవులాతని వీడ్కొని పాంచాలపురమునకు బయలుదేఱిరి.

ద్రౌపదీ స్వయంవర మహోత్సవంబునుదర్శించుటకై ద్రుపదపురంబునకుం బోయెడు బ్రాహ్మణుల నేకుల మార్గమధ్యమునఁ బాండవులు కలిసికొనిరి. బ్రాహ్మణ వేషధారులై యున్న పాండవులనుజూచి, యాబ్రాహ్మణులెల్లరు వారిని బ్రాహ్మణులుగానిశ్చయించుకొనిరి. అంతియెగాక, యాజానుబాహుండగు నర్జునుంజూచి, యాబ్రాహ్మణులు వీనిని ద్రౌపది వరియింప వచ్చుననియు బలుకసాగిరి.

ఇట్లు బ్రాహ్మణులతో గూడఁ బాండునందనులు బ్రాహ్మణరూపధరులయి పోవుచు మార్గమధ్యంబున నొక్కయెడఁ గృష్ణమృగాజినధరుండైన కృష్ణద్వైపాయనునింగాంచివినయంబున నమ్మునీంద్రునకు నందఱునమస్కారంబులుసేసి కృతాంజలులైరి. వ్యాసుండు హృదయపూర్వకంబుగా వారి నాశీర్వదించి వారికి హృదయానందంబగునట్లు కాఁగల శుభంబులు నివేదించి చనియెను. అత్యానందముతో ధర్మజాదులు

కతిపయ దినంబులకు ద్రుపదపురంబుప్రవేశించి, నాలుగు సముద్రంబులంబోలె ఘూర్ణిల్లి మ్రోయుచున్న పురమునకు నాలుగు దిక్కులను విడిసియున్న నానాదేశాగత మహీనాథుల బహువిధ స్కంధావారంబుల జూచుచు బోయి, తమ్మెవ్వరున్ను తెలియంగకుండ నొక కుంభకార గృహంబున విడిసిరి.

ద్రుపదుఁ డర్జునునిచే నోడింపబడి ద్రోణునకు గురుదక్షిణగా నొసంగబడినకథ బాలురకు జ్ఞప్తియుండవచ్చును. ఆనాటినుండియు ద్రుపదుఁడు ద్రోణునియందు మత్సరముకలవాఁడై, ద్రోణుని వధించునట్టి కొడుకును నర్జునునకు భార్యయగునట్టికూతునుం బడయుదునని నిశ్చయించుకొని బ్రాహ్మణుల నాశ్రయించిపుత్రకామేష్టి యనుయజ్ఞమును గావించెను. ఆయజ్ఞంబున నగ్నిదేవుఁడువానికిఁబ్రసన్నుఁడై ధృష్టద్యుమ్నుండను కుమారునిఁ గృష్ణయనుకుమారికను ననుగ్రహించెను.

పాండవులు లక్కయింటఁ గడతేరిరను వార్తలువిన్నది మొదలుగ ద్రుపదుఁడు ఖిన్నుండై యర్జునుఁడు తనకల్లుఁడు కాఁగలభాగ్యంబు బోయెనని వగచుచు, నింకనుననుమానంబు తీరక పాండవులెందైనఁ గలరేమోయని నానాదేశంబులు వెదకించెను. కానివిప్రవేషధరులై యున్నవారి నెవ్వరును గుర్తింపలేకపోయిరి. ఆకారణంబునఁ బాంచాలపతి స్వయంవరము చాటించెను. అంతరిక్షంబున నొకమత్స్యయంత్రమును లక్ష్యముగా నమర్చి యత్యున్నతంబును మహాభారంబునగు విల్లు

దెప్పించి, యవ్వింటనేను బాణంబుల నెవ్వఁడా లక్ష్యము నేయు వాఁడో వాఁడు పాంచాలిం బడయఁగలఁడని ద్రుపదుఁడు రాజలోకమున కెల్ల వెల్లడించెను.

మహాపవిత్రయు నగ్నికుండ సంభూతయు నగు కృష్ణను బడయఁ బ్రయత్నించుటకై భూమండలంబునంగల సకల దేశాధీశ్వరులును స్వయంవరమునకు వచ్చిరి. కుంభకార గృహంబున బ్రాహ్మణ వృత్తిని సంచరించుచుండిన పాండుకుమారులును బ్రాహ్మణవర్గంబులతోఁగూడి యమ్మహోత్సవమునకు వచ్చిరి. అత్యంత రమణీయంబుగ నలంకరింపఁబడిన నాటి స్వయంవరరంగమున వీరాగ్రగణ్యులగు రాజపుత్రులకెల్ల ద్రుపదుఁడుచితస్థానంబులఁగల్పించి గౌరవించెను. వేద వేదాంగవిదులైన విప్రవరులెల్లరు వేరొక్కెడ నాదరింపబడిరి. రాజలోకములో నొక యెడనున్న శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రాహ్మణ మధ్యంబున నున్న పాండునందనులంజూచి సంతసించి పార్థుండు పాంచాలింబడయుఁగాకయని కోరుచుండెను. అట్టి యవసరంబున మహావైభవంబుగ నలంకృతయై కేల సితపుష్ప మాలంగొని పాంచాల కన్యక రంగ మధ్యంబుననుండి సకలరాజలోకంబుల కన్నులకు మిఱుమిట్లు గల్పించుచుండె. భూసురప్రవరుల పుణ్యాహ ఘోషములతోడను మంగళధ్వానంబులతోడను రాజకుమారుల పరస్పర సంభాషణములతోడను స్వయంవరరంగమెల్ల బోరన మ్రోయుచుండెను.

అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుండు రంగమధ్యమునకువచ్చి చేయెత్తి కలకలంబెల్ల వారించి, మూఁగిన రాజలోకంబు నెల్లఁ జూచి, యగ్నిసమీపంబున గంధపుష్ప ధూపదీపార్చితంబైన విల్లును నమ్ములును వైహాయసంబైన లక్ష్యంబును వారలకుం జూపి యిట్లనియె. "ఈవిల్లుమోపెట్టి యేను బాణంబుల నీమత్స్యయంత్రంబు నేయఁ వాఁడి ద్రౌపదికిం దగినవరుండు. కావున మీమీ కార్ముక కలాకౌశలంబులును బాహుబలాతిశయంబులును జూపుటకియ్యది యవసరంబు" అట్లు పలికి ధృష్టద్యుమ్నుఁడు పాంచాలిం జూచివచ్చిన రాజవీరులనెల్ల నామకీర్తనంబు చేయుచుండెను.

ధృష్టద్యుమ్నుని పలుకులు వినినంతనే రాజపుత్రులకెల్ల నూతనసంభ్రమోత్సాహములుజనించినవి. ఒక్కొక్కఁడువచ్చి విల్లుపట్టి తన భాగ్యమును బరీక్షించుకొని పోవుచుండెను. మహాభారంబగునాకార్ముకంబును నెత్తఁజాలకయు, నెత్తివంపఁజాలకయు, వంచిలక్ష్యంబుసేయఁజాలకయు, రాజకుమారుల నేకులు లజ్జావనత వదనులగుచుండిరి. బలవంతులయ్యును గొందఱు రాజులు జగన్మోహినియైన పాంచాలింజూచుచు మతిహీనులును బలహీనులు నగుచుండిరి. ఇయ్యది మాయాధనువు. దీనిని మోపెట్టఁదలపెట్టరాదని కొందఱు బుద్ధిమంతులు తటస్థులై యూరకుండిరి. కృష్ణుని యనుమతంబున యదువృష్ణి భోజాంధక వీరులుమిన్నకుండిరి. శిశుపాల జరాసంధ శల్యకర్ణ ప్రముఖులైన మహావీరులెల్లరు గురితప్పి విఫల మనోరథు

నైరి. అట్టి సమయంబున ధర్మజుని యనుజ్ఞచొప్పున బ్రాహ్మణ సమూహమునుండి యర్జునుండు నిలువంబడెను. తోడనే విప్రులెల్లరు నొండొరులం జూచుకొని నవ్వుచు, పరాభవంబు లేకుండ మిగిలినవారు మన బ్రాహ్మణులేయని యీ లోపము తీర్చుటకుఁ గాఁబోలు నీతఁడును బయలుదేఱుచున్నాఁడని పలికిరి. సామర్థ్యంబులేకున్న నీతఁడేల సిద్ధపడునని కొందఱు పలికిరి. అత్యంత తేజస్వియైన వీనికి జయము తప్పక చేకూరునని కొందఱు నిశ్చయించిరి.

ఇట్లు బ్రాహ్మణులెల్లరుఁ దమలో సంభాషించుకొనుచుండ, నత్యాశ్చర్యనిమగ్నులై రాజకుమారులెల్లరు నిశ్చలదృష్టితోఁ దన్ను వీక్షించుచుండ, నర్జునుం డవ్వింటిసమీపంబునకు వచ్చి గురువులం దలంచి, నమస్కారంబుచేసి ధనువునకు బ్రదక్షిణంబుగావించి మ్రొక్కి, పూర్వపరిచితంబైన విల్లు మోపెట్టినట్లశ్రమంబున మోపెట్టి యెల్లవారలాశ్చర్యపడునట్లుగ నేనమ్ముల నమ్మత్స్యయంత్రంబు నాక్షణంబ తెగనేసినంజూచి బ్రాహ్మణ క్షత్రియప్రముఖులైన జనులెల్ల విస్మితులై యిట్లనిరి.

చ. ఫలపవనాంబుభోజన శుభవ్రతవృత్తులఁజేసిచూడ దు
ర్బలతనులయ్యు బ్రాహ్మణు లపారతపోబలసంపదన్ మహా
బలయుతులట్టివారలకు భవ్యులకెందు నసాధ్యమెద్దియుం
గలదె చరాచరాఖిల జగంబులఁబూజ్యులుగారె సద్విజుల్

7. కర్ణాదుల మత్సరము - పరాజయము.

ఒక్క నిమిషంబులో నిట్లు క్రమంబున నంతరిక్షమునం గల మత్స్యయంత్రమును దెగనేయుట మానవమాత్రున కసాధ్యంబనియు, నీతఁడు బ్రాహ్మణరూపంబుతో వచ్చిన సురేశ్వరుఁడో, హరుఁడో, భానుఁడో, గుహుఁడో, కావలయుననియు నెల్ల వారలు నర్జునుని శ్లాఘింపుచుండిరి. అంతరిక్షముననుండి దేవతలు పార్థుపైఁ బుష్పవృష్టి గురియించిరి. బ్రాహ్మణవరు లెల్లగను దమ పయి పుట్టంబులు వీచి, యానందాతిశయంబునఁ గెవ్వున గేకలిడుచుండిరి. ధృష్టద్యుమ్నుండును ద్రుపదుండును నర్జునుని సమీపించి వానికడనే నిలిచియుండిరి. అట్టిసంతోష సమయంబున సుందరాంగియైన పాంచాలి, రాజనందను లెల్లరుఁ దన్నతి ప్రీతితోఁ జూచుచుండ మందయానంబుతో వచ్చి, మన్మథాకారుఁడును మహాతేజశ్శాలియునగు నర్జునుని మెడయందుఁ బుష్పహారమును వైచెను.

ఆమహోత్సవమును గన్నులారఁ జూచినంతనే మత్సరగ్రస్తులైన దుర్యోధనాదులకుఁ గన్నులు కుట్టినట్లయ్యె. "ఔరా! ఈ ద్రుపదుఁడు మనల నెంతపరాభవించె? బంధువునివలె మన రాజలోకము నితఁడేల రప్పింపవలయు? రప్పించి మనలంగాదని కన్యక నీ బ్రాహ్మణునకేల నొసంగవలయు? మనల నింత పరిభవించిన వీనికి గర్వభంగము గావింతము. ఉత్సవభంగ మొనరింతము రెండు! రం"డని రాజకుమారు లొండొరుల బిలుచు

కొనఁ జొచ్చిరి. "తన విద్యా ప్రభావంబున నీ విప్ర కుమారుఁడు రాజకన్యకను బడయఁ గలిగె. వీనియం దెట్టి లోపంబును లేదు. మఱియు నెట్టి దోషంబుచేసినను బ్రాహ్మణుండు వధ్యుండు కాఁడు. కావున వీనిని విడిచి గర్వాంధుఁడైన పాంచాలుని మర్దింపు" డని యుద్ధ సన్నద్ధులైన రాజనందను లెల్లఁ బార్థునిపైఁ బోక ద్రుపదునిపైఁ విజృంభించిరి. ఆ సమరసంరంభమును జూచి పాంచాల పతి భీతిం గొని బ్రాహ్మణ సమూహంబునం జొచ్చె. బ్రాహ్మణు లెల్లరు శరణాగతుండైన ద్రుపదున కభయం బొసఁగి, తమ తమ దండాజినంబు లెత్తి రాజులపై విసరుచుండ, నర్జునుఁడు వారలం జూచి నవ్వుచు నిట్లనియె. "నాయస్త్రంబులను మంత్రములచే నీ రాజసర్పంబుల దర్పంబుడిగించెద. మీ రించుక దూరము తొలంగి నన్నుఁ జూచు చుండుఁడు."

ఇట్లు పలుకుచుఁ బాండవ మధ్యముఁడు రాజచక్రంబుపై విజృంభించి యవక్ర పరాక్రమంబున నపారబాణ పరంపరలు వర్షింపఁ గడంగెను. అప్పుడు భీముం డొక్క మహా వృక్షంబు పెఱికికొని వచ్చి దండ హస్తుండైన దండధరుండునుం బోలె నర్జునునకు సహాయుండై నిలిచె. అయ్యిర్వుర మహా సంరంభంబుఁ జూచి యాదవ వర్గంబు నందున్న బలరాముఁ డత్యాశ్చర్యనిమగ్న మానసుం డగుచుండఁ గృష్ణుఁడు మెల్లఁగ వాని కిట్లనియె. "అగ్రజా! తాలాభంబగు నమ్మహా కోదండమును దాల్చి విరోధివర్గంబును బారఁ

దోలుచున్నవాఁడు మన యర్జునుఁడు. వాని వెంటనే మహా వృక్షహస్తుండై విజృంభించుచున్న వీరుఁడు వృకోదరుఁడు. అర్జునుఁడు మత్స్యయంత్రము నేసినప్పుడు బ్రాహ్మణ వర్గము నుండి లేచి యావలికిఁబోయిన గౌరవర్ణుఁడు ధర్మనందనుఁడు. వాని వెను వెంటనె యరిగిన యిరువురు కుమారులును నకుల సహదేవులు'' ఇట్లయ్యేవురును పాండవులని విన్నంతనే బల రాముఁడు మహానంద పరవశుండును నిశ్చేష్టితుండునై ''ఏమేమీ! కృష్ణా! వీరుపాండవులా? ఎంతభాగ్యము! లక్క యింట నగ్నిదాహమునుండి వీరెట్లు బ్రదికిరోకదా! ఇమ్మహా పురుషుల దర్శింప గలిగిన యీదినం బెంతటి పుణ్యదినము!'' అని పలుమారు లనుకొనుచు నానందాశ్రువులఁ గురియు చుండెను.

నాటి రణరంగంబున భీమార్జునులఁ దాకి రాజు లనేకులు పరాజితులగుచుండ, దుర్యోధనునకుఁ బ్రాణసఖుం డును, వంగరాజ్యాధీశ్వరుండు నగు కర్ణుఁడు పార్థునిం దాకెను. మద్రదేశాధీశ్వరుండైన శల్యుఁడు భీమసేను నెదిరించెను. తత్ప్రాంత ప్రదేశంబులంగల వారెల్ల దమ తమ రణకళా కౌశలంబులఁ గడు వినోదంబుగ వీక్షించుచుండఁ గర్ణార్జును లును భీమశల్యులును ఘోరముగఁ బోరాడుచుండిరి. కర్ణార్జును లొండొరులపై విడుచుచుండిన బాణపరంపరలచే నంతరిక్షం బంతయు నీరంధ్రంబయినది. అత్యంత సమర సంరంభముతో నర్జున ప్రయుక్తంబులైన యపార శరావళుల నెల్ల గర్ణుండు

వారింపలేక వెలవెలఁబోవుచు' నింతటి యస్త్రకళాకౌశలము నార్జించిన యీవిప్రుండెవ్వఁడో యని యెంచుచు నాతని కిట్లనియె. "విప్రకుమారా! బ్రాహ్మణులలోఁ బరశు రాముఁడును, క్షత్రియులలో నర్జునుఁడును దక్క రణరంగ మున నాయెదురనిలిచి నన్నెదిరింపఁ గలుగువాఁ డింకొక్కఁడు లేడు. నీవిక్రమమును నీ విల్లునేర్పును నాకెంతయు మెచ్చు గలిగించినవి".

అర్జునుఁడు మందహాసపూర్వకంబుగ రాధేయు నవలోకించి, "ఓయీ! నీవిప్పుడు చెప్పినవారిలో నేనెవ్వఁడను గాను. సకలశస్త్రాస్త్రవిద్యల సుప్రసిద్ధి వహించిన బ్రహ్మ తేజోధికుఁడను. రణరంగమున నిన్నోడించి పారఁదోల నున్న వాఁడను. అప్రస్తుత ప్రసంగమునింకఁజాలించి చక్కనిలువు" మని పలికెను. ఆమాటలకుఁ గర్ణుండు లజ్జవడి బ్రాహ్మణ తేజం బజేయంబని విజయుతోడ యుద్ధంబు సేయనొల్లక మెల్లఁగ నచ్చటనుండి తొలంగెను. శల్య భీమసేనులు పెనంగి మల్లయుద్ధంబు సేయునెడ భీముఁడు భీమబలంబున బట్టి శల్యుం ద్రిప్పివైచిన నతండు చెచ్చెర లేచి యొడలు దులుపుకొనుచు బ్రాహ్మణులు నవ్వుచుండ వెడలిపోయెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనాదుల వారించుచు నెల్ల వారును విన నిట్లనియె.

చ. పరులకు దుష్కరంబైన భాసుర కార్యము సేసి యీస్వయం
వరమునఁ బత్నిగాఁబడసె వారిరుహాయతనేత్ర గృష్ణ నీ
ధరణిసురాన్వయోత్తముఁడు ధర్మవిధిం జెపుడయ్యుయింకనె
వ్వరికిని జన్నెవీని ననవద్య పరాక్రము నాక్రమింపఁగన్.

8. పాండవులు - మాతృభక్తి.

కృష్ణునిచే నివారితులై స్వయంవరాగతులైన భూపతు లెల్లరుఁ దమతమ దేశంబులకుం జనిరి. భీమార్జును లిరువురు నెల్లవారును జూచుచుండ ద్రౌపదిని వెంటనిడుకొని తమ నివాసంబునకు బయలుదేరిరి. అమితోత్సాహ పరవశులై యున్న బ్రాహ్మణు లెల్లరునుగూడ వారిచుట్టును గుమిగూడి నడచుచుండిరి.

అచ్చటఁ గుంభకార గృహంబునఁ గుంతి యొంటరిగఁ గూర్చుండి పాండవాగమనమును గోరుచు నిట్లు చింతింపఁ జొచ్చె. "అయ్యో! ఇంతప్రొద్దెక్కినను కుమారులు రాకున్నవారేమి? ఉత్సవ సందర్శనోత్సుకులై పోయిన వారింతవరకు నెందు మసలుచున్నారు? పాపస్వభావులైన కౌరవులు నా కుమారుల గుర్తించి వారికెట్టి యపాయంబును గావించి యుండరుకదా! దివ్యజ్ఞాన సంపన్నుండైన వేద వ్యాసుండు మాకిచ్చట శుభంబగునని చెప్పె. అమ్మహాత్ముని వచనంబు నిక్కము గాకుండునా? ఓ వేల్పులారా! బ్రాహ్మణోత్తములారా! దిక్కులేనిదాననగు నాకు మీరే శరణంబు. నా కుమారుల భద్రంబుగ మఱల నాకంటం బెట్టుఁడు." అట్టి యవసరంబునఁ దల్లియొద్దకు ధర్మరాజును గవలవారును ముందు వచ్చియున్న ననంతరంబ భీమార్జునులు ద్రౌపదీ సహితులై వచ్చి మే మొక్క భిక్ష తెచ్చితిమని

తల్లికి నివేదించిన నామె యెఱుంగక యెప్పటి యట్లే యని సెంచి సంతసించి దానిని మీరేవురును నుపయోగింపుఁడని నియమించి, వారి వెనుక భువనత్రయ రాజ్యలక్ష్మివలె నున్న పాంచాలిం జూచి చెల్లబోయెను.

అప్పుడు కుంతి చెంతనున్న ధర్మనందనుం జూచి, "కుమారా! మీరు భిక్షాటనము నుండి వచ్చి భిక్ష దెచ్చితి మని చెప్పుచుండుటయు, మీరేవురును నుపయోగింపుడని నేను నియమించు చుండుటయుఁ గాలక్రమంబున నాకలవాటు పడి యుండుటచే నేఁడుఁ గూడ నట్లే యనుకొని పలికితిని. మీరెన్నఁడును నా మాట నతిక్రమింపనివారు. ఇప్పుడేమి సేయఁగలము? లోకమున లేని యాచారము నెట్లవలంబించు వారము?" అని వగచు చుండ ధర్మజుఁ డర్జునుం జూచి, "పార్థా! నీవే యగ్నిసన్నిధి నిక్కన్యను బాణిగ్రహణంబు చేసికొను" మని చెప్పెను. పెద్దవాఁడుండఁ గొండికవాఁడు వివాహంబగుట ధర్మవిరుద్ధంబు గావున నీమె నగ్రమహిషిగా నీవే పరిగ్రహింపుము. మా నలువుర యనుమతంబిట్టిదే" యని యర్జునుం డనెను. విధిప్రేరణంబున నయ్యేవురి చిత్తంబులుం గూడ పాంచాలియం దనురాగాయత్తమ్ములైనవి. ధర్మజుండది గ్రహించి వేదవ్యాస వచనంబులం దలంచి, "సోదరులారా! ఇచ్చట మన యేవురకును శుభంబగునని వేదవ్యాసుండు వచించె. తద్వచనానుకూలంబుగనే మనకు మాతృనియోగంబును గలిగినది. కావున నిక్కన్యకను మన మేవురమును బరిగ్రహింతము." అని పలికెను.

అచట రాజమందిరంబున ద్రుపదుఁడు తన కూఁతునకు వరుండైన వాఁడెవ్వఁడో వాని చరితంబెట్టిదో యెఱింగి రమ్మని ధృష్టద్యుమ్నునకు నియోగించెను. అతఁడును భీమార్జునుల వెంటనే వచ్చి, తన్నెవ్వరును నెఱుంగకుండ నక్కుంభకార గృహంబు నందుండి యంతయు నెఱింగిపోయి తండ్రితో నిట్లనియె. "జనకా! ఆ బ్రాహ్మణు లిరువురు మన కృష్ణం దోడుకొని యొక కుంభకార గృహమునకుఁ బోయి యొక ముదుసలి యవ్వకు మ్రొక్కి యామెచే మ్రొక్కించిరి. గౌరవర్ణుండగు నొక పురుషుని నియోగంబున నచ్చటనున్న నలువురును బ్రాహ్మణ గృహములకేగి భిక్షమును దెచ్చి యయ్యవ్వకునిచ్చిరి. ఆమెయుఁ గృష్ణకిచ్చి బలివిధానములకును బ్రాహ్మణాతిథులకును గొంత యన్నంబు పెట్టించి పిమ్మట నయ్యేవురకును బంచిపెట్టించి, శేషించినదాని నామెతోఁ గూడఁ దానును భుజించెను. అయ్యవ్వ చెప్పినట్లు గావించుచు మా కృష్ణ లేశంబును వగవక నిండు మనంబుతో నున్నది. వారి పలుకులు కఱకు దర్పపూరి. వారి యశనము భిక్షాన్నము. అట్లయ్యు నాదిగర్భేశ్వరియైన కృష్ణ వానిని లేశము నేవగింపదయ్యె. వేషములను బట్టి బ్రాహ్మణులవలెఁ గానవచ్చుచున్నను సంభాషణములను బట్టి వా రుత్తమక్షత్రియులవలెఁ దోచుచున్నారు. వారు తమలోఁ జెప్పుకొనిన యాయుధవిద్యారహస్యములను నేను వింటిని. ఎట్టులైనను వారు బ్రాహ్మణులో క్షత్రియులో కావలయును గాని తక్కిన జాతులకు సంబంధించిన వారు కారని నా నిశ్చయము."

ద్రుపదుఁడు వాని మాటలువిని కొంతవరకు సంతుష్టుండై వారల నింకను నెఱింగిరమ్మని తన పురోహితుం బంపెను. ఆ పురోహితుఁడు బ్రాహ్మణసమూహముతోఁడవచ్చి పాండవులంగని, ధర్మరాజు నియోగంబున భీముని చేతఁ బూజితుఁడై "అయ్యా! మీకులగోత్రనామంబులను మిమ్మును నెఱుంగ వేడి ద్రుపదమహారాజు నన్నంపెను. మఱియు నద్భుత మత్స్యయంత్రమ్ముఁ దెగవేసిన యస్త్రక్రమాధికు నాతఁడు చూడఁగోరుచున్నా" డని పలికెను. ధర్మరాజు నవ్వుచు, "విప్రోత్తమా! మత్స్యయంత్రమ్ముఁ దెగవేసినవాఁడీకన్యకు వరుండని మీరాజు ప్రకటించె. ఆతఁడు నియమించినట్ల య్యంత్రమ్ము నేసి యీతఁడీకన్యను బడసె. ఇంకమమ్మును, మా కులగోత్రములు నాతఁడేల యెఱుంగవలయును? ఎఱిఁగి యేమి సేయగలఁడు? ఇంతకు బలహీనుండట్టి కార్ముకమును మోపెట్టితివియఁగలఁడా? కులహీనుండట్టి లక్ష్యమును బడ నేయఁగలఁడా?" అని ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. పురోహితుఁడు వారిని వీడ్కొని చని ద్రుపదుని కాసంగతు లెఱింగించెను.

అంత ద్రుపదుండు పాండవుల రథారూఢులం గావించి తన మందిరంబునకు రప్పించి, "అయ్యా! మీరు క్షత్రియులరో, బ్రాహ్మణులరో, మాయావులై భ్రమయించుచున్న మంత్రసిద్ధులో, కాక కన్యా పరిగ్రహణార్థము దివంబునుండి వచ్చిన దేవతలో యెఱుంగము. మీకుల మెఱింగినంగాని వివాహధర్మంబులు విధివిధానముగ నెరవేర్చుటకు వీలుండదు. కావున మా సందే

హాంబు తొలంగింపుఁ" డని యడిగెను. అప్పుడు ధర్మనందనుఁడు, మేము క్షత్రియులము. పాండురాజుపుత్రులము. అందే నగ్రజుఁడను. వీరు భీమార్జునులు. వారు నకులసహదేవులు. ఇమ్మహాసాధ్వి మాజనయిత్రి కుంతీదేవి" అని యెఱింగించెను. తోడనే ద్రుపదుఁడు పట్టరాని సంతోషమునఁ గెవ్వనఁ బొంగి నా పుణ్యంబున లాభాగ్యమహదాహమునుండి విముక్తుఁడైతి నని వారి నెంతయు నభీష్ట సత్కారంబులఁబూజించి, ప్రియభాషణంబులాడి, "ఇంక స్వయంవర లబ్ధయైన యిక్కన్యక నర్జునుండు పాణిగ్రహణంబు సేయవలయు" నని పలికెను. ధర్మజుఁడు "మేమేవురమును నిక్కన్యను బడయఁగలవార" మని పలుకుచు, "ఇయ్యది మాకు మాతృనియోగం" బని యా వృత్తాంతమును వాని కెఱింగించెను. ద్రుపదుఁడు వెలవెలఁ బోయి, "ధర్మనందనా! నీవు సకల ధర్మాధర్మవిదుండవు. నీ పలుకులు ధర్మవిరుద్ధము లనఁజాలను. అయినను లోకము నందిట్టి వివాహ మశ్రుతపూర్వము. కావున నీవును నేనును గుంతియు ధృష్టద్యుమ్నుండును సావకాశముగ దేవు విచారించి నిశ్చయింత" మని చెప్పెను.

గీ. గురులలోనఁ బరమగురువు తల్లియ యట్టి
తల్లివచనమును విధాతకృతియు
నన్యథాకరింప నలవియె......"

9. ఇంద్రసేన - పాతివ్రత్యము.

ఆనాఁడు పాంచాలుఁడు వివిధవిధాంబరాభరణాదులను బహువిధభక్ష్య భోజ్యంబులను కుంతీ సహితులైన పాండు కుమారుల గౌరవించుచు మధురప్రియ భాషణంబు లాడుచు వారితో సత్యానందమునఁ గడపెను. ఆ మఱునాఁడు వారం దఱు నుచితాసనాసీనులై తొలినాటి ధర్మసందేహంబు నెత్తి ప్రసంగించుటకుఁ బ్రారంభించి నంతనే తన దివ్య తేజంబున దశదిశలుం బ్రకాశింపఁ జేయుచు, మహాత్ముండైన వ్యాస భట్టారకుం డచ్చటికి వచ్చెను. ఇట్లువచ్చిన కృష్ణద్వైపాయును నకుఁ గుంతీదేవియుఁ బాండవ పాంచాలురును నతిభక్తిని నమస్కరించి కాంచనమణిమయ పీఠంబున నాసీనుంగావించి, యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించిరి. వ్యాసుఁడు వారందఱి కుశలంబులడిగి, హితమధుర సత్య సంభాషణంబుల నందఱి నమందానంద హృదయులం గావించి నంత నమ్మునీంద్రునకు ముకుళిత కరకమలుండై ద్రుపదుం డిట్లనియె. "దేవా! ఈధర్మ నందనుఁడు సర్వసమ్మతుండైన లోకగురుఁడు. ఇట్టి యీతఁడు మేమేవురమును బాంచాలిని వివాహమయ్యెదమని చెప్పుచున్నాఁడు. మీరెఱుఁగనట్టి లోకాచారము కలుగదు. ధర్మజ్ఞులైన పూర్వులెవ్వరైన నిట్టి వివాహంబులు గావించిరా? ఈధర్మాధర్మ నిర్ణయంబు మీకుఁ దక్క నన్యుల కసాధ్యంబు." వ్యాసుండును "మహారాజా! ధర్మతత్త్వ వేదివైన

యీధర్మనందనుం డెన్నఁడును ధర్మముతప్పి పలుకఁడు. దేవతామూర్తియైన కుంతి యెన్నండును నసృతంబులు పలుకదు. ఇందలి పరమార్థంబు నీకెఱింగించెదరమ్ము."

అని పలుకుచు నతఁడు ద్రుపదుని చేయూది స్థలాంతరమునకుం గొనిపోయి యేకాంతముగ వాని కిట్లనియె. "రాజేంద్రా! ఇందలి పరమ రహస్యంబు నీ కెఱిఁగించెద వినుము. తొల్లి నాలాయనయైన యింద్రసేన యనంబరగిన పరమ పతివ్రత మౌద్గల్యుండను మహర్షికి భార్యయై యుండెను. కర్మవశంబునఁ బాప మమ్మునీశ్వరుండును గుష్ఠవ్యాధి బాధితుండును, వయోవృద్ధుండును, దుర్గంధ వదనుండును, నతిదుఃఖ జీవుండును నై యుండె. దుర్గంధ బంధురంబైన వాని శరీరమునుండి దినదినంబును గ్రుచ్చుటా ఛిద్రితంబులైన మాంస ఖండంబులు తెగి పడుచుండె. చూచువారికిఁ బరమాసహ్య శరీరుండైన మౌద్గల్యుని నింద్రసేన యత్యంత భక్తి నారాధించుచు వాని యుచ్ఛిష్టంబె కుడుచుచు సేవించుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు మౌద్గల్యుఁడు భోజనము సేయుచుండఁ గుష్ఠవ్యాధిచే వాని వ్రేలొక్కటి తెగి యన్నమునందుఁ బడెను. భర్త భుజించి వెడలినంతనే యింద్రసేన వాని భుక్తశేషంబును దానుగైకొని, యయ్యన్నమునం బడిన వ్రేలెత్తి పారవైచి యథాక్రమంబునఁ దానును భుజించె. మౌద్గల్యుం డదతంయు వీక్షించి, మహానంద భరితుండై "ఇంద్రసేనా! నీవు

మహాపతివ్రతవు. ఏవగింపక నాయుచ్ఛిష్టమును నింతయిష్టంబుతోఁ గుడుచుచున్న నీ యెడల నేను బ్రసన్నుండనైతిని. నీకు వలసిన వరంబు వేఁడుము." అని యడిగెను. మహాప్రసాదంబని యింద్రసేన, "మునీంద్రా! తపశ్శక్తిచే నీవు కామరూపధరుండవై యీ భీభత్సంబగు రూపంబువిడిచి, మనోహరంబైన యాకారంబుతో పంచధా విభక్తుండవై నాతో సకలభోగంబు లనుభవింపుము. చిరకాలము నుండి నాకున్న యభీష్టంబిదియే" యని తెలిపెను.

ఇంద్రసేన యభీష్టానుసారంబుగ మౌద్గల్యుం డైదు రూపంబులందాల్చి, సర్వదేవలోకంబులయందు, నాకాశగంగాజలంబుల యందుఁ గైలాసమేరువులయందు నామెతో విహరించుచుఁ గొంతకాలంబున కామెను విడిచి తపంబునకుఁ బోయెను. చిరకాలము కుష్ఠరోగపీడితుని యిల్లాలై యుండుటచే రూపవంతుండగు భర్తతోఁ గాపురముసేయు నుత్సాహమింకను నింద్రసేనకుఁ దీరలేదు. కాలవశంబున నామె శరీరంబు విడిచి, కాశిరాజను రాజర్షికిం బుట్టి పెరుగుచుఁ దన దౌర్భాగ్యంబునఁ గన్యాత్వము నందే చిరకాలంబుండి నిర్వేదించి కడకు బతిభిక్షకై పశుపతి నుద్దేశించి తపమొనర్చుటకుఁ బ్రారంభించెను. అత్యంత సౌందర్యవతియగు నక్కన్యాకామణి మహాయోగ నిమగ్నయై యతి దీక్షతో ఘోరతపము గావించుచుండ నామె కడకుఁ బ్రత్యేకంబుగ యముఁడు, వాయుదేవుఁడు, నింద్రుఁడు, నశ్వినులును బ్రీతులై

వచ్చి, దేహాంతరమునందైన సుందరి మాకుఁ గోడలు కావల
యునని తమలో వాంఛించుకొనిరి.

తీవ్రతపోనిమగ్నయైన యక్కాంతారత్నంబును గొంత కాలము జలానిలాహారిణియై, కొంతకాలం బేకపాదంబున నిల్చి, కొంతకాలంబు పంచాగ్నిమధ్యంబుననిల్చి, యత్యుగ్ర దీక్షతో నీశ్వరారాధనముఁ గావింపఁ, బరమేశ్వరుండామెకుఁ బ్రసన్నుండై వరము వేఁడుమనెను. తోడనే యక్కన్యక పతిం బడయుట యందలి యత్యాతురతచే నైదుమాఱులు పతి పతి యని పలుకుచుఁ బతిదానంబును బ్రార్థించెను. ఈశ్వరుండామెను గరుణించి, దేహాంతరంబున నీకేవురు పతులయ్యెదరని యనుగ్రహించె. అప్పుడా సాధ్వీమణి, "దేవా! సతికొక్కండె పతిగాక పలువురు పతులుండుట లోకవిరుద్ధము. ఇట్టి వరంబును నే నొల్ల" ననిన మహేశ్వరుఁడు, "బాలా! నావచనంబున నీకేవురుపతులయ్యెదరు. అందు లేశమును ధర్మభంగము వాటిల్లకుండు "నని పలికెను. "అట్లైన నాకుఁ భోగేచ్ఛయు సౌభాగ్యంబును బతిశుశ్రూషయుఁ బ్రసాదింపవలయు" నని యామె ప్రార్థింప శంకరుఁడా వరంబులెల్లఁ గటాక్షించి యంతర్ధానుండై చనియె. అమ్మహాసాధ్వియే యజ్ఞముఖంబున నుద్భవించి నీకుఁ బుత్రికయైనది. ఆమె పూర్వజన్మవృత్తాంతమును బట్టి యీ జన్మంబున నామె కేవురు భర్తలు కలుగక తప్పదు. ఇందు ధర్మవిరోధంబును లేదు. కావున నవశ్యముగఁ బాంచాలిని పాండవులకు ధర్మపత్నిగా నర్పింపుము.

అని పలికి వ్యాసుఁడు ద్రుపదునకు దివ్యదృష్టి ప్రసాదించెను. తోడనే యత్యంత లావణ్యమూర్తియుఁ దపోనిమగ్నయునై యున్న పాంచాలి పూర్వదేహంబును ద్రుపదుండు సందర్శించి విస్మితుండయ్యెను. ఇట్లు వ్యాసానుగ్రహంబునఁ బాంచాలపతి సందేహ నివృత్తుండై శుభలగ్నంబునఁ ధర్మపుత్రునకు ద్రౌపదినిచ్చి వివాహంబు గావించె. పిమ్మట భీమార్జున నకులసహదేవులును గ్రమంబున నామెను బెండ్లాడిరి.

... ...

బాలికఁ దొల్లి యేవురకు భామినిగా సృజియించియున్నయ
య్యాలరి బ్రహ్మచెయ్వుపరమార్థముగాక దియేలకొండగున్.

---

10. సుందోపసుందులు - మోహప్రభావము.

పాండవులేవురును ద్రౌపదిని వివాహంబై ద్రుపదుని ప్రార్థనంబుపైఁ గొన్ని దినంబులచ్చట వసించిరి. లాక్షాగృహదాహంబునుండి పాండవులు కుంతీసమేతంబుగ సజీవులై యుండిరనియు మత్స్యయంత్రమ్ము సేసి పాంచాలిం బడసినవాఁడర్జునుండనియు గ్రమక్రమంబుగ రాజలోకంబున కెల్ల వెల్లడియయ్యె. ధృతరాష్ట్రుండీ శుభవార్త వినినంతనే మితిలేని యానందము నొందుచు విదురునిరప్పించి, తత్క్షణంబ చని కుంతీ సమేతులైన పాండవులను బాంచాలితోఁగూడ

నోడఁ గొనిరమ్మని పంపెను. వాని యాజ్ఞానుసారంబుగ విదురుఁడు వచ్చి యత్యంతవైభవంబుతో వారి నందఱం బిలిచికొని హస్తిపురంబునకుఁ జనెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు కన్నకొడుకులంబోలె వారినాదరించి మన్నించి వారికి న్యాయంబుగఁ జెందవలసిన యర్థరాజ్యము నిచ్చెను. కృష్ణుని యాదేశంబున నింద్రుఁడు దేవశిల్పియగు విశ్వకర్మం బంప నాతండు పాండవుల కలకాపురంబుం బురుడించు నొకపట్టణంబు నతిరమణీయముగా రచియించి యిచ్చెను. అయ్యింద్రప్రస్థ పట్టణము రాజధానిగాఁ బాండవులు ప్రజాపాలనము గావించుచు సుఖంబున్న దినంబులలో నొకనాడు నారదుఁడు వచ్చి వారిచే సత్కృతుండై సావకాశంబుగ నిట్లనియె.

పాండునందనులారా! సర్వధర్మజ్ఞులు నన్యోన్య నిత్య సౌహార్ద్ర బుద్ధులునగు మీరేవురు ద్రౌపదీ సహితంబుగ నావలన వినవలసిన యితిహాసం బొండుకలదు. సోదరులైనఁ సుందోపసుందులను వారొక్క యువతి కారణంబునఁ దమలో నిగ్రహించి విగతజీవులైరి. మీరావృత్తాంతము వినందగినది.

తొల్లిదితిపుత్రుండైన హిరణ్యకశిపువంశంబున నికుంభుండను వానికి సుందోపసుందులను నిద్దరు కొడుకులు పుట్టిరి. తపంబునను సర్వంబును బడయరాదని యేకనిశ్చయులై వింధ్యాచలంబున కరిగి, యింద్రియ నిగ్రహులై, నిదాఘ కాలంబెల్లఁ బంచాగ్ని మధ్యంబున నిలిచి, వానకాలంబునను శీతకాలమునను జలాశయంబుల వసియించి, వాయు

భక్తియుక్తులై ఘోరతపంబుగావించిరి. దారుణంబైన వారి తపోవహ్ని దాహంబున జగంబులెల్ల భయకంపితంబులయ్యె. అత్యుగ్రంబైన ధూమంబాకాశంబెల్లఁ గప్పె. దేవలోకంబెల్ల సంక్షుభితంబైనది. అట్టియెడ నిర్జరులెల్లరు బ్రహ్మ పాలికింజని సుందోపసుందుల తపంబువలని యనర్థములు విన్నవించుకొనిరి. కమలాసనుఁడు దేవతలకు ధైర్యము చెప్పి వీడ్కొలిపెను. సుందోపసుందులకుం బ్రసన్నుండై వరంబులు వేఁడుమనెను. వారంత వారిజాసనునకు ముకుళితకరకమలులై "దేవా! మా యిష్టంబు దయసేయ మీకిష్టంబేని, మాకు గామరూపంబును, గామగమనంబును, సకల మాయావిత్వంబును, నన్యులచేత నవధ్యత్వంబును, నమరత్వంబును, బ్రసాదింపవలయు"నని వేఁడిరి.

కమలగర్భుం డొక్క యమరత్వంబుదక్కఁ దక్కిన వరంబులు వారికొసంగెను. ఆ వరగర్వంబున నా రక్కసులు విజృంభించి దేవతానగరంబులెల్ల ముట్టడించిరి. భూలోకంబునఁ గల రాజర్షి మహర్షి వర్గంబులఁబీడించిరి. పుణ్యవంతుల నిత్యనైమిత్తిక కర్మంబులు విఘ్నముగావించిరి. సింహవ్యాఘ్ర గజరూపధరులై వనంబులం దిరుగుచు మునిపల్లెలు సొచ్చి మునులకుఁ బ్రాణభయంబు గలిగించిరి. వారల క్రూరకర్మంబులకు వెఱచి వేల్పులు, మునులును బురాణమునియైన బ్రహ్మపాలికిజని కృతాంజలులై జగంబులకు సుందోపసుందులు సేయుచున్న యుపద్రవంబులు సెప్పిన విశ్వ

గురుండు విస్మితుండై వారన్యులచేత వధ్యులుకారు. పరస్పర యుద్ధంబునఁ బంచత్వం బొందవలయునని విచారించి విశ్వకర్మను రావించి రూపలావణ్యవతియగు నొక్క యువతిని సృజియింపుమని నియోగించెను. రూపక్రియాకళావిదుండైన విశ్వకర్మ తిలోత్తమయను నొక యువతీలలామమును దివ్య దేహంబులతో సృజించెను.

ఇట్లు సృజింపబడి తిలోత్తమ మహేంద్రాది సుర బృంద పరివృతుండై యున్న యరవింద సంభవునకు నమస్కరించి, పనియేమనియడుగ పరమేష్ఠియా సుందరమణి కిట్లనియె. "తిలోత్తమా! సుందోపసుందులను దైత్యులున్మత్తులై వింధ్యకందరంబున నివసించుచు లోకంబుల కపకారంబు గావించుచున్నవారు. వారిద్దరు నీకారణమున నొండొరులతోడం బోరాడ గతించునట్లు గావింపవలయును. తిలోత్తమ వల్లెయని చతురాననుని వీడ్కొని దేవసభకుఁ బ్రదక్షిణంబొనరించి మ్రొక్కి మహేంద్రాది దిక్పాలకులెల్లఁ దన దివ్యసౌందర్యమును వేనోళ్ళఁ గొనియాడుచుండ, సర్వమోహినియై మర్త్యలోకమునకు వచ్చి, వింధ్యాచల విపిన భూములఁ గ్రుమ్మరుచు సుందోపసుందుల కంటంబడెను. ఒక్కచో నివసించుచు, నొక్కమారె భుజించుచు, నొక్క శయనంబున శయనించుచు, నొక్క గతిని విహరించుచు, వారిద్దరు నొక్క స్త్రీయందు బద్ధానురాగులైరి. తిలోత్తమను వీక్షించినంతనే "ఇది నా ప్రాణేశ్వరి" యని యొకఁడును, ఇది

నా హృదయేశ్వరి" యని యొకఁడును మోహాంధులై యామె చేతులంబట్టుకొనిరి. అప్పుడు తిలోత్తమ మందహాస వీక్షణంబులతో వారిని మఱింత భ్రమింపఁజేసి "అయ్యా! మీయిరువురకు నేనొక్కతె నెట్లు భార్యనగుదును? మీ రిరువురుం బోరాడ నందెవ్వఁడు గెలుచునో వానిం జేపట్టెద" నని పలికెను.

ఆ మాటలు వినినంతనే మదాంధులైన సుందోపసుందు లిరువురు నొండొరులతోఁడ విరోధించి పోరాటంబునకుఁ గడంగిరి. అట్లుపోరిపోరి, కొంతసేపునకు దృఢముష్టి ఘాతంబుల నొకరి నొకరు పొడుచుకొని యా నిర్భాగ్యులిరువురు నేలవ్రాలి ప్రాణములు విడిచిరి. కావున ద్రౌపది కారణంబున మీలో మీకు విప్రీతి పుట్టకుండ నేదే నొక్క నియమంబుఁ జేసికొని యన్నియమానుకూలంబుగ వర్తించుచుండుట క్షేమంబని బోధించెను. నారదుని హితోపదేశమునకుఁ బాండునందను లెంతయు సంతసించి, పాంచాలి క్రమంబుగ నొకొక్కని కడ నొక్కొక్క యేఁడుండునట్లును, నామె యెవ్వనియింటనుండునో యాయింటికి కింకొకండు చనకుండునట్లును జన్నవాఁడు పండ్రెండు నెలలు తీర్థ యాత్ర గావించునట్లును దమలో నొకసమయంబుఁ జేసికొనిరి.

క. ఇంతులకారణమున ధృతి
మంతులు నొందుదురు కీడు మునిగావున మీ
రింతయు నెఱిఁగి మెలఁగఁ
సంతతపక్ష సముదయము నంతె సేయుఁడు బుద్ధిన్.

11. అర్జునుఁడు - సమయరక్షణము.

నారదోపదేశంబునఁ బాండవులు గావించుకొనిన నియమము ననుసరించి పాంచాలి యిప్పుడు ధర్మరాజునింట నున్నది. తక్కిన సోదరులెవ్వరు ద్రౌపదీ ధర్మనందనులున్న గృహంబునకుఁ బోవుటకు వీలులేదు. ఇట్లు సుఖంబుగఁ గాలము గడపుచుండ నొకనాఁడొక విషమావస్థ తటస్థించినది. దీనాననుండై యొకవిప్రుండు రోదనము సేయుచుఁ బరుగు పరుగున నర్జునునికడ కరుగుదెంచి, "రాజకుమారా! నా హోమధేనువును ముచ్చిలు ముచ్చిలించిరి. ధర్మరాజు రాజ్యము మాకు రాజ్యంబె యని మా బ్రాహ్మణుల మెల్లరము సంతసించుచున్నాము. ఇట్టి యధర్మ కార్యంబు లీ రాజ్యంబున జరుగ రానివి. తల్లిం గానక మా ధేనువత్సంబు నిన్నటి నుండియు నూరక యఱచుచున్నది. అర్జునా! మించిన లాభంబులేదు. వడివడి బాణాసనంబు గైకొనిరమ్ము. ఆ ముచ్చుల సంహరించి నాకు ధేనుదానంబు గావింపు"మని యాతురతతోఁ బలికెను.

ఆ బ్రాహ్మణునకు సంభవించిన యాపదకుఁ బార్థుండు మిక్కిలివగచి, కోదండమును గైకొనుటకై యాయుధాగారంబున కేగెను. అప్పుడందు ద్రౌపదీ ధర్మనందనులుండిరి. అర్జునుఁడా సంగతి నెఱిఁగియు, విప్రుని రోదనంబు సహింపలేక యెట్లైన నట్లగునని తెగించి, తటాలున నాయుధాగారమునఁ బ్రవేశించి, నిజ శరాసనము నందుకొని వెడలిపోయెను. ఇట్లు

వెడలి యతివీరుఁడైన చోరుల వధియించి, బ్రాహ్మణునకు గోధనంబును సమర్పించి, క్రమ్మఱవచ్చి, యన్నగారికి నమస్కరించి, "లోక మర్యాదలు రక్షించుచున్న మన యందే మర్యాదభంగంబైన నింతకంటె దుర్యశంబుండదు. కావున నాకు ద్వాదశమాసిక వ్రతంబు సలుప ననుజ్ఞ దయసేయవలయు"నని ప్రార్థించెను. ధర్మనందనుండదివిని, "అర్జునా! గోబ్రాహ్మణులకు బాధలఁ దొలంగించువాఁ డెట్టి క్రూరకర్ముండైనను వానినిఁ బాపము లంటనేరవు. మఱియుఁ దస్కర వధోపేక్షలవలన నశ్వమేధ భ్రూణహత్యల ఫలంబగును. అందుచేఁ బ్రాహ్మణహితంబుగాఁ దస్కర వధార్థంబు నీవిప్పుడు గావించినది సమయభంగము గానేరదు. సమయభంగ ప్రాయశ్చిత్తంబున కవసరంబును గానరాదు" అని చెప్పెను. వాని యుపదేశంబున నర్జునుఁడు తృప్తివడక, "అన్నయ్యా! ఎట్టినెపంబును లేకయే మనము లోకోపవాదమును దొలంగించుకొనవలయు. ఏదే నొక్క నెపంబు గల్పించుకొని ధర్మభంగము గావించినయెడ మహాత్ములు గర్హింతురు. కావున నాకుఁ దీర్థయాత్ర కనుజ్ఞ దయసేయవలయు"నని మరలఁ బ్రార్థించి మ్రొక్కి ప్రయాణసన్నద్ధుండయ్యెను.

ధర్మరాజాదు లర్జున తీర్థయాత్ర కంగీకరింపక తప్పినది కాదు. అంత గురు జనానుమతుండై పాండవమధ్యముండఖిల వేదవేదాంగ పారంగతులైన బ్రాహ్మణులు ననేక శాస్త్రవిదులైన విద్వాంసులు వివిధకథాదక్షులైన పౌరాణి

కులును దనకు సహాయముగా నరిగి సకలతీర్థంబులును సేవించుచు మహాభాగులైన యోగులను బూజించుచుం గ్రమక్రమముగా గంగాద్వారంబునకు వచ్చెను. అందు నిత్యంబును గంగాస్నానము సేయుచుం దత్తీరంబున హోమము సేయుచు నర్జునుఁడచ్చటఁ గొన్ని దినములుండి, యొకనాడు ప్రభాతమున యథాక్రమంబుగ స్నానార్థము గంగలో దిగెను. కొంతసేపునకుఁ గృతస్నానుండై పితృ తర్పణంబులుచేసి, యందుండి వెడలుటకు సిద్ధముగ నుండ వాని రూపలావణ్యాతిశయములకు మోహించి నాగకన్యక యొకతె జలమధ్యంబున వానింబట్టి నాగపురంబునకుఁ గొనిపోయెను. అత్యంతరమణీయంబైన తన హర్మ్యంబునందు వాని నుంచినంతనే యర్జునుండు విస్మితుండై యా నాగ కన్యనుజూచి, "సుందరీ! నీవెవ్వరు? నీపేరేమి? నన్ను బలిమి నిట్లు గొనివచ్చుటకుఁ గారణంబేమి" యని యడిగెను. అంత నాగాంగన మందహాససుందర వదనార విందయై, "సుందరాంగా! నే నులూపియను దానను. నాగకన్యకను. ఐరావత కులసంభవుండైన కౌరవ్యుఁడు మాతండ్రి. ఈ నాగభువనంబు నా నివాసంబు. చిరకాలము నుండి నీగుణకీర్తనంబులు వినుచు, వివాహంబొల్లక నీయందు బద్ధానురాగనై యున్నదానను. నిన్నుఁ బడయనేరని నాడు ప్రాణపరిత్యాగము నిశ్చయించుకొంటిని. కావున నాయందుఁ బతిబుద్ధిగావించి గాంధర్వవిధిని నన్నుఁ బరిగ్రహింపు"మని ప్రార్థించెను.

పాండవ మధ్యముం డాతనుమధ్య పలుకుల కక్కజం బొంది "సుందరీ! అన్నగారి యాదేశంబున సకల తీర్థంబులు సేవించుచు ద్వాదశమాసిక వ్రతదీక్షయందుఁ బ్రవర్తించుచున్న వాఁడను. బ్రహ్మచర్య ధర్మంబునందుండి నిన్నెట్లు భార్యగాఁ బడయఁగల" నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఉలూపి లజ్జావనత వదనయై "పాండుకుమారా! ద్రుపదరాజ పుత్త్రియందు మీ సోదరు లేవురును గావించుకొనిన సమయం బెఱుంగుదు. బ్రాహ్మణధేను రక్షణార్థంబు నీవు తత్సమయ భంగంబుఁ జేసికొనవలసి వచ్చుటయు నెఱుంగుదు. తన్నిమిత్తంబుననైన భవత్తీర్థాగమనంబును నెఱుంగుదు. సర్వతీర్థ సేవనంబును సర్వవ్రతంబులు సలుపుటయు, సర్వ దాన ధర్మక్రియలును ప్రాణదానంబుతో సమానంబులుగావు. నా మనోరథంబు విఫలంబైన నాకుఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు తటస్థించును. వ్రతభంగము ప్రాణరక్షణంబున జరుగనేరదు. బ్రాహ్మణధేను ప్రాణంబులంబోలె నా ప్రాణంబులను రక్షించి ధర్మరక్షణము గావింపు" మని వేఁడుకొనెను.

అంతట నర్జునుం డులూపినిఁ గరుణించి యామె మనోరథంబు నెరవేర్చెను. ఆ దంపతుల కిరావంతుఁడను పుత్త్రుఁ డుద్భవించెను.

క. భూజన పరివాదం బ
వ్యాజముగఁ బరిహరింపవలయును మనసుక్
వ్యాజమున ధర్మలోపం
బాజి విడముం బరిహరింతురయ్య మహాత్ముల్.

12. నంద - బ్రాహ్మణశాపము.

అర్జునుఁడు నాగలోకమునుండి వెడలి మరల గంగాద్వారమునకు వచ్చి జరిగిన వృత్తాంతమును దనతో వచ్చిన బ్రాహ్మణులకు నెఱింగింప వారు హృదయానందము నొందిరి. గంగాద్వారమునుండి వెడలి యతఁడు హిమవత్పర్వత పార్శ్వమునకుఁజని యచటి యగస్త్యవటంబును దర్శించి యున్నతమైన భృగుతుంగమును [illegible] చ్చటనుండి హిరణ్యబిందు తీర్థంబునకుఁబోయి యచట గోదాన భూదాన హిరణ్యాది దానంబు లాచరించి, ప్రాగ్దేశంబున నైమిశారణ్యమందలి జగన్నాథు దర్శించి, గయాముఖ గంగాసాగరంబును జూచుచుఁ, గ్రమక్రమంబుగాఁ గళింగ దేశంబునకు వచ్చి, పిదప పూర్వసముద్రతీరంబునఁ బురుషోత్తము దేవునకు నమస్కరించి, మహేంద్ర పర్వతము వీక్షించి, దక్షిణగంగ యగు గోదావరి, భీమేశ్వరము, శ్రీపర్వతము, మున్నగు వానిని సేవించుచు, దక్షిణసముద్ర తీరంబునఁ బ్రవేశించి, కావేరీసముద్ర సంగమంబుఁ గాంచి పదుమూడవ మాసంబున మణలూరు పురంబుఁ జేరఁబోయెను. అందలి రాజు చిత్ర చిత్రాంగద నాతనికిచ్చి వివాహము చేసెను.

వివాహితుఁడై యర్జునుండు చిత్రాంగదతోఁ గొన్ని దినములు గడపి, యొకనాఁడు బ్రాహ్మణసహితుండై సమీపంబున సముద్రతీరంబునఁ గల తీర్థము లాడుచుఁ జనిచని

సౌభద్రంబను తీర్థంబును గాంచెను. పార్థుండందును స్నానము చేయుట కుద్యమించు చుండ నచటనున్న బ్రాహ్మణు లాతని వారించి "అయ్యా! ఇది యెవ్వరికిని జొరరాని తీర్థము. ఇట్టివైన తీర్థంబు లీసముద్ర తీరమునం గలవు. వీనియందు మహాభయంకరంబులైన మొసళులు నిత్యము నివసించు చుండును. అందుచేఁ దీర్థయాత్రలకు వచ్చిన వారు వీనిని దర్శించుటయె కాని స్నానము చేయరు. సౌభద్ర, పౌలోమ, కారంధమ, ప్రసన్న, భారద్వాజములను నామంబుల నీపంచ తీర్థంబులు ప్రసిద్ధంబులు. ఉగ్రగ్రాహానుభయంబున నూరేండ్ల నుండి యియ్యవి సాధుజన వర్జితంబులై యున్నవి." అని చెప్పిరి. కాని యర్జునుఁడు లేశమును వారి మాటలఁ బాటింప లేదు. వారెంత వారించినను వినక, "సకలతీర్థ సేవార్థినయి వచ్చిన నాకీతీర్థంబులఁ గ్రుంకకుండుట పౌరుషంబుగా" దని పలుకుచు నత్యంత సాహసముతో జలములోని కుఱికెను.

తీరమునందున్న బ్రాహ్మణు లెల్లరు నర్జునునకెట్టి యాపద సంభవించునో యని యత్యాతురతతో వీక్షించు చుండిరి. అప్పుడు జలమధ్యంబున నొక యుగ్రగ్రాహము తటాలునఁ బఱతెంచి కిరీటిం బట్టుకొనియె. బీభత్సుఁడు లేశమును భీతిల్లక మిక్కిలి యుద్రేకంబున దాని పట్టు దప్పించుకొని, రెండుచేతులం గట్టిగఁ బట్టి తీరంబునకు విసరివైచెను. ఒడ్డునఁ బడుటయు నెడపుగ నాభీకర గ్రాహము తత్క్షణంబ యభినవ యౌవనోద్భాసమానయగు దివ్యకాంతయై నిలిచెను. ఆవింత

చూచి బ్రాహ్మణు లెల్లరు నిశ్చేష్టితులైరి. జలంబుల నున్న యర్జునుం డత్యద్భుతంబొంది తీరంబునకువచ్చి "నీ వెవ్వరవు? జలచరత్వమున నింతకాలమేల యుందుంటివి? ఇప్పుడీసుందరీ రూపము నెట్లు పడయఁగలిగితివి?" యని సాతురతతో నెన్నియో ప్రశ్నలడిగెను. అప్పుడబ్బాలిక పార్థునకు వినయపూర్వకంబుగా నమస్కరించి యిట్లనియె.

"మహేంద్ర నందనా! నేను నందయను నప్సరసను. కుబేరుని ప్రియురాలను. నాసఖులైన సౌరభేయియు, సమీచియు, బుద్బుదయు, లతయునను నలువురు నాయట్ల యీ తీర్థంబులం దున్నవారు. నన్నుంబోలె వారలంగూడ విముక్తలం జేసి రక్షింపుము. నా వృత్తాంతమును వినుము. మేమేవురము నత్యంత వినోదంబుతో నఖిలలోకపాల పురంబులు సూచుచు, భూలోకంబునకు వచ్చి యొక వనంబునం దుగ్రతపంబు సేయుచున్న యత్యంత శాంతచిత్తు నగ్నికల్పు బ్రాహ్మణు నొక్కనిం గంటిమి. కన్నంతనే బాల్యచపలత్వంబునను దుర్యోగంబునను వాని తపంబునకు విఘ్నంబు సేయు దుర్బుద్ధి మా యేవురకు జనించినది. బ్రాహ్మణాగ్రహంబున రాఁగల కీడు భావింపలేక మే మమ్మహాముని ముందరఁ గొంత సేపు పాడితిమి. కొంతవరకు నాట్యము గావించితిమి. పెక్కు పరిహాసంబు లొనర్చితిమి. ఎన్ని గావించినను నత్యంత దృఢవ్రతుండైన యమ్మునివరుఁడు మా వలనఁ జూడలేదు. అప్పుడు మోహంబునకుఁ గారణంబులగు కొన్ని వికారంబులం గావించితిమి.

నిర్వికారుండైన యమ్ముని వల్లభుండు మావికారంబులకుఁ గన్నులువిచ్చి యతికుపితుండై మమ్మేవురను మహోగ్రగ్రాహంబులుగా శపించెను. మేమంతఁ జేయునదేమియులేక వాని పాదంబులపై నేడ్చుచు వ్రాలి, "మహాత్మా! మహాపురుషులైన మీయట్టి విప్రుల కింతటి యాగ్రహంబుతగునా? అపరాధంబులు క్షమింపరా? పరుషంబులు పలుకువారా? దేవా! మాచేసిన యజ్ఞానంబు సహించి మాకు శాపమోక్షణంబును బ్రసాదింపు' మని ప్రార్థించితిమి. అంత నవ్విప్రుండు మమ్ముఁగరుణించి, 'ఎవ్వఁడు మీచేతగృహీతుండై మీయున్న జలాశయంబుల నుండి మిమ్ము వెలువరించునో వాఁడే మీకు శాపమోక్షకరుండగు'నని పలికె. అట్టి మహాత్ముండు మహాబలుండు మాకెవ్వండగునోయని విచారించుచు మేమందందుఁ గ్రుమ్మరుచుండ, మార్గమధ్యంబున మాకుఁ ద్రైలోక్యవర్తియుఁ ద్రికాలవేదియు నగు నారదుం డెదురయ్యె. దుఃఖబాష్పంబులతో మేమమ్మహామునికి నమస్కరింప 'మీరిట్లేల యున్న వారని యడుగుచు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు మావలన నెఱింగి యిట్లనియె.

'సుందరీమణులారా! విధికృతంబును విప్రకోపంబును గ్రమ్మరింప నెవ్వరికిని దరంబుగాదు. కావున దక్షిణసముద్రతీరంబునఁ గల పంచతీర్థంబులఁ బ్రవేశించి మీరేవురు నూఱేండ్లవఱకు నందుండుఁడు, పిదపఁ బాండవమధ్యముండైన యర్జునుండు తీర్థయాత్రార్థంబు వచ్చి, యమ్ముని చెప్పినట్లు

మీకు శాపమోక్షకరుండు గాఁగలఁడు ' అని చెప్పి చనియె. మునిశాపంబునను నారద హితోపదేశంబునను మహాగ్రాహులమై యున్నాళ్లకు నీవలన విముక్తిం గంటిమి. నన్నుం బోలె నాసఖులంగూడఁ గటాక్షింపుమని ప్రార్థించెను.

బ్రాహ్మణ సమేతంబుగ నర్జునుండా వృత్తాంతం బంతయు విని కరుణాయత్తచిత్తుండై నంద చెప్పిన నలువురకు శాపమోక్షంబు చేసిన నమరకన్యక లతిహర్షంబున వానిని దీవించి దేవలోకంబున కరిగిరి. అది మొదలుగ నప్పంచ తీర్థంబులకును నారీతీర్థంబులను నామధేయమయ్యె.

క. ధృతిరహితుల చిత్తము ల
ట్లతివల యందేల తగులు నత్యంత దృఢ
వ్రతుల మనంబులు వారల
మతులఁ దృణస్త్రైణములు సమంబులుగావే.

13. అర్జునుఁడు - శరణాగతరక్షణము.

అర్జునుఁడు క్రమ్మఱి మణలూరు పురమునకు వచ్చి రాజ్య లీలసుఖంబుండి చిత్రాంగదయందు బభ్రువాహనుండను పుత్రుం బడిసెను. అచ్చటినుండి యతఁడు యతివేషంబున ద్వారకా నగరమునకుం జని కృష్ణుని సోదరియైన సుభద్రం బెండ్లాడి, సుభద్రాసహితంబుగ నింద్రప్రస్థపురంబునకు వచ్చెను. సమయ భంగముగా కుండ ద్వాదశమాసిక వ్రతంబును నిర్విఘ్నముగఁ గావించిన యర్జునునిఁ బాంచాలియుఁ గుంతియు ధర్మరాజాదు

లును బౌరులును మిక్కిలి యభినందించిరి. వివాహితయై పతితో నేగిన సుభద్రం జూచుటకు బలరామకృష్ణులు, సాత్యకి ప్రద్యుమ్న వసుదేవ ప్రముఖులైన యాదవులతో నింద్రప్రస్థ పురంబునకు వచ్చిరి. నిత్యోత్సవంబులతో సత్యానందమున వారందరును దినములు పుచ్చుచుండ నొకనాడు కృష్ణార్జునులు వినోదార్థంబు ఖాండవ వనప్రాంతమునకు బయలుదేరిరి. మందమారుతం బనుభవించుచు నవ్వనసమీపంబున నొక చంద్రకాంత శిలావేదికపైఁ గూర్చుండి, వారిరువురు నిష్టకథా వినోదంబున కాలముఁ బుచ్చుచుండిరి. అట్లుండఁ గొంతసేపున కొక బ్రాహ్మణుం డకస్మికముగ వారికడకువచ్చి దీనానుండై "అయ్యా! నేనమిత భోజనుండను. మహాగ్నిబలుండను. నాకి ష్టంబైన యన్నమును గటాక్షింతురేని దృప్తుఁడనయ్యెద" ననియడిగెను. కృష్ణార్జును లాబ్రాహ్మణు నతిభక్తింబూజించి, "విప్రోత్తమా! నీకెట్టి భోజనంబు కావలయునో మాకుం దెలిపినయెడ నిన్నుఁబరితృప్తుం గావింపఁగలవార"మని చెప్పిరి.

బ్రాహ్మణుఁడంతఁ గృష్ణార్జునులం గొనియాడి యిట్లనియె. "వీరాగ్రణులారా? నేనగ్ని దేవుండను. శ్వేతకి యను రాజర్షి తపంబుగావించి పరమేశ్వరుం బ్రసన్నుం జేసికొని శత వార్షికసత్రయాగంబుఁ జేసెద. నాకు నీవు ఋత్విజుండవు కావలయు" నని ప్రార్థింప, దేవదేవుఁడు వానింగరుణించి, "యాజకత్వంబు బ్రాహ్మణులకు విధికృత్యము. దాని నొరులు చేయఁ గూడదు గావున నింక నీవు బ్రహ్మచర్యంబునఁ బండ్రెండేండ్లు

నిరంతర ఘృతధారం జేసి హుతాశను దృప్తుం జేయు” మనిన నా రాజు పరమేశ్వర నియోగంబున నగ్నితర్పణంబు చేసెను. అందువలన మహేశ్వరుండు సంతుష్టుండై శ్వేతకి పాలికివచ్చి, దుర్వాసురప్పించి, 'యజనప్రీతుండును దురితభీతుండును నగు నీరాజునకు ఋత్విజుండవై వీనిచే సత్రయాగంబు సేయింపు' మని చెప్పెను. ఈశ్వరప్రేరితుండైన దుర్వాసుండు శ్వేతకికి ఋత్విజుండయ్యె. శ్వేతకియు సత్రయాగంబుగావించె. అట్లా ఘృతధారాకారణంబున నాకగ్ని మాంద్యంబును దేజోహీనతయు దప్పియుం దటస్థింప, నేను బితామహుపాలికింజని నా శరీర స్థితిని జెప్పుకొంటిని. కమలాసనుండు నాకీవ్యాధి యపరిమిత ఘృతోప యోగంబునం గలిగినదని గ్రహించి, 'హుతాశనా! దివ్యౌషధయుక్తంబైన ఖాండవవనంబును భక్షించినంగాని నీకీవ్యాధిపోదని చెప్పెను.

నాటనుండియు నాదివిజవనంబును భక్షించి యీవ్యాధి తొలగించుకొనవలయునని నే ననేకవిధములం బ్రయత్నించితిని. నేను బ్రయత్నించినప్పుడెల్ల మహాహస్తి యూధంబులంబోలు మేఘంబులు నన్ను భంగపరచుచువచ్చె. ఇట్లేడుమాఱులు ప్రయత్నించి విఫలప్రయత్నుండనై, మఱలవనజాసను కడకరిగి యింకేది యుపాయం బెవ్విధంబున ఖాండవ భక్షణంబెన్నం డగునని దుఃఖించితి. అప్పుడు విరించి నన్నుం గరుణించి, భావికాల కార్యంబు దలచి, “కొంతకాలమునకు నరనారాయణులను నాదిమునులు నరలోకంబున దేవహితార్థం బర్జున

వాసుదేవులను నామంబుల జన్మించి ఖాండవ సమీపంబున విహరింతురు వారు భవత్ప్రార్థితులై తమ యస్త్రబలంబున నఖిలవిఘ్నంబులు నపనయించి నీకు ఖాండవోపయోగంబు ప్రసాదింతురు." అని చెప్పెను. నరనారాయణులారా! నాట నుండియు మీదర్శనార్థంబు నిరీక్షించుచుంటి. తక్షకుండను పన్నగేంద్రుఁడు మహేంద్రునకుఁ బ్రాణసఖుండు. ఆతక్షకుఁడు ఖాండవమున నివసించుచుండుటచే నింద్రుఁడవ్వనంబును నమృతమును రక్షించునట్లతి ప్రయత్నమున రక్షించుచున్నవాఁడు. నన్ను మీరింకఁ గరుణింపవలయు" నని ప్రార్థించెను.

అర్జునుండు, కృష్ణుఁడును దానును వాని వృత్తాంతంబంతయు సాంతముగ విని యిట్లనియె, "అగ్నిభట్టారకా! వారణహస్తానుకారములగు వర్షధారలు గురియు మేఘమండలమును వారించుటకును సురగణంబులతోడ నెత్తివచ్చు మహేంద్రునైన నెదిరించుటకును సమర్థములైన దివ్యబాణంబులు నాయొద్ద నున్నవి. కాని యట్టి బాణములకుఁ దగిన ధనువు రథాశ్వములును లేవు. కృష్ణునకుఁ దగిన యాయుధములును లేవు. ఇట్టిస్థితిలో నీ మనోరథమును నెరవేర్పంగలమాయని సందేహించుచున్నాము."

అదివిని తక్షణమే యనలదేవుఁడు వరుణదేవునిందలంచి, యతఁడు ప్రత్యక్షంబయినంతనే, "తొల్లిసోముండిచ్చిన బ్రహ్మనిర్మితకార్ముకంబు నక్షయబాణ తూణీరములు

గంధర్వహయంబులఁ బూన్చిన రథంబును నతిరథుండైన యర్జునునకిమ్ము. గదయుఁ జక్రమును వాసుదేవున కిమ్ము''ని చెప్పెను. హుతాశనుఁడు చెప్పినచొప్పున వరుణుఁడు వాని నన్నిఁటిని గృష్ణార్జునుల కొసంగెను. ఆదివ్యాయుధముల యమోఘ ప్రభావంబులను నగ్నిదేవుండు వారికెఱింగించెను. ఇట్లు సంప్రాప్త దివ్యచాప రథాయుధులై నరనారాయణులు మిక్కిలి సంతసించి, సన్నద్ధులై రథంబెక్కి ''అనలదేవా! ఇంక సురాసురపరివృతుండై సురపతివచ్చినను జయింతుము. శంకింపక యథేచ్ఛను ఖాండవదహనంబున కుపక్రమింపు'' మని హెచ్చరించిరి.

తోడనే నిజస్వరూపంబుతోఁ జెలరేగి సర్వభక్షకుఁడు ఖాండవభక్షణమునకు బ్రారంభించెను. అంబరంబంటునగ్నిజ్వాలలవ్వనము చుట్టును జుట్టుకొనినవి. ఒకవంక గాండీవధరుఁడై పాండవ మధ్యముఁడును, వేరొక్కవంకఁ జక్రధరుండైనారాయణుండును నవ్వనంబును గాంచుచుండిరి. వనరక్షకులు చెలరేగియ మ్మంటలార్పుటకుఁ బ్రయత్నించి యర్జునుని బాణపరంపరలోర్వలేక యమసదనంబునకరిగిరి. హుతాశనుండత్యుత్సాహంబున వెలుఁగుచు, లోకములకుఁ బ్రళయకాల భయంబును బుట్టించుచుండెను. అంత దేవతలెల్ల వెఱచి దేవేంద్రునిపాలికిం బోయి ఖాండవమునకుఁ గలిగిన యుపద్రవంబును జెప్పిన విని, యదరిపడి తక్షక రక్షణార్థము మహామేఘంబులతో వెడలి యేనుఁగు తుండములవంటి వర్షధారలు గురియింప నారం

భించెను. అప్పు డగ్నుఁడు తనయస్త్రకళానైపుణ్యమున గగనభాగంబెల్ల బాణ పరంపరలచేఁ గప్పి, యొక్కచినుకైన లోనబడకుండ గృహంబుగాఁ గావించెను. తక్షకుఁడు దగ్ధుఁ డయ్యెనని వగచి, వాని కుమారుఁడైన యశ్వసేనుని రక్షించుటకు మహేంద్రుఁడు చూచుచుండెను. అప్పు డగ్నుఁ డశ్వసేనునిఁగూడఁ గడతేర్పఁ దలఁచుచుండ నింద్రుఁడు మోహినియను విద్య పార్థుపైఁ బ్రయోగించి. తక్షకకుమారుని వెలికిఁదీసి రక్షించెను. ఇంకనగ్ని నాప్పుట యశక్యంబని పాకశాసనుఁడు కృష్ణార్జునులతోఁ బోరిపోరి కడకోడిపోయెను. ఖాండవమునందున్న నముచియను దనుజుని యనుజుండు మయుండనువాఁ డందుండి వెలువడనేరక ధనంజయునకు శరణాగతుండయ్యెను.

క. శరణాగతరక్షణ త
త్పరుఁడు ధనంజయుఁడు మయునిప్రాణముగాచెన్
గరుణను శరణాగతులగు
పురుషుల రక్షించునంత పుణ్యముగలదే ?

14. మందపాలుఁడు - సంతానాపేక్ష.

కృష్ణార్జును లిరువురు నాదిమునులైన నరనారాయణు లనియు నట్టి మహాపురుషులతో విగ్రహంబు గూడదనియు నశరీరవాణి దేవేంద్రున కెఱింగించెను. దేవేంద్రుండును యుద్ధముచాలించి కేశవార్జునులతో మైత్రిగావించుకొనెను.

అంతియెగాక తన కుమారుని యస్త్రకళానైపుణ్యమును బలు విధములఁ గొనియాడి, యతండు వానికి నాగ్నేయవారుణ వాయవ్యాది దివ్యబాణంబు లనేకములిచ్చెను. ఇంద్రునిచే నశ్వసేనుండును విజయునిచే మయుండునుగాక ఖాండవ దహనంబున రక్షింపఁబడిన వారు మఱినలువురు గలరు. ఆనలువురను నగ్నిభట్టారకుఁడే స్వయముగ రక్షించెను. ఆవృత్తాంతమును వినుఁడు.

మందపాలుండను నొకమహర్షి గలఁడు. అతండు బ్రహ్మచర్యంబున నతినైష్ఠికుఁడై దివ్యసహస్రవర్షంబు లత్యుగ్ర తపంబు గావించెను. తపస్సిద్ధిఁ బొందినంతనే యతఁడు యోగాభ్యాసమున శరీరము విడిచి, పుణ్యలోకములకుఁ బోయి యచ్చటఁ పరిభవింపఁ బడి మఱల వలసిన వాఁడయ్యె. తపస్సంపన్నుండ నయ్యు నాకు బుణ్యలోక ప్రాప్తి యేల కలుగకున్నదని చింతించుచు మందపాలుఁడు కొందఱు దేవతలదర్శించి వారి నాసంగతి యడిగెను. అడిగి నంతనే "అయ్యా నీవెంతతపంబు చేసినను సంతానవంతుఁడవు కాకుండ సద్గతిని బడయజాలవు. కావున మఱల భూలోకంబునకేగి సంతతింబొంద బ్రయత్నింపు"మని బృందారకులు చెప్పిరి. అమరులహితోపదేశంబున మందపాలుఁడును మర్త్యలోకమునకు వచ్చి, నేను శీఘ్రముగాఁ బెక్కండ్రు సత్పుత్రుల నెవ్విధంబునఁ బడయఁగలనో యని చింతింపసాగెను. ఇహలోకమున విశేషకాల ముండకుండ శీఘ్రకాలములోనే

పుణ్యవంతుఁడై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవలయునని మంద పాలుని నిశ్చయము. అట్టినిశ్చయముతోఁ బక్షులయందు వేగంబుగ సంతానమును బడయవచ్చునని యెంచి, యా మునీంద్రుఁడు శార్ఙ్గకుండై జరితయను నాఁడుపక్షిని భార్యగా గొని పరమ బ్రహ్మవిదులైన నలువురు పుత్రులను బడ సెను. మందపాలుండా పక్షికుమారులను ఖాండవవనంబునం బెట్టి తన పూర్వభార్యయైన లపితతో విహరింపబోవుచుఁ బుత్రులను భద్రముగ గాపాడుచుండుమని జరితకు నియో గించెను.

అంత నగ్నిభట్టారకుఁడు ఖాండవ దహనంబున కుపక్రమించుటవిని మందపాలుఁ డగ్నిసూక్తముల వానిని స్తుతించి తన పుత్రులరక్షింపుమని ప్రార్థించెను. పుత్రరక్ష ణంబునకుఁ బతిచే నియోగింపఁబడిన జరిత ఖాండవ దహనంబు చూచి, శోకసంతాపితయై "రెక్కలురాని యీపిల్లల నెందు గొనిపోఁగలను? వీరితండ్రి వీరిని నిర్దయబుద్ధి నింపువిడిచి చనియె. పుత్రులను గాపాడుటకు నేనసమర్థను. ప్రళయాగ్ని వోలె దిశలెల్లఁ గప్పుచు నీమహానల జ్వాలలు మనమున్న వృక్షము వంకకుఁ గ్రమక్రమముగా వచ్చుచున్నవి. కుమారు లారా! ఇంకేమిసాధనము? కోరినయట్టులఁ బడసినయీకొడు కుల నపాయములు గలుగకుండ రక్షింపుచుండుమని మీ తండ్రినాకుంజెప్పి చనియె. రాఁగల యీ యగ్నిప్రళయంబు నాతఁడు లేశమును దలంపలేదు. మీరందఱు నిచ్చటనున్న

బిలంబునందుఁ బ్రవేశింపుఁడు అగ్నిజ్వాలలు మిమ్ముఁదాఁక కుండ నిసుకచే బిలద్వారమును గప్పివేసెదను.''

అని దుఃఖితయైన తల్లింజూచి యగ్రతనయుండైన జరితారి, ''అమ్మా! బిలముసొచ్చితి మేని నందున్న యెలుక మమ్ముం గడతేర్చు. ఇందేయున్న నగ్ని మమ్ముదహించును. ఎలుకచేఁ జచ్చుటకంటె నియ్యగ్నిచేఁ జచ్చినఁ బుణ్యలోకంబులు గలుగును. గావున నిందేయుందుము. మఱియు మాంసపిండంబులమైయున్న మాకు బిలప్రదేశంబున మూషకభయంబుతప్పదు. ఇందున్న మాకగ్నిభయంబు సంశయితంబు ఎట్లనిన నొకప్పుడు జ్వలనుండు వాయువశంబున మనవంకకు రాకుండఁ దొలంగవచ్చును. అప్పుడు మనజీవనములు నిలుచును. ప్రాణాపాయ సమయంబులందు సంశయయుత కార్యములు కర్తవ్యములు. నియతములు వర్జ్యములు. కావున నీవన్నచోటికిఁ బోవనేరము మేమిందు యుందుము. నీవు మాయందు మోహంబు విడిచి, బిలంబునఁ బ్రవేశింపుము. మేము దాహక్లేశము బొందిన నీవు జీవించి యుందువు. జీవించి పుత్రులంబడయుదువు. అట్లు కాక, నీపుణ్యంబున మాకగ్నిభయంబు తొలంగెనేని, మా యొద్దకువచ్చి యెప్పటియట్లు మమ్ముఁ గాపాడుచుందు'' వని మ్రొక్కెను. తక్కిన కొడుకులును దల్లికి మ్రొక్కిరి. పాపము జరిత బాష్పపూరితనయనయై యాసన్నతరు దహనోత్సుకుండై వచ్చు హవ్యవాహనుం గాంచి, ప్రాణభయంబున గగనంబున కెగసె.

అంత నన్నలువురు పుత్రులును నాలుగు వేదంబులం బోలె నగ్నిసూక్తంబులు పఠించుచు, సంస్తుతించుచు "మహాత్మా! నగ్నిభట్టారకా! మాకభయము! అభయము! అభయము!" అని యరచిరి. అగ్నిదేవుండప్పుడు మందపాలుని ప్రార్థనము దలంచి, యన్నలువురున్న వృక్షంబు భక్షింపక పరిహరించె. గగనంబునుండి జరిత యదిచూచి యత్యానందముతోఁ గొడుకుల యొద్దకు వచ్చె. లపితతో విహరించుచుండిన మందపాలుండు కొడుకులం దలంచి, జరిత వారిని రక్షింపఁ గలిగెనో లేదో యనియు నగ్నిదేవుండు తన ప్రార్థనమును మన్నించెనో లేదో యనియుఁ బలువిధములఁ జింతింపసాగెను. అనలుఁడు క్రూరుఁడు. వానిని నమ్మఁదగదని యనుకొనుచువచ్చి సురక్షితులై యున్న కొడుకులను జరితను గాంచి సంతసించి, సంతానకారణంబున బుణ్యలోకంబులను బడయఁగలిగెను.

క. ఎంతతపంబొనరించియు
సంతానము లేనివారు సద్గతిఁబొందం
గాంతురె? నీ తపమేటికి?
సంతానము వడయు మరలి సన్మునినాథా!

15. బృహద్రథుఁడు - పుత్రప్రాప్తి.

పాండవు లింద్రప్రస్థపురము పరిపాలించుచు సుఖం బున్న దినములలో నొకనాడు నారదుఁడు వారికడకు వచ్చి యిట్లనియె. "ధర్మనందనా నేను లోకపాలుర సభలెల్ల విలోకించుచు యమసభకుం బోయితిని. మీతండ్రి పాండు రాజు యమసభనుండి మీ కెఱింగించుటకై కొన్ని సంగతులు నాతోఁ జెప్పెను. వానిపలుకులు వినుఁడు. "హరిశ్చంద్ర ప్రముఖులైన మహారాజులు రాజసూయమునుజేసి దేవేంద్ర లోకమును బడయఁ గలిగిరి. నారదా! నేనీ యమలోకము నందుంటిని. నీవు సత్వరముగ భూలోకమునకేగి నా కుమారు లంగని, రాజసూయమునుజేసి నా కుత్తమగతులు గలిగించు నట్లు బోధింపుము." "ధర్మనందనా! పరాక్రమవంతులైన తమ్ములుగల నీకు దిగ్విజయము సుకరము. కావున నవశ్యముగ మీ తండ్రియాజ్ఞ నిర్వహించి వానిని బుణ్యలోకముల నొందింపుము."

నారదుని పలుకులు వినినంతనే యమసభ యందున్న తండ్రిందలంచి పాండవులు మిక్కిలిచింతించిరి. ధర్మరాజుపురో హితుండైన ధౌమ్యునితో నాలోచింప నతడు తప్పక రాజసూ యమును గావింపవలసినదని వానిని ప్రోత్సహించెను. సోదరు లైన భీమసేనాదులును దిగ్విజయమునం దత్యుత్సాహులైరి. అప్పుడు ధర్మరాజు తనయాప్తచరుల గొందఱిని రప్పించి

"అనిలజవాశ్వములఁ బూన్చిన రథంబెక్కి మీరిక్షణము ద్వారకకుఁబోయి పురుషోత్తముండైన వాసుదేవునిఁ దోడ్కొని రండని యాజ్ఞాపించెను. వారును ధర్మజు ననుమతంబునఁ బోయి వాసుదేవ సహితులై వచ్చిరి. పాండవులు కృష్ణ భగవానున కెదురుగ బోయి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి గౌరవించిరి. అందఱు సుఖాసీనులైనంతనే ధర్మరాజు నారదవచనప్రకారంబంతయు వాసుదేవున కెఱిం గించెను. వాసుదేవుండును బుత్రులఁ బడసిన ఫలంబుగా మీ తండ్రిని దేవలోక సుఖంబు లనుభవింపనిమ్మని పలుకుచు వానిని రాజసూయ యజ్ఞమునకు హెచ్చరించి యిట్లనియె. "ధర్మనందనా! రాజసూయము సేయుటకు సర్వ విధంబుల నీవర్హుండవు. పరాక్రమవంతులైన నీ సోదరులు భూమండ లంబునంగల రాజులనెల్ల జయింపఁ గలరు. అప్రతిహత వీరుండైన జరాసంధుఁడు గలఁడు. వానిని భీమసేనుఁడు కడ తేర్పఁగలఁడని పలికెను. అప్పుడు పాండవులత్యుత్సాహ ముతో జరాసంధుఁడెట్టివాఁడు? వాని వృత్తాంతము నెఱింగింప వలయునని యడుగఁ గృష్ణుండిట్లనియె.

మగధరాజ్యమును బరిపాలించుచుండిన బృహద్రథునకు నిద్దరు భార్యలు కలరు. అతఁడయ్యిరువురి యందును సంతా నమును బడయఁజాలక, పుత్రుఁడు లేని విభవంబులన్నియు నేల యని నిర్వేదించి పత్నీద్వయసమేతుండై వనంబునకరిగి చండకౌశికుండను నొక్క మహాముని నతిభక్తితో నారా

ధించు చుండెను. ఇట్లుపాస్యమానుండై చండకౌశికుండు బృహద్రథునిఁ గరుణించి యిష్టంబయిన దానినిచ్చెద వేడు మనఁ, రాజు తనకుఁగల సంతానకాంక్షను విన్నవించు కొనెను. అప్పుడు చండకౌశికుఁడు నిమీలితలోచనుండై యించుక ధ్యానింప, శుకచంచు విలూనముగాని యొక చూతఫలము చెట్టుపైనుండి వాని యొడిలోఁబడెను. అతఁడా ఫలముఁనందుకొని మంత్రించి, యీ ఫలోపయోగంబున నీకొక్క పుత్రుం డుద్భవిల్లునని చెప్పి బృహద్రథున కిచ్చెను. ఆ రాజును గృతార్థుండనైతినని సంతసించుచు క్రమ్మఱ నిజపురంబునకు వచ్చి, యీ ఫలంబును దన యిద్దరు భార్యలకు సమంబుగా విభాగించి యిచ్చెను. వారాఫలభాగంబులు భుజించి గర్భిణులైరి.

అంతఁ బదియవమాసంబున నొకనాటి రాత్రి యొక్కొక కన్ను నొక్కొక చెవియు నొక్కొక చెక్కును నొక్కొక చేయియు నొక్కొక మూపునుగా రెండు మనుజ శకలంబులు బృహద్రథ భార్యలకు జన్మించెను. ఆ శిశు శకలంబులఁగాంచినంతనే వారుభయపడిరి. భయపడిభర్తకుఁ జూపుటకులజ్జవడి, వీని నెవ్వరు నెఱుంగకుండ నెలుపల వైచి రండనితమదాదులకునియోగించిన, వారలారెండు వ్రయ్యలుం గొనిపోయి రాజగృహ ద్వారతోరణసమీపంబునఁజదుకంబు నొద్ద నొకచోట వైచిరి. అప్పుడచ్చట నుండెడు జరయను రాక్షసి తనకుబలివేసిరని యెంచి, పరుగునవచ్చియాశకలంబు

లందుకొని, యయ్యవి కదలుచుండుట కనిపెట్టి, రెండింటిని
సమముగా నొండొంటితోఁ జేర్చినంతనే యవి యొక్కటిగా
నయ్యెను. దృఢకఠిన శరీరుండైన యబ్బాలుఁడు జర యెత్తికొ
నాలకపోయెను. అంత నా వాఁడు రోదనము చేసెను. ఆరోదన
ధ్వని భూమ్యాకాశములనిండి, యంతఃపురమున నున్న కాంతా
జనమున కెల్ల నత్యాశ్చర్యమును గలిగించెను. ఆ ధ్వని
వినినంతనే ముదుసలి యవ్వలెల్ల బఱతెంచి, మహాహర్ష
ముతో నబ్బాలకు నెత్తుకొనిరి. బృహద్రథుండు నీ ధ్వని
యెట్టిదోయని విచారించుచు వచ్చి తేజోధికుండైన బాలుం
జూచుచుండ, నట్టి యవసరంబున రాక్షసి కామరూపిణి
కావున మనుష్య స్త్రీరూపధారిణియై, "మగధేశ్వరా! నేను
జరయను రాక్షసిని. మీదుర్గద్వారం బెప్పుడును బాయక
కాచుచుండుదును. నీకిష్టంబు సేయఁగోరి, నీ యిద్దఱు దేవులకుఁ
బుట్టిన మనుష్య శకలంబుల దాదులు గొనివచ్చి పారవైచిన
వానినిట్లు సంధించితిని. వీనిం గైకొను" మని చెప్పెను. అంత
రాజు మహానంద భరితుండై, "జరా! నాకీ కుమారునిఁ
దొల్లి చండ కౌశికుం డిచ్చెను. ఇప్పుడు నీవిచ్చితివి. నీవు
మాకులంబెల్ల నుద్ధరింప వచ్చిన పుణ్యదేవతవుగాని రాక్షసివి
కావు." అని దాని నతిప్రీతిం బూజించి కొడుకు నెత్తికొని
దేవీ ద్వయంబునకు నిచ్చి జరయను రాక్షసిచేత సంధింపఁ
బడినవాఁడు గావున జరాసంధుండను పేరిడియె. వాఁడు పెద్ద
వాఁడైనంతనే బృహద్రథుండు వానిని బట్టభద్రుం జేసి తపంబు
నకుఁ బోయె. నాట నుండియు జరాసంధుం డతిధూర్తుండై,

లోకకంటకుండై యనేక రాజకుమారులంబట్టి తెచ్చి చెఱబెట్టి భైరవపూజలొనర్చుచు నొక్కొక్కని బలియిచ్చుచుండును. వాఁడు మధుర పైకిని పెక్కుమారులు దండెత్తి వచ్చెను. వాని కారణంబున మేము మధురానగరమునందుండ నేరక కుశస్థలంబునకువచ్చి రైవతక పర్వతంబున దుర్గమును గట్టుకొంటిమి. వాఁడెంతవాఁడైననేమి? మీరు రాజసూయమును నారంభింపుఁడు. విఘ్న సంశయంబున మహాకార్యములు ప్రారంభింపకుండ రాదు.

క. ఆరంభరహితుఁ బొందునె
యారయసంపదలు హీనుఁడయ్యును బురుషుం
డారంభశీలుఁడయి యక్కృ
తారంభులనోర్చు నెంత యధికులనైనన్.

16. జరాసంధుఁడు — సాధుహింసాఫలము.

కృష్ణుఁడు చెప్పిన జరాసంధవృత్తాంతమును విని భీమార్జునులత్యంత రణోత్సాహమును వహించిరి. అట్టి ప్రబలవీరుఁడు లోక కంటకుఁడు వధ్యుండగునాయని యుధిష్ఠిరుఁడు శంకింపఁజొచ్చెను. అది కనిపెట్టి వాసుదేవుఁడు, "ధర్మనందనా! భీమార్జునుల నాకిప్పుడొసంగుము. వీరితో నేఁగి యవశ్యంబుగ జరాసంధునిఁ గయ్యమున కాహ్వానించి, వానిం దుదముట్టింతును. మామువ్వురిలో నెవ్వఁడైన వాఁడు హతుఁడగు"

సని ధైర్యముతోఁ బలికెను. "వాసుదేవా! నీనియోగంబున మాకు శత్రుజయంబగుటకు సందియము లేదు. భీమార్జును లిరువురు నానయనంబులు. వీరినివిడిచి నేనొక్క క్షణంబును నిలువఁజాలను. అయినను నా హృదయము మిక్కిలి హృద్యంబగుచున్నది. కృష్ణార్జునులఁ దలంచిన వారికి శ్రీవిజయంబులగునట్టి కృష్ణార్జునుల సహాయులుగాఁ బడసిన భీమసేనునకు శ్రీవిజయంబులగుట కేమిసందియము? మహాత్మా! మీకింకఁ గార్యసిద్ధియగుంగాక! శీఘ్రంబుగఁబోయి శుభంబున మరలి రండని ధర్మజుఁ డాశీర్వదించెను.

అంతఁ గృష్ణభీమార్జునులు యుధిష్ఠిరాను మతంబునఁ బ్రయాణసన్నద్ధులై వీరశ్రీవిభాసిత ముఖులై కృతస్నాతకులై బయలుదేఱిరి. అట్లు బయలుదేఱిన యయ్యాదవ పాండవ వీరుల తేజోమూర్తులంగాంచి,యమునందనుఁడమందానందము నొందెను. ఆభారతవీరులు మువ్వురు ననేక పర్వతంబులు గడచి, తత్పర్వతజాతంబులైన కాలకూట శోణకంటకీయంబులను నేరుల లంఘించి, సరయూనదియుఁ బూర్వకోసలయు మిథిల దేశంబును గంగయు నతిక్రమించి, పూర్వాభిముఖులై నిరంతర ప్రయాణంబుల మగధరాజ్యమును బ్రవేశించి గోరథంబను పర్వతమెక్కిరి. ఆపర్వతాగ్రమునుండి, చిత్రవిచిత్రంబులగు నారామములతోడను నత్యున్నతంబులగు సౌధరాజములతోడను రమ్యంబై యున్న గిరివ్రజపట్టణంబును వీక్షించిరి. అప్పుడన్నగరవైభవమున కాశ్చర్యపడుచు నచ్యుతుండు

భీమార్జునులంజూచి యిట్లనియె. "ఇప్పుడు మనమున్నది గోరథంబను పర్వతము. ఇట్లేఋషభమును, వైహారము, ఋషిగిరియుఁ జైత్యకాద్రియునను నీ యైదుపర్వతములును శూరభటులువోలె నీ పట్టణంబును గాచుచుండును. దానంజేసి యియ్యది గిరివ్రజపురంబయ్యె. ఈ దుర్గబలంబుచేతను, గౌతముఁడను మహర్షివరముచేతను మగధరాజుల నెవ్వరును జయింపఁజాలరు.

ఇట్లు పలుకుచుఁ గృష్ణుఁడా ద్వారంబునఁ బురంబుజొరనొల్లక వారితోఁ జైత్యకాద్రికింబోయెను. ఆగిరి శృంగమున వారికి మూఁడు భేరులు కంటఁబడినవి. అప్పుడు కృష్ణుఁడా భేరులుచూపుచు "భీమా! అర్జునా! పూర్వపుమగధరాజులు మానుషాదంబను ఋషభంబును వధియించి దానిచర్మముతో నీమూఁడుభేరులు నిర్మించిరి. క్రొత్తవారిప్పురంబు సొచ్చునప్పుడు గౌతమువరంబున నీభేరులు తమంత మ్రోయుచుండును. కావున మనము వీనినిఁ బగులఁగొట్టవలయు" నని చెప్పెను. కృష్ణభీమ పార్థులు ముప్పురును భేరులు మూఁడింటినిఁ బగులఁగొట్టి, మార్గముకాని మార్గంబునఁ బట్టణముప్రవేశించిరి. ప్రవేశించి, మాలాకార గృహంబులకును, గంధకర గృహములకును నరిగి బలవంతముగఁ బుష్పమాలలును జందనాగరులును గైకొని వానితో నలంకరించుకొనిరి. రాజమార్గమునుండి పోవుచు వారు ముప్వురును నిత్యమును బ్రాహ్మణులకు సుప్రవేశంబైన జరాసంధ మందిరమునఁ జొచ్చిరి. వార

భ్యాగతులైన బ్రాహ్మణులనియెంచి జరాసంధుఁడెదురుగవచ్చి భక్తితోఁబూజించి మధుపర్కంబు లొసంగఁబోవ వారంగీకరింపలేదు. అప్పుడు జరాసంధుఁడు వారల సంశయించి,

"అయ్యా! మధుపర్కంబులు గ్రహింపకొల్లని మీరు నూతనపురుషులు కావలయును. చైత్యకాద్రిపైగల భేరులు పగులఁగొట్టినవారును మీరే కావలయును. ద్వారములేని మార్గంబునఁ బురము సొచ్చిన మీ వేషముల బ్రాహ్మణత్వమును, మహాసత్వదీర్ఘ బాహువక్షో లక్షణంబుల క్షత్రియత్వంబును బ్రకాశించుచున్నవి. మీ రెవ్వ" రని యడిగెను. అప్పుడు నారాయణుండు, "జరాసంధా! మేము క్షత్రియులము, ద్వారమార్గమున మిత్రగృహము ప్రవేశింపవలయును. అద్వారమార్గంబున శత్రుగృహము ప్రవేశింపవలయును. గంధమాల్యములయందు లక్ష్మియుండును. కావున వానిని మేము బలవంతముగఁ గైకొంటిమి. వేరుకార్యంబున నీయొద్దకువచ్చుటచే నీయాతిథ్యమును నంగీకరింపలేము" అని చెప్పెను. తోడనే మగధేశ్వరుఁడు వింతపడి, "అయ్యా! మీకు నేనెన్నండు నే విషయంబునను నపరాధము చేసియెఱుంగను. దైవబ్రాహ్మణ భక్తుండను. ఇట్టి నేను మీ కేల శత్రుండనైతి" నని యడిగెను.

తోడనే మాగధునకు మాధవుం డిట్లనియె. "మగధేశ్వరా! సార్వభౌముండైన యుధిష్ఠిరు నియోగంబున మేము దుష్టసంహారమునకు వెడలితిమి. నిర్దయుండవై నృపతులఁ

జెరఁబెట్టి వారిం బశువులుగా బలియిచ్చుచున్నావు. నిరపరాధుల వధియించుటకంటె మిక్కిలి పాతకంబొండు గలదా! నీయట్టి పాపకర్ముల నుపేక్షించిన నిఖిలధర్మరక్షకులమైన మమ్మా పాపంబులు పొందఁగలవు. పాపభయంబున నిన్ను నిగ్రహింప వచ్చితిమి. నాకంటె నధికుండైన వీరుఁడు లేడని నీవు గర్వింపకుము. సాధువుల బాధించువాఁ డెంతవాఁడైన నశింపక మానఁడు. కావున నిష్కారణము చెడక నావచనము వినుము. చెరఁబెట్టిన రాజులనెల్ల విడిచిపుచ్చుము. నీక్రౌర్యమును గట్టిపెట్టుము. ఇంక దాపనేల? నేను కృష్ణుఁడను. ఇతఁడు భీమసేనుఁడు. ఆతండర్జునుఁడు. రాజులవిడువని నాఁడీ పాండవసింహములు నీగర్వం బడంగించువారు." అని కృష్ణుఁడు గంభీరముగ బదులుచెప్పెను. ఆమాటలువిని జరాసంధుఁడు మహోగ్రహావేశమున నొడలు మరచెను. మొగమెఱ్ఱవారినది. కనుబొమ్మలు ముడివడినవి. శరీరము వణకుచుండ నతఁడు కృష్ణున కిట్లనియె.

"దేవతారాధమునకుఁ దెచ్చిన రాజుల నేనువిడువను. వారితోఁ బోరాడి యోడించి పట్టితెచ్చిన వాఁడనే కాని, అన్యాయముగ మోసపుచ్చి గొనివచ్చిన వాఁడనుగాను. కావున మీలో నే యొక్కనితోఁగాని యిరువురతోఁగాని మువ్వురితో నైనఁగాని సమరంబుసేయుటకు సిద్ధముగ నున్నాను." "పలువురొక్కనితోఁ బోరుట యధర్మము గావున మా మువ్వురిలో నీయిష్టమువచ్చినవాని నెన్నుకొను"

మని కృష్ణుండడుగ, జరాసంధుడు "నేను పోరాడఁదగిన వీరుండితఁడే" యని భీమసేనునెన్నుకొనియె. తోడనే భీమసేనుఁడు వానికి సక్కజముగా మల్లయుద్ధ సన్నద్ధుఁడై ప్రతిఘటించి నిలిచెను. సమసత్త్వాతిశయులైన భీమజరాసంధులిరువురును ఘోరముగఁ బోరాడఁగడంగిరి. వారి యుద్ధము చూపరులకు భయానకంబుగఁ దోఁచెను.

కార్తికమాసంబునఁ బ్రథమ దివసంబు మొదలు త్రయోదశి వరకును వారిరువురు మహాయుద్ధ మొనర్చిరి. త్రయోదశినాటి రాత్రి జరాసంధుఁడించుక బలహీనుఁడై నంతనే కృష్ణుఁడు కనిపెట్టి, భీమసేనా! ఇమ్మాగధుని సత్వంబు క్షీణించినది. వాయుదేవుని బలంబును నీ బలంబును వెల్లడి యగునట్లు లోకకంటకుండగు వీని సంహరించి శాశ్వత యశంబొందు" మని ప్రోత్సహించెను. ఆ మాటలకు భీముండుప్పొంగి, క్రొత్తబలంబును వహించి, జరాసంధుని బట్టియెత్తి నవరంధ్రంబుల రక్తధార లొలుకునట్లు నేలవైచి కొట్టెను. అమ్మహాఘాతమున మాగధుఁడు మహాపర్వతము వలెఁ గూలి విగత జీవుండయ్యెను.

గీ. కారణంబులేక దారుణంబగు సాధు
హింససేయు కుజనుఁడెల్లవారి
కప్రియుండ కాక, యప్రియలక్షణం
బొందఁగలఁడె తలఁపనుత్తములకు.

17. శిశుపాలుఁడు - దైవదూషణము.

జరాసంధవధ జగద్విదితంబగునట్లు వాని కళేబరంబును భీమసేనుఁడు నగరద్వారతోరణ సమీపంబున వైచెను. ఆ భయంకర కృత్యమును జూచి పట్టణవాసులెల్లరు భయాతిశయంబునఁ బ్రాణాపాయమును శంకించిరి. కరుణాసమేతుఁడైన గరుడధ్వజుఁడు మాగధులకెల్ల నభయమిచ్చి చెఱయందున్న రాజలోకంబునెల్ల విడిచి పెట్టెను. మోక్షితులైన క్షత్రియులెల్లరు ననంత రత్నపుంజములను గానుకలుగా సమర్పించుకొనిరి. జరాసంధుని కుమారుఁడైన సహదేవు నోదార్చి వాసుదేవుఁడు వానికిఁ దండ్రి సింహాసనము నొసంగెను.

లోకైక వీరుండైన మాగధుఁడు వృకోదరునిచేఁ జంపఁబడుట వినినంతనే యుధిష్ఠిరుఁడు మహానంద భరితుఁడై రాజసూయంబింక నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగునని ధైర్యము వహించెను. వాని యాజ్ఞానుసారముగ భీముఁడు తూర్పు దేశమునకును నర్జునుఁడుత్తర దేశమునకును నకులుఁడు పశ్చిమ దేశంబునకును సహదేవుఁడు దక్షిణ దేశమునకును దిగ్విజయార్థము పురల బయలుదేఱిరి. పాండురాజకుమారుఁడైన ధర్మరాజు రాజసూయయాగము గావించుంగావున మీ రాసార్వభౌమునకుఁ గప్పములు చెల్లింప వలయునని భీమార్జున నకుల సహదేవులు తాము పోయిన దేశముల

యందలి రాజులను శాసించిరి. నయముచేఁ గొందఱు, భయముచేఁ గొందఱును, బోరాడి యోడిపోయి కొందఱును, మొత్తముపై రాజులెల్లరును పాండుకుమారులకు వశులై యపరిమితములైన ధనకనక వస్తువాహనాదులను యుధిష్ఠిరునకు సమర్పించుకొనిరి.

ధర్మరాజు రాజసూయ యాగమును బ్రారంభించెను. పురోహితుఁడైన ధౌమ్యుఁడు కావలసిన యజ్ఞోపకరణ ద్రవ్యము లన్నియు సమకూర్చెను. దిగ్విజయమున ధర్మరాజునకు సామంతరాజులైన మహారాజులందఱు నా యాగమునకాహ్వానింపఁబడి వచ్చిరి. వచ్చిన రాజులకెల్లఁ దగిన నివేశములొసంగఁబడినవి. దుర్యోధనుఁడు కర్ణునితోడను నూర్వురు తమ్ములతోడను వచ్చెను. మఱియు విరాట ద్రుపద శిశుపాల వృష్టిభోజాంధక రాజులును, అంగ వంగ కళింగ కాశ్మీర కాంభోజాది రాజులును వచ్చిరి. అట్లువచ్చిన సకల రాజలోకములో మనకుఁ బ్రస్తుతము శిశుపాలుఁడు ముఖ్యుఁడు.

శిశుపాలుఁడు చేదిరాజ్యమునకు రాజు. తండ్రి దమఘోషుఁడు. తల్లి సాత్వతి. ఆ దంపతులకు వీఁడు చతుర్భుజ లలాటనేత్రములతోఁ బుట్టి, పుట్టినంతనే గార్దభస్వరంబుతో నేడువ నారంభించెను. ఆ యేడుపు చూచి తల్లిదండ్రులు భయవిస్మయాధీన మనస్కులగుచుండ నొక్క యశరీరిమైన భూతము వారి కిట్లనియె. "ఈ బాలు నెవ్వరెత్తికొనినచో వీని రెండు చేతులు లలాటనేత్రమును మాయమగునో

వానిచేత నితఁడు చంపఁబడును. ఇతరులచేఁ జంపఁబడఁడు.” ఇట్లుపలికిన యశరీరవాణిని విని వారమితాశ్చర్యము నొంది, యా బాలునిఁ జూడవచ్చిన వారికెల్ల వాని నెత్తుకొనుట కందిచ్చుచుండిరి. అతి వికృత స్వరూపుఁడైన యా బాలుని, మేనత్తయైన సాత్వతినిఁ జూచుటకుఁ గృష్ణుఁ డొకనాఁడు వచ్చెను. వచ్చినంతనే వాసుదేవునిఁ బ్రియసత్కారంబులఁ బూజించి సాత్వతి తనకుమారుని వాని కందిచ్చెను. అతం డక్కుమారుని నెత్తుకొనినంతనే చూచువారికెల్ల నక్కజముగ వాని మిక్కిలి చేతులును, మిక్కిలి కన్నులును దటాలున మాయమైనవి. దానింజూచి సాత్వతి యద్భుతచిత్తయై యశరీరివచనం బప్పుడు తలంచి తన పుత్రునకు నారాయణుని వలన మరణంబగుట యెఱిఁగి “ముకుందా! వీడు దుష్టుండై నీ కనిష్టుండై యెంతటి యవినయము గావించినను, గరుణించి నూఱపరాధముల వఱకు క్షమింపవలయు”నని ప్రార్థించెను. జగద్విభుండైన జనార్దనుండు మేనత్తను మన్నించి యామె కా వరంబు నొసంగెను.

ఇది శిశుపాలుని బాల్యవృత్తాంతము. పెద్దవాఁడైన తరువాత నతఁడు జరాసంధాదులకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడై కృష్ణుని శత్రుకోటిలోఁ బ్రవర్తించు చుండెను. వివిధదేశాగతులైన రాజపుత్రు లెల్లరు నాడు ధర్మరాజు రాజసూయ వైభవమును జూచి మిక్కిలి సంతసించి, సకల క్షత్రియ వీరులచే నలంకరింపఁ బడిన నిండు సభలో సర్వసమ్మతుం

డును జగన్మాన్యుండును నగు నొక్క మహాపురుషునిఁ బెద్దగాఁ జేసి యర్ఘ్యం బొసంగి గౌరవింపు మని భీష్ముఁడు ధర్మజునకు, జెప్పెను. యుధిష్ఠిరుం డందుకు సమ్మతించి, "మహాత్మా ! ఈ రాజలోకములో నట్టి మహాపురుషుఁ డెవ్వరో నిర్ణయించిన యెడల వానికర్ఘ్యం బొసంగెద" నని యడిగెను. "పుండరీకాక్షుండైన కృష్ణుండుదక్క నిందర్ఘ్యంబుగొనుట కర్హులింకెవ్వరు గలరు? కావునఁ బురుషోత్తముండైన నారాయణుని గౌరవింపు" మని భీష్ముఁడు నియోగింపఁ దద్వచనంబున ధర్మనందనుఁడు సహదేవుఁడు దెచ్చిన యర్ఘ్యం బర్హణీయుండయిన వాసుదేవునకు శాస్త్రోపదిష్ట విధానంబున నిచ్చిన, దానింజూచి సహింపనోపక శిశుపాలుం డుపాలంభనపరుండై యధోక్షజు నాక్షేపించుచు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

"యుధిష్ఠిరా ! అవనీనాథు లనేకులుండ, వశిష్ఠాచార్యులును బూజ్యులునగు బ్రాహ్మణులు పలువురుండ, గాంగేయు నవినీతి విని కష్టచరితుండైన కృష్ణునిఁ బూజించి నీయవివేకంబు వెల్లడించుకొంటివి. నీవుధర్మపరుండవనియుఁ బూజ్యుండవనియు నీసుగుణంబులు వినివచ్చిన మారాజలోకమును నీవిట్లు పరిభవింపవచ్చునా? ఈదాశార్హుఁడు పూజార్హుడగునా? ఈకృష్ణుండు మీకంతయిష్టుండేని వలసినంత ధనం బొసంగెదరుగాక. మావంటి మహారాజులును కృపద్రోణాదులవంటి యాచార్యులును గల యీనిండు సభలో వానిం

బూజింపవచ్చునా ?'' అని యింకనేమేమో నోటికివచ్చిన ట్లెల్లఁ బ్రేలుచుసభనుండి తొలంగిపోయెను. వానితోడనే వాని మిత్రులైన మఱికొందఱు రాజులును వెడలిపోయిరి. వారెల్లరు రణ సన్నాహమొనర్చినయెడల యజ్ఞమునకు భంగము వాటి ల్లునని భయపడి, ధర్మరాజు శిశుపాలుని సమీపించి మంచి మాటలతో వానిని శాంతిపరచుటకుఁ బ్రయత్నింపసాగెను. ఎందఱెన్నివిధములఁ జెప్పిన వాఁడు తన మౌర్ఖ్యమును మానలేదు. మానక కృష్ణునకెదురై కయ్యమునకుఁ గాలు దువ్వసాగెను. అప్పుడు చక్రధరుండు సకలరాజ చక్రము విన గంభీర స్వరమున నిట్లుపలికె.

''ప్రాగ్జ్యోతిషంబునంగల భగదత్తుపై నేదండెత్తి పోయినప్పుడీ శిశుపాలుఁ డన్యాయముగఁ బ్రజల బాధించి ద్వారకానగరమును గాల్చెను. మా భోజవంశపు రాజులు భార్యలతోఁ గూడ రైవతకాద్రిని వినోదించుచుండ వారి నకారణంబు వధించెను. వసుదేవుఁడుచేయదలంచిన యజ్ఞము విఘ్నము నొందునట్లు వాని హయమును నపహరించెను. మఱియు వీఁడు వాగ్విషయంబులైన యపకారంబు లనేక ములు నాకొనర్చె. తొల్లిమాయత్త సాత్వతి నన్నుం బ్రార్థిం చుటం జేసి, యిద్దురాత్ముండు చేసిన యపరాధశతంబు సహిం చితిని. ఇప్పుడు మీరందఱు నెఱుంగ నన్నకారణంబు దూషించి, నాకత్యంత శత్రుండయ్యె.'' ఇట్లు పలుకుచు నారాయణుండు రాజచక్రంబెల్ల భయమొందునట్లు చక్రంబును

బును ప్రయోగించి శిశుపాలుని మస్తకంబును దటాలున ఖండించెను.

కం. భూరిగుణోన్నతు లనఁదగు
వారికి ధీరులకు ధరణివల్లభులకు వా
క్పారుష్యము చనునె మహా
దారుణమది విషముకంటె దహనముకంటెన్.

18. ద్రౌపది - పాతివ్రత్యమాహాత్మ్యము.

ఖాండవ దహనకాలమున నర్జునుఁడు మయునకుఁ గావించిన మహోపకారమును దలంచి, మయుఁడు రాజసూయ సందర్భముననత్యద్భుత మగునొకసభ గావించి పాండవులకిచ్చెను. ఆ విచిత్ర సభావైభవంబును జూచివచ్చిన రాజులెల్లరు మితిమీరిన యాశ్చర్యమును జూచుటయందింకను దనివిఁజెందక, దుర్యోధనుఁడు శకునితోఁ గొన్నిదినములందే యుండి పోయెను. ఒకనాడు దాని యపూర్వరమణీయతకు విస్మితుండై యాయాప్రదేశములం గ్రుమ్మరుచు, వివృతంబైన ద్వారమును సంవృతంబుగాఁ దలంచి చొరనొల్లక, సంవృత ద్వారమును వివృతంబని చొరంబోయి, కవాటఘటిత లలాటుండగుచుండెను. మఱియు విమలమణిస్థలంబు జలాశయంబనుకొని పరిధానంబుగఁ దోఁచికొని, నిజమైన జలాశయంబును స్థలముగాఁ దలంచి, కట్టినపుట్టము తడియం

జొచ్చిన వాని యవస్థఁ జూచిన పాంచాలియును బాండవులును నవ్వుకొనిరి. ధర్మరాజు వాని సంగతి విని భీమునిచేత దివ్యాంబరాభరణాదులు వానికి నిప్పించి పంపించెను.

దుర్యోధనుం డట్లు సభాప్రభావంబునకు లజ్జితుండై కరిపురంబున కరిగి, ధర్మజు రాజసూయము తన కసూయాజనకంబగుటచేతను, దాని సభాలక్ష్మి తన నయనంబుల కగ్నిజ్వాల యగుటచేతను నిద్రాహారములు మాని పరాభవ దుఃఖమునఁ బరితపించుచుండెను. వాని విషాదస్థితి గని తన మేనమామయైన శకుని వానిని సమీపించి మెల్లఁగ దుఃఖ కారణంబడిగెను. దుర్యోధనుఁడు తనకు సభలోఁ గలిగిన పరాభవమును బాండవుల యైశ్వర్యముం దెలిపి తనసూయయు శకుని కెఱింగించి, "మామా! నీవెట్లైనఁ బాండవులైశ్వర్యంబు హరించి నాకీయవలయు. నన్నుఁ బరిభవించినట్లు పాండవుల నిండుసభలోఁ బరిభవింపవలయును. అట్లు కానినాఁడు నేను ప్రాణపరిత్యాగము గావింతు" నని కన్నీరు గార్చెను. శకుని వానినోదార్చి వానితో ధృతరాష్ట్రు సన్నిధిం జని దుర్యోధనుని మనోవేదనమును వ్యక్తపరచెను. దుర్యోధనుఁడును దన పరాభవము తండ్రితోఁ జెప్పుకొనెను. మాయజూదంబాడి పాండవుల లక్ష్మిహరించుటకు శకుని దుర్యోధనులు ధృతరాష్ట్రునికడ నిశ్చయించుకొనిరి. కాని యతఁడట్టి యకార్యమునకు సమ్మతింపక కొడుకున కనేక విధములఁ బోధించెను. ఎంత బోధించినను దుర్యోధనుఁడు తన పట్టు విడువలేదు.

రాజాజ్ఞ ననుసరించి విదురుఁడు పాండవులను హస్తిపురమునకుఁ దీసికొనివచ్చెను. శకుని దుర్యోధనులు వారి యెడఁ దమకు లేని యభిమానము నభినయించుచు గౌరవాదరణంబులు నెరపుచు నొకనాఁడు ద్యూతరంగమునకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. క్రమక్రమముగా ద్యూత ప్రసంగమును గావించిరి. జూదమాడుటకు ధర్మజుని మెల్లఁగాఁ బ్రోత్సహించిరి. ద్యూతము సకలానర్థదాయకంబని యుధిష్ఠిరుఁడు వారిని వారించెను. కాని వారు మానలేదు. అందుచే జూదంబునకుఁ బిలువంబడి యాడకుండుట యధర్మంబని ధర్మనందనుఁడు శకునితో జూదమాడుటకుఁ బ్రారంభించెను.

పాచికలు పట్టినది మొదలు మాయావిదుండైన శకుని ధర్మజునోడించుటకుఁ బ్రారంభించెను. ఓడుచున్న కొలదిని బట్టుదల వహించి, యుధిష్ఠిరుఁడు మరింత కృతనిశ్చయుఁ డగుచుండెను. ఎట్టి శాంతులకైనను నెట్టి ధర్మపరులకైనను ద్యూతము మత్సరకారణంబును గలహకారణంబునగు. అందుచే సమ్మాయ జూదమునందుఁ దగులుకొని బద్ధమత్సరుఁడై యుధిష్ఠిరుఁడు దేవబ్రాహ్మణవృత్తులుదక్క నఖిలమహీతలంబును, బ్రాహ్మణులుదక్క సర్వప్రకృతి జనులను రాజపుత్రుల నొక్కొక్క యొడ్డున నొడ్డియోటువడెను. పిమ్మట నత్యంతధర్మ సమేతులును నాదిత్యతేజులును నగు భీమార్జున నకుల సహదేవులనొడ్డి యోటుగాంచెను. అంతకంటెను దారుణంబుగ మహాసాధ్వి

యైన పాంచాలినోడ్డి, మత్సరాతిశయంబున మతిపోయిన యుధిష్ఠిరుఁ డామెనుగూడ దుర్యోధనాదులకు దాసిగాఁ జేసెను. కడకుఁ దన్నొడ్డుకొని యోడి, తానును వారికి దాసుఁడయ్యెను.

ఇట్లు సర్వము నోడినంతనే దుర్యోధనాదులు సంతోషాతిశయమునఁ గవ్వునఁ గేకలిడసాగిరి. ఖిన్నులై దీనానులై పాండవు లేవురును జలనములేని చిత్రప్రతిమలైరి. ఇట్టి కపటద్యూత మధర్మమని భీష్మద్రోణ కృపాదులైన పెద్దలెల్లరును శకుని సుయోధనుల ననేకవిధముల వారించిరి. కాని రారాజు వారిని లేశమును లక్ష్యపెట్టక, ప్రాతికామి యను వానింబిలచి నీవిప్పుడపోయి ద్రౌపది నీసభలోనికిఁ దీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. తోడనే ప్రాతికామి పాంచాలి పాలికింబోయి భక్తితో నమస్కరించి, "తల్లీ! ధర్మనందనుఁడు సమస్తరాజ్యమును సోదరులను దన్నును నిన్నును జూదమున దుర్యోధనున కోటువడియె. రారాజు నిన్నుఁ దోడ్కొనిరమ్మని నాకు నియోగించెను. నీ వాతని కడకు రావలయు" నని పలికెను. పిడుగువంటి యాదారుణ వార్తవిని పాంచాలి సంతాపతప్త చిత్తయై దుఃఖించి "అయ్యో! ఏయుగంబు నందైన భార్యను జూదమునందోడు భర్తలుందురా! నా భర్తమున్ను నన్నోటువడి పిదపఁదన్ను నోటువడెనో లేక తన్ను మున్నోడి పిదప నన్నోటువడెనో యెఱింగింపుము. నీ వెఱుంగ వేని యాజూదరినే యడిగి

ర" మ్మని పంపెను. ప్రాతికామి క్రమ్మఱవచ్చి పాంచాలి పలుకులు ధర్మనందనునకుం జెప్పి నిరుత్తరుండయ్యె. అది చూచి దుర్యోధనుఁడు తన సందిగ్ధ మిచ్చటనే తీర్చుకొన వచ్చునని చెప్పి యామెను దోడ్కొని రమ్మని మఱల బంపెను.

ద్రౌపది ప్రాతికామి వెంటవచ్చి పాప మేకవస్త్రయై దుఃఖించుచుఁ గురువృద్ధ సమీపంబున నిలిచెను. అప్పుడు దుర్యోధన నియోగమున దుశ్శాసనుం డామెను సమీపించు చుండ నాసాధ్వీమణి వెఱచి గాంధారియొద్దకుఁ బారిపోయెను. దుశ్శాసనుండును విడువక వెంటనేగి, యతిదారుణంబుగ నామె కొప్పుపట్టి సభ కీడ్చుకొని వచ్చెను. ద్రౌపది బోరు బోరున నేడ్చుచుఁ బాండవులను దక్కటి సభ్యులను నుద్దేశించి, "ఇద్దుర్మార్గుఁడు నన్నవమానించు చున్నవాఁడు. వీనిని వారింపుఁ"డని మొఱపెట్టెను. ఆమె మొఱలాలకించు వారుగాని యామె యడిగిన ధర్మసందిగ్ధమునకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువారుగాని నాటి సభలో లేరైరి. "ఓజగన్నాథా! ఆర్తజనశరణ్యా! జనార్దనా! రక్షింపుము. రక్షింపు" మని ద్రౌపది నారాయణుని ప్రార్థించినది. అప్పుడు దుర్యోధనుఁడు పాండవులయు, ద్రౌపదీ వస్త్రంబు లపహరింపుమని దుశ్శాసనునకు నియోగించెను. ఆమాటలు వినుటయె తడవుగఁ బాండవులు తమపై నున్న వస్త్రము లచ్చటఁ బడవేసిరి. దుశ్శాసనుఁ డేకవస్త్రయైనపాంచాలి కట్టుబట్టను

బలాత్కారముగ నాకర్షించెను. నా నాయకులు యనుగ్రహంబు చేతను నా మె పాతివ్రత్య మహిమచేతను, దుశ్శాసను డపహరించు కొలది నామె కట్టుచీర లక్షయంబై యాసభలో నాక కొండంతపోవుగాఁ బేర్చఁబడినవి. దుశ్శాసనుని చేతులు పీకినవి. ప్రాణములు వసిగినవి. దుర్యోధనాదుల మొగములు వెలవెలఁ బారినవి.

ఇప్పుడైనను పాంచాలీప్రశ్నమున కెవ్వరైనను నుత్తరం బీయఁదగునని విదురుఁడు సభ్యుల నుద్దేశించి పలికెను. కాని దుష్టుఁడైన దుర్యోధనునకు వెరచి యెవ్వఁడును మాటాట లేదు. లజ్జావనత వదనయై యేడ్చుచున్న ద్రౌపదిం జూచి తన తొడపైఁ గూర్చుండుమని దుర్యోధనుఁడు కనుసన్న గావించెను. అది చూచి భీమసేనుఁడు పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు ప్రళయకాల రుద్రుండై "సాధ్వియైన పాంచాలిని గొప్పువట్టి యీడ్చిన దుశ్శాసనుని, తొడ చూపెఁ జేయుమన్న దుర్యోధనుని రణరంగమున నింత లింతలుగా ఖండించెద. అట్లు గావింపని నాఁడు పితృ పితామహుల గతికిం దప్పినవాడ నగుదు" నని ఘోరమైన శపథములు గావించెను. ఈ మహోపద్రవము లన్నియు ధృతరాష్ట్రునకుఁ దెలిసినవి. తెలిసిన వంతనే యతఁడు దుర్యోధనుని రావించి వాని యకార్యము సత్యాగ్రహముతో దూషించి పిదపఁ బాంచాలినిఁ బిలచి శాంత వచనంబులతో నోదార్చి, "సుందరీ! నీవు నాకోడండ్రందఱిలోఁ బూజ్యురాలవు. నీకిష్టం బెయ్యది

కోరుమిచ్చెద" నని పలికెను. కౌరవ దాస్యము నుండి ధర్మజుని విముక్తునిఁ జేయుమని యామె కోరెను. ధృతరాష్ట్రుం డావరమొసంగి యింకొకటి కోరుమనెను. తక్కిన నలువురు సోదరులను దమతమ యాయుధములతోఁ గూడ దాస్యము తొలంగునట్లు వరము కోరెను. ఆ వరమును నొసంగి యతం డింకొక వరమ్మును గూడ వేఁడుమనెను. కాని క్షత్రియ సతి రెండువరములకంటె నధికము కోరుట విరుద్ధమనిపలికి యామె మఱియేమియుఁ గోరలేదు. ధృతరాష్ట్రుఁడు కోడలి గుణంబులకు ధర్మబుద్ధికి సంతసించి ధర్మజుని రావించి యాతండోడిన సర్వస్వమును మఱల నాతని కిచ్చివేసెను.

గీ. క్షత్రనీతిక్రమంబులు గావు సూవె
నిక్కృతియును జూదమును ధర్మనిత్యులైన
వారికీ రెండు నర్జింపవలయు నెప్పుడు
పాపవృత్తంబు జూదంబు పార్థివులకు.

19. కిమ్మీరుఁడు - మార్గనిరోధము.

ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులరాజ్యమును మఱలఁ బాండవుల కిచ్చివేసినంతనే దుష్టచతుష్టయంబని పేరువడిన కర్ణ శకుని దుర్యోధన దుశ్శాసనులు మిక్కిలి విచారించిరి. సర్వమును నపహరించి పాండవేయులను మఱల రాజ్యహీనులఁ గావింపవలయునని వా రుపాయము లాలోచింపసాగిరి. ధృత

రాష్ట్రుఁడు గూడ నేకీభవించినఁగాని తమ కార్యము నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగదని వారు నిశ్చయించుకొని దుర్యోధనునిఁ దండ్రియొద్దకుఁ బంపిరి. పాండవ పరాక్రమంబు తనకుఁ బ్రాణాపాయ కరంబనియు, విషసర్పంబుల గలుగ పుట్టించి విడిచినట్లు పాండవుల విడుచుట కర్జంబుగాదనియు, జూదము నకు మఱల ననుజ్ఞ నొసంగవలయుననియు సుయోధనుఁడు తండ్రినిఁ బ్రార్థించెను. ధృతరాష్ట్రుండొడంబడి యప్పుడేయను ద్యూతార్థము ధర్మనందనుండోడి తేరఁ బ్రాతికామిం బంచినఁ బితృనియోగంబును విధినియోగంబును నతిక్రమింప నేరక ధర్మజుఁడు వచ్చి జూదంబాడి యథాక్రమంబుగ నోడిపో యెను. ఆ జూదంబులో వారు పణంబుగా నొడ్డినది పండ్రెం డేండ్లరణ్యవాసము నొకయే డజ్ఞాతవాసము. ఆ నియమము ననుసరించి పాండవులు వనవాసమునకుఁ బోయిరి.

పాండవులు కట్టుబట్టలతో లేచి, పాంచాలిని దోడ్కొని బ్రాహ్మణ సమేతుండైన ధౌమ్యుంగూడి, పట్టణంబు విడిచి మూఁడహోరాత్రంబులు నిరంతర ప్రయాణములు చేసిరి. నాల వనాఁడు వారందఱును గామ్యకమను నొక వనమునఁ బ్రవే శించి యందు గొన్నిదినములు విశ్రమించిరి. ఒకనాటి యర్థ రాత్రమున రాక్షస ప్రచార వేళయందు వారవ్వనమున సంచ రించుచుండ మార్గమధ్యమున వారికిఁ బెక్కు రాక్షసమా యలు గోచరించెను. ఆప్రాంతమున రాక్షస సంచారమున్నట్లు వారు సంశయించిరి. కొలఁది నిముసములలోనే మార్గంబున

కడ్డంబుగనున్న భయంకరంబగు నొక రాక్షస వ్యక్తిని వారు చూచిరి. దీర్ఘంబులైన వాడికోఱలు వెలువడవదనగహ్వరము దెఱచి, గుడ్లు మిలమిల మెఱయుచుండఁ దామ్రకేశములు గాలికిఁ దూలుచుండ, సకలప్రాణి భయజనకంబుగా గర్జిల్లుచుఁ బాదఘట్టనలచే భూకంపన మొదవింపఁ జేయుచు, మార్గమునడ్డగించిన యా రాక్షసునిఁ జూచినంతనే వారందఱు నాగిరి. పర్వతంబునుబోలిన వాని మహాకాయమును భీకరాకృతియుఁజూచి వికీర్ణవేణీభరంబుతో వచ్చుచుండిన పాంచాలి పులింగాంచిన మేకవలె గడగడ వడకసాగెను. అప్పుడు పాండవులేవురు నక్రోధములంబట్టుకొని, భయము వాపి, ధైర్యము గరపుచుండ, ధౌమ్యుఁడు రాక్షస మాయా విదారణంబులగు మంత్రముల జపియించి, యారక్కసుని మాయలనెల్లఁ దొలంగించెను.

అట్లు మార్గనిరోధంబు గావించినదానవు నుద్దేశించి, ధర్మనందనుఁడు, "నీవెవ్వాఁడవు ? ఇవ్వనంబున నేలయున్న వాఁడవు ? మాకు మార్గనిరోధంబేల గలిగించెద" వని యడిగెను. అడిగినంతనే యా రాక్షసుఁడు కహకహానవ్వుచు, "ఏను బకాసురుని యనుజుండను. కిమ్మీరుం డనువాఁడను. సమస్త జంతుభక్షణ మొనర్చుచు నీ కామ్యకవనంబున సంచరించుచుందు. మానవులిందు సంచరించు నెడ వారిని నా మాయలలోఁ జిక్కించి, బ్రదికి యుండఁగనే విఱిచి భక్షించుచుందును. యుద్ధమున నన్నెదుర్కొనఁ గలవా

రెవ్వరును లేక, బహుకాలమునుండి యీ కామ్యకవనంబు నిర్మానుషంబై నాకు మానవాశనము లభింపకున్నది. మీ రందఱు నిందు ప్రవేశించుటచేత నిష్టంబైన యాహారంబున నింకఁ బరితృప్తుండనయ్యెద" నని పలికెను. అదివిని ధర్మరాజు, "కిమ్మీరా! నీవు మమ్మెఱుఁగవు. నీచే భక్షింపఁ బడవలసిన వారము కాము. మమ్మెఱుంగక నీ వలికిన పలుకులు పాటి సేయము. ఇంకనైన బుద్ధికలిగి మార్గనిరోధంబు గావింపక తొలంగిపొమ్ము. నేను ధర్మజుడను. వీ రిరువురును భీమార్జునులు. వారు నకులసహదేవులు" అని చెప్పెను.

భీముండను పేరు వినినంతనే కిమ్మీరుఁడు మండిపడుచు పండ్లు పటపటఁగొఱుకుచుఁ బర్వతగుహాలు మాఱుమ్రోగు నట్లు బొబ్బలిడుచు, "భీముఁడా? భీముఁడా? మా యన్నం జంపిన భీముఁడా? ఆహా! ఎంత యదృష్టము! వీని నెందైనఁ బట్టి కడతేర్పవలయునని చిరకాలంబునుండి తరుణమునకై నిరీక్షించుచుంటిని. నా యన్నయగు బకాసురునే కాక, నా యిష్టసఖుండైన హిడింబాసురునిఁ గూడ వీడే కడతేర్చి నాడట. వాతాపిని మ్రింగిన తపసివలె వీనినిప్పుడే దిగమ్రింగి జీర్ణంబు గావించెద" నని పలుకుచుండ, నర్జునుండు తన గాండీవమును సవరించుకొనఁ జొచ్చెను. నకులసహదేవులును ఖడ్గము లాడింపఁజొచ్చిరి. భీముఁడు వారిని వారించి, మత్త మాతంగముపై కుఱుకు కొదమసింగమువలెఁ గిమ్మీరుపైకి లంఘించెను. అప్పుడు భీమకిమ్మీరులకు ఘోర యుద్ధము

జరిగినది. ఆసన్న మహీరుహంబులం బెఱికి కొంతసేపును, పాషాణంబులువట్టి కొంతసేపును గలహించి, క్రమముగ మల్లయుద్ధమునకుఁ గడంగిరి. మధ్య మధ్య యుధిష్ఠిరుఁడు “కిమ్మీరా! భీమునకు శరణాగతుండ వగుదు బ్రదుకగల” వని బోధించు చుండెను. ఆ మల్ల యుద్ధమునఁ బ్రచండ కోపంబున భీముఁడు విజృంభించి, తీవ్రతర ముష్టిఘాతముల వానిని హీనసత్త్వునిగాఁ గావించి కృతాంత దండానుకారంబులైన తన బాహు దండముల నమ్మనుజ కంటకుని కటి కంఠ ప్రదేశంబులు పట్టి నేలంబెట్టి విఱిచి పశుంజంపిన విధంబునం జంపి విడిచె.

గీ. కార్యగతుల తెఱఁగు కలరూపు సెప్పిన
నధికమతులు దాని నాదరింతు
రల్పభాగ్యబుద్ధు లగువారలకు నది
విరసకారణంబు విషముఁ బోలె.

20. అర్జునుఁడు - ఈశ్వర సాక్షాత్కారము.

ద్వైతవనంబు నుండి పాండవులు బ్రాహ్మణులతోఁ గామ్యక వనంబునకరిగి సరస్వతీతీరమునఁ గొంతకాలము నివాసముచేసిరి. ఆదినములలో నొకనాఁడు యుధిష్ఠిరుఁ డర్జునున కిట్లనియె. “పార్థా! మహావీరులైన భీష్మాదులు ధనుర్వేద పారంగతులు, దుర్యోధనారాధితులై రణరంగమునఁ గౌరవ

పక్షమున నిలిచి ముమ్ముందు మనల నవశ్యము నెదిరించువారు. దివ్యాస్త్రకోవిదులైన యట్టి మహావీరుల నోర్చునట్టి యుపాయంబునీకుఁజెప్పెద. కృష్ణద్వైపాయనుండు నాకు ప్రసాదించిన 'ప్రతిస్మృతి' యను విద్య నీకొసంగెదను. కవచ కార్ముక ప్రాసఖడ్గధరుండవై యనన్యుల కజేయుండవై యుత్తరదిక్కున కరిగి తపోయోగ బలంబున నింద్రుని ప్రత్యక్షము సేయుము. తొల్లి వృత్రునకు వెఱచి వేల్పులు తమతమ యాయుధంబులు మహేంద్రునకు సమర్పించిరి. ఇంద్ర ప్రసాదంబున నవియెల్ల నీకు లభింపఁ గలవు. పిమ్మట శివు నారాధించి వాని యనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధి వడయుము.

ఇట్లు చెప్పి ధర్మరాజార్జునునకు ప్రతిస్మృతి నుపదేశించెను. అర్జునుండా విద్యాగ్రహణ ప్రభావమున నధిక తేజోమూర్తియై దివ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజుచేత ననుజ్ఞ వడసి, హోమంబు గావించి, బ్రాహ్మణాశీర్వాదములతో బయలుదేఱెను. బయలు దేఱునప్పుడు పాంచాలివచ్చి "జగన్నాతా? పరాభవ దుఃఖమున మునిఁగి యున్న మాయందఱిని నీవే దయతో నుద్ధరింపవలయును. సూర్యచంద్రులును, భూమ్యాకాశములును నిన్ను నిరంతరముఁ గాపాడుచుండు గాక!" అని దీవించెను. అర్జునుండట్లు బయలుదేఱి పూర్వోత్తర దిశాభిముఖుండై యొక్కరుండ యరిగి, హిమశైల గంధమాధనంబులతిక్రమించె. అచ్చటనుండి యింద్రకీలమను పర్వతముపైఁ బోవుచుండ నాకస్మికముగ నర్జునునకు "నిలునిలుము.

పోవకు" మనుమధురధ్వని వినవచ్చెను. దానికి విస్మయంబంది, పోవుచు ముందటనొక్క వృక్షమూలంబున నున్న వృద్ధ బ్రాహ్మణు నొకనిం గాంచెను. కాంచి నమస్కరించెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణుండు, "నీవెచ్చటివాఁడవు. ఈ ప్రదేశము శాంతతపస్వులకాస్పదము. ఇట్టి పుణ్యనివాసంబున నాయుధములుధరింపఁగూడదు. తక్షణము వానినిఁ బారవిడువు" మని చెప్పెను. అర్జునుండా మాటలు లేశమును లక్ష్యపెట్టక, భయపడక, తన మార్గమునఁ బోవుచుండ, వాని ధైర్యమునకు మెచ్చి, బ్రాహ్మణరూపంబు విడిచి సహస్రాక్షుండు వానికిఁ బ్రత్యక్షంబై "అర్జునా! నీధైర్యమునకు మెచ్చితి. పరమేశ్వరునిఁగూర్చి నీ కావింపనున్న తపంబు నిర్విఘ్నంబుగఁ గొనసాగుఁగాక! నీకు దివ్యాస్త్రలాభం బగుఁగాక" యని యాశీర్వదించి యంతర్హితుండయ్యె.

మహేంద్రదర్శనమునను దదాశీర్వాదమునను ధనంజయుఁడు సంతుష్టుండై యింద్రకీలమునుండి హిమశైలశిఖరంబున కరిగి, యందు రమ్యంబైనయొక తపోవనంబు సొచ్చి యచ్చటఁ దపమును బ్రారంభించెను. ప్రారంభించి, మనోవాక్కాయకర్మ నియతుండై పరమేశ్వరునందె చిత్తము నిలిపి, నిరంతర త్రిరాత్రోపవాసముల నొక మాసము సలిపి, ద్విగుణిత త్రిరాత్రోపవాసంబుల రెండవ మాసము సలిపి, పక్షోపవాసంబుల మూఁడవ మాసంబు సలిపి, యూర్ధ్వ బాహుండై యేక పాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి,

వాయుభక్షణము సేయుచు నాలవమాసము సలిపి, యతి ఘోరంబైన తపం బొనరించెను. ఆ తపోభారంబు భరింపలేక, యాయాశ్రమంబులందలి మహర్షులెల్లను శివునిపాలి కేగి, యర్జునుని తీవ్రతపంబునందు వెడలుచున్న యగ్నిజ్వాలలు సర్వజీవులకును భయావహంబు లగుచున్నవని చెప్పిరి. ఆ తపంబును వారించెదనని పరమేశ్వరుండు మహర్షుల నంపి, పార్థునిఁ బరీక్షింపఁ బూటకపుఁ గిరాతరూపమును దాల్చెను. జగన్మాతయైన పార్వతియుఁ గిరాతభార్య యయ్యెను. వారి పరివారము వారెల్లరును గూడఁ గిరాతసైనికులైరి.

ఇట్టిసన్నాహముతోఁ బరమేశ్వరుఁడు ధనంజయుని తపోవనంబుఁ బ్రవేశించి, మూకాసురుఁడను నొక్క దైత్యునకు సూకరరూపంబు కల్పించి పంపెను. అర్జునుం డయ్యడవిపందినిఁ జూచి గాండీవ గుణధ్వని చేసి దాని నేయుటకు సిద్ధపడుచుండ "వలదు వలదు. దాని నేయకు మేయకు" మని యెఱుకురాజు వారించెను. అర్జునుండాగక తక్షణమే బాణమును బ్రయోగించెను. అంతలోనే కిరాతరాజుగూడ నొకబాణము నేసెను. కిరాతార్జునుల బాణములు రెండును దాకినంతనే యాసూకరము గిరగిరఁ దిరిగి నేలవ్రాలి నిజరూపము దాల్చి మాయమయ్యెను. ఆసూకర మెవరి బాణముచేఁ గడతేరినదని కిరాతార్జునులకు వివాదము గలిగినది. ఆవివాదము ముదిరి పరస్పరదూషణమునకు గారణమైనది. ఆ పరస్పరదూషణము వారిని యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పినది. అర్జునుఁడు కిరాతునిపై,

నలిగి గాండీవ విముక్తంబులైన యమోఘబాణము లనేక ములు ప్రయోగించెను. ఆ యస్త్రములుఁ బర్వతముపైఁబడు వర్షధారలగతి విఫలంబులగుచుండెను. నను నా జేయు శరంబులఁ దన నెఱకులకాటి కన్న బాధింపఁజాలకుండుటయుఁ దలఁచి యర్జునుం డత్యాశ్చర్యమును నొంది, యీతఁడు కిరాత రూపమున వచ్చిన త్రిపురాంతకుఁడగు పరమేశ్వరుఁడో యన్యదేవుఁడో కావలయునని యనుకొనుచుండ, నాకస్మికముగ వాని చేతిలో నున్న గాండీవము మాయమైనది. అర్జునుఁడు మిక్కిలి చింత పడి, యా కిరాతుఁడు సామాన్య కిరాతుఁడు కాఁడని గ్రహించియు వెనుదీయక వానితో మల్లయుద్ధమును ప్రారంభించెను. ఈశ్వరుఁడు తనదివ్య గాత్రమునఁ బాండవుని గాత్రమును నొప్పింప నతండు భరింపలేక వెంటనే నేలవ్రాలి మూర్ఛిల్లెను.

నేలవ్రాలిన కిరీటిం గాంచి దయామయుండైన శంకరుఁడు చేయుచున్నయుద్ధ మాపి, వానిభక్తికిని ధైర్యసాహసాదులకును మెచ్చి మేలుకొలిపి ప్రత్యక్షదర్శనము కటాక్షించెను. ఇట్లు ప్రసన్నుండైన యీశ్వరునిఁ గాంచి, యర్జునుండు పాదాక్రాంతుండై యతిభక్తితో స్తోత్రము గావించెను. త్రిలోచనుఁడు వాని స్తోత్రమును మన్నించి "అర్జునా! నీ యిష్టమైనవరంబు వేఁడు" మన నతండు పాశుపతాస్త్రమును బ్రసాదింపుమని ప్రార్థించెను. అంతట సర్వేశ్వరుఁడు వానిం గరుణించి మంత్రధ్యాన జపహోమపూర్వకంబుగను, సంధాన మోక్షణ సంహార సహితమ్ముగను పాశుపతాస్త్రంబిచ్చి "వత్సా!

ఈయస్త్రంబున కసాధ్యం బెద్దియు లేదు. దీని నల్పునియందుఁ బ్రయోగించిన జగత్సంహారంబు సేయును. ఈ దివ్యబాణంబున నీవఖిలలోకమ్ములు జయింపఁగల" వని చెప్పి పురాంతకుం డంతర్హితు డయ్యె.

క. వరములు వేల్పులచే దు
ష్కరతపమునఁ బడయుదురు జగంబున నొరు లీ
శ్వరుచే వరములు వడసెం
గరుణ ధనంజయుఁడు తనదు కార్ముకశక్తిన్.

---

21. అగస్త్యుఁడు - వాతాపిజీర్ణము.

పరమేశ్వరునిచేఁ బాశుపతాస్త్రంబువడసి యర్జునుండు మహానందముతోఁ దిరిగివచ్చుచుండ దేవగణంబులతో నింద్రుఁడు వానికిఁ బ్రత్యక్షంబై, దేవతల బాధించుచుండిన నివాత కవచులను దానవులను సంహరింపుమని కోరెను. అర్జునుఁడును మహాప్రసాదంబని యమరావతికింబోయి దేవ కంటకులైన రాక్షసులజంపి వారు బహుమాన పూర్వకంబుగ నొసంగిన దివ్యాస్త్రములను గైకొని మహావైభవముతో భూలోకమునకు వచ్చి తన వారింజేరికొనెను. అర్జునుంజూచి వాని వృత్తాంతంబంతయు విని వాని దివ్యాస్త్రలాభంబునకుఁ బాండవులును బాంచాలియు నెంతసంతసించిరో యెవరు వర్ణింపఁ గలరు!

ధర్మరాజు తమ్ములతోడను పాంచాలితోడను బుణ్యాశ్రమంబుల సందర్శించుచు, మహర్షులవలనఁ బుణ్యకథావిశేషంబులును ధర్మవిశేషములను వినుచు నొకనాడగస్త్యాశ్రమమునకు వచ్చెను. అప్పుడు రోమశుండను మహాముని పాండవులకు మహాతపశ్శాలియైన యగస్త్యుని చరిత్రమును జెప్పదొడంగెను.

అగస్త్యుఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబునఁ బెద్దకాలం బుగ్రతపంబు సేయుచుండెను. ఒక నాడాతఁడు వనంబునదిరుగుచు నొక్కపల్లంబున నధోముఖులై వ్రేలుచున్నతనపితరులంజూచి యివ్విధంబున మీరుండఁ గారణంబేమియని యడిగెను. "నీవధిక నిష్ఠను బ్రహ్మచారివై తపంబుసేయుచు సంతానమును బడయకున్నాడవు. ఆకారణంబున మే మూర్ధ్వగతినుండి తొలంగించితిమి. నీవు సంతానవంతుఁడవగు వఱకు నిట్లె యుండువార"మని చెప్పిరి. అగస్త్యుఁడట్లచేయుదునని పుత్రకాముండై తన తపశ్శక్తిం జేసి విదర్భరాజున కొక్కకూఁతుఁ బుట్టించెను. ఆ బాలిక లోపాముద్ర యను నామంబుతోఁ బెరుగుచు యౌవనముఁ దాల్చినంతనే యగస్త్యభయంబున రాజకుమారు లెవ్వరు నామెను వరింప సాహసింపఁజాలకపోయిరి. అంత నగస్త్యుఁడు విదర్భరాజు పాలికివచ్చి తనకు లోపాముద్ర నిమ్మనియడిగెను. నారలుగట్టి కూరలాహారంబుగా నుగ్రవనంబులలోఁ దపోభారంబునఁ గృశించియున్న బ్రాహ్మణునకు లోపాముద్ర

నెట్లీయఁగలమని తల్లిదండ్రులు విచారింపఁజొచ్చిరి. ఆసంగతి యెఱింగి సుగుణసముద్రయైన లోపాముద్ర జననీ జనకుల మనోవేదన తొలంగించి తా నగస్త్యునిఁ దప్ప నన్యుల నంగీకరింపనని చెప్పెను.

కూఁతు మనోరథంబెఱింగి రాజదంపతు లమందానంద భరితులై విధ్యుక్తంబుగా నక్కన్యక నగస్త్యునకు వివాహంబు చేసిరి. అగస్త్యుఁడు లోపాముద్రను బరిగ్ర హించి, యామె దివ్యాంబరాభరణము లపనయించి, వల్కలాజినధారిణింజేసెను. వివాహానంతరమున నమ్మహర్షి భార్య తోఁగూడ గంగాద్వారమునకు వచ్చి యచ్చటఁ దపము ప్రారంభించెను. అనుదినమును నతిభక్తితో లోపాముద్ర గావించు శుశ్రూష కతఁడెంతయు సంతుష్టుండై యొకనాడు నీకేయ్యది యిష్టంబని భార్యనడిగెను. "ప్రాణేశ్వరా! మనమిరువురమును లేపనమాల్యాభరణ దివ్యాంబరముల నలంకృతులమై యుండుటకు నామది కోరుచున్న" దని చెప్పెను. అగస్త్యుఁ డామెవాంఛితమును మన్నించి, తపమ్మును వెచ్చించి ధనము సృష్టించుట కిష్టపడక పురుకుత్స కుమారుండైన త్రసదస్యుఁడను రాజుపాలికేగి, "నేను ధనార్థినై వచ్చితి. నీపోష్య జనపోషణంబునకు విఘాతంబు గాకుండ మిగిలిన ధనంబుగలదేని నాకిమ్ము"ని యడిగెను. త్రసదస్యుండును, "మహాత్మా! ఇమ్మణిమతీ పురంబున నిల్వలుఁడును వాతాపియునను నన్నదమ్ములు గలరు.

వారత్యధిక ధనవంతులు. మనము వారికడకేగిన నత్యంత ధనమును బడసి కృతకృత్యులము కాఁగల"మని చెప్పెను.

అగస్త్యుం డందుల కంగీకరించి రాజులతోఁగూడ బయలుదేఱి రాక్షసుఁడైన యిల్వలుని యింటికివచ్చెను. ఇల్వలుండు వారి నత్యాదరముతో నాతిథ్యవిధానంబుల నర్పించి, యుచితాసనములఁ గూర్చుండఁజేసి యతిథి భోజన సంస్కారార్థము లోనికేగెను. అప్పుడు రాజు మహర్షికి రహస్యముగా నిట్లనియె. "దేవా! ఈయిల్వల వాతాపు లిరువురును మహామాయావులైన దానవులు. అత్యంత బలవంతులు. బ్రాహ్మణభక్షణంబునం దతిప్రీతులు. మొదట నిల్వలుండొక బ్రాహ్మణు నతిభక్తిం బూజించి, "నాకు నఖిలాభీష్టసిద్ధికరంబగు మంత్రంబుపదేశింపు" మని ప్రార్థింప నా బ్రాహ్మణుం డందు కంగీకరింపలేదు. ఆకోపంబున నిల్వలుండు కామరూప ధరుఁడైన వాతాపిని మేష రూపంబు చేసి వధియించి, వానిమాంసం బిమ్ముగా వండించి, దానినావిప్రునకు భోజనము పెట్టించెను. పాపమాబ్రాహ్మణుం డెఱుంగక యామాంసంబును భుజించెను. భుజించి నంతనే యిల్వలుఁడు "వాతాపీ" యని పిలువ, బ్రాహ్మణు నుదరంబు చీల్చుకొని వాతాపి వెలువడెను. బ్రాహ్మణుఁడు గతించెను. ఈ విధముగా వీరనేక బ్రాహ్మణులను వధించి భక్షించిరి. ఇప్పుడు తమకును నట్టి భోజనంబె సంప్రాప్తింపఁ గలదు."

అగస్త్యుఁడా వృత్తాంతమును విని శిరమ్మునూఁచి మందహాసము గావించెను. ఇంతలో నిల్వలుఁడు వచ్చి యగస్త్యుఁ

నకు నమస్కరించి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. తెలిసియు నగస్త్యుఁ డితరులు గడగడఁ గొట్టుకొనుచుండ నమ్మహర్షి యిల్వలుని వెంటనేగి యాకంఠముగ దృప్తిగా భుజించి గట్టిగాఁ జేతిపుచ్చుకొనవచ్చి యథాక్రమముగ రాజుకడఁ గూర్చుం డెను. కూర్చుండినయంతోఁ దడవుగ నా పలి యిల్వలుండు “వాతాపి!” యని బిగ్గరగాఁ బిలిచెను. అగస్త్యుఁడు నవ్వుచు జేతితోఁ గడుపుపై రాసికొనుచు, “ఓరి పశువా! ఇంకెక్కడి వాతాపి? నీ వాతాపి నా యుదరంబున జీర్ణించి నాఁడు. ఇంక నొక్కఁడవే మిగిలితి” వని పలికెను. ఇల్వ లుండమ్మునీంద్రుని తపశ్శక్తికి భయపడి, గడగడ వడకుచుఁ గాళ్లపైఁబడి మీ యభీష్టంబు నెఱవేర్చెదనని పలుక, నగస్త్యుఁడు తాను వచ్చిన కార్యమును వాని కెఱిఁగించెను. ఇల్వలుండు తన యొద్దనున్న సమస్త ధనకనక వస్తు వాహ నాదులను మహదైశ్వర్యంబులతో నగస్త్యునకు సమర్పించు కొనెను.

క. కోపోద్రిక్తుండై విప్రుఁడు ఘోరశస్త్ర
ముగ నవిషముగ నగ్నియగు నటండు
యుద్రిక్తుండైన జనులకు నభిమతార్థ
సిద్ధికరుండగు గురుఁడగుఁ జేయుఁ బ్రీతి.

22 కౌశికుఁడు - క్రోధస్వభావము.

మార్కండేయ మహాముని పాండవుల యాశ్రమంబునకువచ్చి వారిచే విధివిధానంబునఁ బూజితుఁడై పెక్కుపుణ్యకథావిశేషంబులు వినిపించుచుఁ బతిసేవాసక్తియు జననీజనకశుశ్రూషయుఁ గ్రోధవిసర్జనంబును స్త్రీ, పురుషులకు ముఖ్యధర్మంబులని పలికి, వారికీ యితిహాసంబుఁ జెప్పెను.

పూర్వము కౌశికుండను నొక బ్రాహ్మణుండు కలఁడు. అతఁడు మహాతపస్సంపన్నుండయ్యును నత్యంత క్రోధచిత్తుండగుటచే వాని తపము నిరర్థకం బగుచుండె. కౌశికుం డొకనాఁడు స్వగ్రామ సమీపంబు నందొక్క వృక్షము క్రింద నాసీనుండై వేదాధ్యయనము గావించుచుండఁ దద్వృక్షశాఖాగతంబైన యొక్క కొక్కెర యతనిపై రెట్ట వైచెను. తోడనే యా బ్రాహ్మణుఁడు క్రోధావేశ పరవశుండై తీవ్రదృష్టితోఁ దల యెత్తి యక్కొక్కెరంగాంచి నంతనే యయ్యది క్షణమాత్రంబున భస్మంబై నేలవ్రాలెను. చచ్చిన కొక్కెరంజూచి కఠిన హృదయుండయ్యుఁ గౌశికుండు విచారించి, వికలహృదయుండై తన్నుఁదానే నిందించుకొనెను. మధ్యాహ్నంబగుటయు గ్రామంబు ప్రవేశించి, శుచులైన బ్రాహ్మణ గృహంబుల కరిగి భిక్షాచరణమును జేయుచుండెను. ఇట్లు తిరుగుచు నతఁడు క్రమముగా నొక బ్రాహ్మణ గృహమునకు

వచ్చి వాకిటనే నిలిచి "భిక్షాందేహి" యని యడిగెను.
ఆయింటనున్న విప్రాంగన యదివిని, బ్రాహ్మణునకు
భిక్షమొసంగుటకు నుద్యమించెను. ఇంతలో నామెభర్త
వచ్చి పెల్లాకటం దూలుచుండుటచే నా సాధ్వీమణి
సంభ్రమముతో, నీరము నమర్చి యర్ఘ్యపాద్యాదులఁ
బూజించి రుచిరాన్నములఁ బెట్టి వానిని సంతుష్టుం
గావించెను. పిమ్మట మెత్తని శయ్యనమర్చి యందు
భర్తశయనించి నంతనే వానికిఁ దమ్ములంబిడి చరణమ్ము
లొత్తుచు వాకిటనున్న బ్రాహ్మణు నప్పుడు తలంచెను.
తలంచి, భర్తయు నిద్రించుటచే నామె తటాలున లేచి,
భిక్ష నొసంగుటకు బ్రాహ్మణుని కడకు వచ్చెను.

ఆమెంజూచి నంతన క్రోధస్వభావుండైన కౌశికుఁడు
మండిపడుచు, "అడిగినంతనే పెట్టిన యింతకుఁ బోయియే
యుందునుగదా? ఓసి దుర్మతీ! భిక్షంబిడక నన్నింతవఱకు
నిలిపి, యింతటి యవమానంబేలగలిగించితి" వని పెక్కు
భంగుల నిందింప సాగెను. ఆసాధ్వి వానిని మంచి
మాటలతో శాంతచిత్తుం జేయుచు, "అయ్యా మీకు భిక్ష
మొసఁగుట కుద్యమించుచుండ నింతలో నాఁకటఁదూలుచు
నా భర్త వచ్చెను. అమ్మహాత్మునకు సేవ సేయుటలో మీమాట
మఱచితిని. ఇది తప్పుగాఁ గొనక నన్ను క్షమింప వలయు"
నని వేడెను. కౌశికుఁడామె ప్రార్థనమును మన్నింపక,
"నాకంటెను నీమగండధికుండా? కండకావరమునఁ గ్రొవ్వి

నీవు గావించిన యవమానము నాక్రోధో ద్రేకమునకుఁ గారణమైన” దని యింకను బలుకుచుండ నామె నవ్వుచు, “కౌశికుఁడా! నీ క్రోధము నన్నేమి సేయఁగలదు? నీ క్రోధాగ్నిచే దహింపఁబడుటకు నేను జెట్టుపైనున్న కొక్కెరనుగాను. పతివ్రతను. నాయెడ నీ కోపశాపములు నిరర్థకములు” అని చెప్పెను. ఆమాటలు విని కౌశికుఁడు విస్మితుండై యీమె దివ్యజ్ఞానంబున సమస్తమును గ్రహింపఁగల మహాపతివ్రత యని గ్రహించి, తన యజ్ఞానమును గర్హించి, చేతులు మోడ్చి, “తల్లీ! నీ పాతివ్రత్య మాహాత్మ్య మమోఘము. నన్ను క్షమించి నాకు ధర్మోపదేశము గావింపు” మని ప్రార్థించెను. “అయ్యా! నేను నిరంతరము పతి సేవాపరు రాలను. నీవు కేవల స్వాధ్యాయ పరుండవుగాని ధర్మ సూక్ష్మము లెఱుంగవు. కావునఁ దడయక మిథిలానగరంబున కేగుము. అందుఁ జితేంద్రియుండును సత్యవాదియు మాతా పితృభక్తుండును నయిన ధర్మవ్యాధుండను కిరాతుఁడు కలఁడు. వాని నాశ్రయించితి వేని యతండు నీకఖిల ధర్మములు నెఱిఁగింపఁ గలఁడు” అని యాపతివ్రత వానికి బోధించి పంపెను.

కౌశికుఁడు బయలుదేఱి పతివ్రత మెఱుకకు విస్మయం బందుచు నామెయెడఁ దాను జేసిన యపరాధమునకు నొచ్చు కొనుచు ననేక నగరగ్రామంబు లతిక్రమించి చని మిథిలా నగరము ప్రవేశించెను. రాజమార్గమునుండిపోవుచు, నచ్చటి

జనంబుల ధర్మవ్యాధుండున్న ప్రదేశంబడిగి, వారుచెప్పిన చొప్పున బోయి ధర్మవ్యాధుని యంగడి సమీపించెను. విక్రయాగతజన సమావృతంబై యతి జుగుప్సితంబైయున్న యా మాంసపు టంగడిని సమీపింపలేక, కౌశికుఁడిటునటుఁ జూచుచుండ, ధర్మవ్యాధుఁడుతానే వానికడకువచ్చి, "విప్రోత్తమా! నీవేకదా కౌశికుఁడవు? పతివ్రత చెప్పిన చొప్పున ధర్మోపదేశార్థము నాకడకు వచ్చినవాఁడవు. వేళకు భిక్షయిడనందున నీవామెపై నాగ్రహించినట్లు శీఘ్రంబుగ నాతిథ్యము సఁగకున్న నాపైఁగూడఁ గోపింతువని యంగడివిడిచి నేనే నిన్నుదర్శనవచ్చితి" నని పలికెను. ఆమాటలువిని పతివ్రతా ప్రభావంబునకుంబోలె ధర్మవ్యాధ ప్రభావంబునకును విస్మితుండై చేతులుమోడ్చి, "మహాత్మా! కిరాతుండవును మాంస విక్రయుండవునగు నీకింతటి దివ్యజ్ఞాన మహిమంబెట్లలవడినది? నిన్నుదర్శించి నేడు నేను కృతార్థుండనైతిని. నీవొనరించు ధర్మోపదేశంబున నాజన్మంబును సార్థకము కాఁగలదు." అని కౌశికుఁడు పలికెను.

ధర్మవ్యాధుఁడా బ్రాహ్మణునిఁ దనయింటికిఁ గొనిపోయెను. కౌశికుండును జండాలగృహమని శంకింపక, యతిభక్తితోవాని వెంటనరిగెను. ధర్మవ్యాధుఁడుకౌశికునకనేక ధర్మములుపదేశించెను. ఆధర్మోపదేశంబుల వలనఁ గౌశికుండు క్రోధమునువిడిచి యజ్ఞానమును దొలంగి, మిక్కిలి వివేకవంతుఁడయ్యెను. పిదప ధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికుని గృహాభ్యం

తరంబునకుం గొనిపోయి, యందు సకలాభరణాలంకృతులును నభిమతాహార పరితోషితులును, మహితాసనాసీనులును, ముదుసలి ముద్దలు నై యున్న దంపతులంజూపి, విప్రోత్తమా! వీరు నాజననీజనకులు. వీరే నాకిష్టదైవములు. ఈ దైవముల నిత్యము భక్తితో నారాధించుచుంటచేతనే, నాకింతటి దివ్యజ్ఞాన మహిమ గలిగినది. నాసంగతి యట్లుండనిమ్ము. నీవు నీ తల్లిదండ్రుల కేకపుత్రుఁడవై వారి యనుజ్ఞ లేక యే తపశ్చరణమునకుఁ బూనుకొంటివి. పాపము వారిప్పుడెంతయు వృద్ధులై నిరంతరము నీనిమిత్తమె యెదురుచూచుచు దుఃఖించుచున్నవారు. స్వగ్రామమునకింకఁ బోయి వారికిఁ బ్రియమ్ము గూర్పుము. కృతార్థుఁడ వయ్యెద" వని పలికి వానిని బంపెను.

క. కామంబును గ్రోధంబును
నేమఱక జయింపవలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత! యిదియె సతత
క్షేమంకరమైన పథము కృతబుద్ధులకున్.

---

23. దుర్యోధనుఁడు - ఘోషయాత్ర.

పాండవులు వనములయందుఁ బరిభ్రమించుచుండఁ గౌరవులు హస్తిపురములో సకలైశ్వర్యములు ననుభవించుచుండిరి. తమ యైశ్వర్యవైభవమును పాండవులయెడఁ బ్రదర్శించి వారిని జిన్నపుచ్చ వలయునని కర్ణ శకుని దుర్యోధన

దుశ్శాసనులు నిశ్చయించుకొనిరి. ధృతరాష్ట్రుఁడిట్టి దురుద్యోగమున కంగీకరింపఁడని వారొకింగి యొక నెపంబును గల్పించిరి. ద్వైతవనమునందు గౌరవుల గోవులుగలవు. అరణ్యమృగములవలన నాగోవ్రాతములకుఁ బ్రాణభయము గలుగుచున్నదని యొక గోపాలకునిచే వారు ధృతరాష్ట్రునకుఁ జెప్పించిరి. అతండేమి చేయవలయునో యని యోజించుచుండఁ గ్రూరమృగ సంహారంబుచేసి గోరక్షణ మొనర్చుటకు నేను వెడలెదనని దుర్యోధనుడు తండ్రితో జెప్పెను. పాండవులా ద్వైతవనమునందే యుండుటచేత వారితో నెట్టి కయ్యము దెచ్చునోయను భయంబున దుర్యోధనునిమృగయా ప్రయాణమునకు ధృతరాష్ట్రుఁడు సమ్మతింపలేదు. కానిపాండవులకు లేశమును బ్రతికూలముగాఁ బ్రవర్తింపక, వన్యమృగ సంహారమును గావించి గోగణంబుల రక్షించి భద్రముగాఁ దిరిగి వచ్చెదమని శకునియుఁ, గర్ణుఁడు, దుశ్శాసనుడును విశ్వాసము పుట్టునట్లుచెప్పి కడకు వానిని సమ్మతింపఁజేసిరి.

అంతవారందఱు మహానందభరితులై లలితాంబరాభరణాలంకృతులై బంధుమిత్రసమేతంబుగ ఘోషయాత్రాసన్నాహమును గావించిరి. దుర్యోధనాదులు సూర్యులును తమ తమ భార్యలతోఁగూడ బయలుదేఱిరి. అనూర్యులు భార్యలును దమతమ యంతఃపుర పరిచారికలను వెంటనిడుకొనిరి. వైశ్యులు తమతమ యంగళ్ళను వారితోఁ దీసికొనిపోయిరి. ఎనిమిదివేలు రథంబులు, ముప్పదివేలేనుఁగులు

దొంబదివేలు గుఱ్ఱంబులు, శత సహస్ర సంఖ్య కాల్బరుంగల మహాసైన్యంబుతో వారు బయలుదేఱిరి. ఇట్లు పాండవులఁ బరాభవించు సంకల్పంబున సమస్త రాజవైభవములతో బయలుదేఱి, దుర్యోధనాదులు కతిపయ దినంబులకు ద్వైతవనమును సమీపించిరి. సమీపించి యత్యంత రమణీయంబైన యొక కమలాకరము కడ విడిసిరి. భూలోకమున నంత సుందరమైన కాసారమును వారది వఱకెన్నడును జూచినవారు కారు. దాని సౌందర్యవైభవంబున కాశ్చర్యపడుచు నా తటాకతటంబున గుడారములు వేయించుకొనిరి. అచ్చటికి సమీపంబుననే పాండవుల యాశ్రమంబును గలదు. ధర్మరాజప్పుడు సద్యస్కందంబను నొక యజ్ఞమును జేయుచుండెను.

ఆతటాకతటంబునఁ గౌరవులు క్రీడాగారములు కట్టుటకు బ్రారంభించినంతనే కొందఱు గంధర్వులు పరుగునవచ్చి, “ఇది చిత్రసేనుఁడను గంధర్వపతికిఁ గ్రీడార్థంబు కల్పితంబైన కాసారము. కావున మీరిక్కొలను సేరక తొలఁగిపోవునది” యనివారిని వారించిరి. కాని దుర్యోధనాదులు వారినిఁ బలువిధంబులఁ బరిభవించి, “దేవగణములతో నింద్రుఁడు వచ్చినను మేమిచ్చటనుండి తొలఁగ”మని వారిని గెంటివేసిరి. పాపమా గంధర్వులు పోయి యా వృత్తాంతమునుఁ జిత్రసేనునకు విన్నవించుకొనిరి. తోడనే చిత్రసేనుఁడు రోషావేశవివశుండై

గంధర్వ సైన్యములతో గంధగజము చందమున వెడలివచ్చి కౌరవ సైన్యమును ముట్టడించెను. అదివరకే రణసన్నాహ మొనర్చుకొని యున్న కౌరవ సైన్యములును గంధర్వుల నెదిరించెను. కలహము పెచ్చుపెరిగి క్రమక్రమముగా యుద్ధరంగంబతి భీభత్సం బాయెను. గంధర్వుల విక్రమాతిశయముల కోర్వలేక బెదరి చెదరి కురురాజ సైన్యము పాండవులున్న వైపునకుఁ బరువెత్తఁ జొచ్చెను.

సైన్యములు చెదరినంతో మహాసైన్య సమేతులైన గంధర్వులను కర్ణదుర్యోధన దుశ్శాసనులు తామే యెదిరింప వలసినవారైరి. క్షణకాలములోఁ గర్ణుఁడు విరథుఁడయ్యెను. దుర్యోధనుఁడు నేలపైఁ బోయెను. వాని సోదరులు పలాయితులైరి. గంధర్వులు కౌరవులఁ బందటిని(?)ఁ బట్టి పారిపోకుండ బంధించి చిత్రసేనున కప్పగించిరి. అప్పుడు చిత్రసేనుఁడు కౌరవులను వారితో వచ్చిన బంధుమిత్రాదులను వారి వారి భార్యలతోఁ గూడ గట్టిగాఁ గట్టించి, యా కట్లతో గూడ గంధర్వలోకమునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. తమ కెట్టి యుపద్రవము సంభవించునో యని కౌరవభార్యలు సర్వగను ఘోరమైన రోదనము సేయఁగడంగిరి. బంధనంబులం బట్టువడక యెట్లో తప్పిపోయిన కౌరవులు పరుగునంజని ధర్మనందనుని పాదములపైఁ బడి “ధర్మరాజా! దుర్యోధనుని దుర్యోధనుల దత్కాంతలను గూడ గంధర్వులు బంధించుకొనిపోవుచున్నారు. దిక్కులేక స్త్రీలును శిశువులును గూడ

ఘొల్లున రోదనము సేయుచున్నారు. వారిని సత్వరముగ రక్షింపుము. రక్షింపు" మని యాక్రోశించుచుఁ దెలిపిరి. ఆ వృత్తాంతమును విని భీముఁడు మందహాసము చేయుచు, "అన్నయ్యా! కాఁగల కార్యమును గంధర్వులే చేసిరి. అందుచే మనకు భారము తగ్గిన"దని పలికెను. "భీమసేనా! నీ విట్లనరాదు. శరణార్థులైనవా రెట్టివారైనను గరుణించి కాపాడుట యుత్తమపురుష లక్షణము. మరియు మనమేకాన్వయజాతులము. ఒక్క కుటుంబమువారికి విరోధములు కలుగుచుండుట సహజము. ఇతరులు మనపై కెత్తివచ్చినప్పుడు మనమందఱ మేకీభవింపవలయు. శరణాగతరక్షణము కంటె నుత్తమధర్మ మింకొకటిలేదు. కావున నీవును నర్జునుండును సర్వాయుధ సన్నద్ధులై రథంబు లెక్కి గంధర్వుల నడ్డగించి కౌరవులను రక్షింపుఁ" డని ధర్మరాజు బోధించెను.

కౌరవరక్షణంబునకు భీమార్జునులు లేశమును సమ్మతింపక, జలంబులఁద్రోయుటయు, విషాన్నము పెట్టుటయు, లక్కయింటఁ గాల్చుటయు, మాయజూదం బాడుటయు, పాంచాలినిఁ బరిభవించుటయు మున్నగు దుర్యోధన దుష్టచేష్టితంబు లన్నియు యుధిష్ఠిరుని జ్ఞప్తికిందెచ్చిరి. కాని ధర్మజుఁడు వానిని లేశమును బాటింపక, "భీమా! అర్జునా! కాలహరణమున కిది తరుణముగాదు. యజ్ఞదీక్షయందున్న వాఁడ నగుటచే నాశ్రమమువిడుచుటకు వీలులేదు. మీరు నాయాజ్ఞ తిరస్కరించిన యెడల యజ్ఞభంగమున కోర్చి నే నేస్వయముగ

నేగి గంధర్వుల నడ్డగించి కౌరవులను రక్షించెద''నని తీవ్రముగాఁ బలికెను. ఆమాటలు వినుటయె తడవుగ భీమార్జునులు మారుమాటాడక తటాలున లేచి యాయుధపాణులై యుధిష్ఠిరుని పాదంబులకు మ్రొక్కి తదాజ్ఞానుసారంబుగఁ గౌరవరక్షణార్థము బయలు దేఱిరి.

భీమార్జునులతో నకులసహదేవులును నుత్సాహసమేతులై వెడలిరి. అన్నలునలువురు నాముక్తకవచులును నాబద్ధతూణీరులును నాకలితకార్ముకులును నారూఢరథులునునై సత్వరితగతి నేగి గంధర్వులం గలిసికొని, ధర్మరాజు నాజ్ఞానుసారము కౌరవుల విడువవలయునని చెప్పిరి. కాని గంధర్వులు పాండవుల సామవాక్యముల కంగీకరింపలేదు. అప్పుడర్జునుఁడు గంధర్వులేవైపునకును బోలేకుండ నాకాశంబును దిక్కులును సందులేకుండ బాణంబులతో దట్టముగఁ గట్టుకట్టెను. పంజరంబునందుఁ జిలుకలవలె నర్జునుని బాణపంజరంబున గంధర్వులు చిక్కుకొని, పాండవులపై శరపరంపర లేసిరి. వానిం దునుమాడి యర్జునుండు దివ్యాస్త్రంబులతో గంధర్వనాయకుల నెల్ల నిరాయుధులుగను నిస్తేజులుగను నిర్వీర్యులుగను గావించెను. జగదేకవీరుండైన పార్థుని జయించుటకు యసాధ్యంబని కొంతసేపునకుఁ జిత్రసేనుఁడు యుద్ధమును జాలించి వానికడకు వచ్చెను. జిత్రసేనుం జూచినంతనే యాతఁడు తన మిత్రుఁడేయని గుర్తించి ధనంజయుఁడు వానిని మిక్కిలి సమ్మానించెను. దురాత్ములై మిమ్ముఁబరిభవింపవచ్చిన యీ

కౌరవులపై మీకింతటి దాక్షిణ్యంబేలయని చిత్రసేనుఁడు వారిని మందలించెను. మేమేమి చేయఁగలము. ఇది "యుధిష్ఠిరశాసన" మని భీమార్జునులు పలికి గంధర్వులతోఁ గూడ ధర్మరాజుకడకు వచ్చిరి. ధర్మరాజు కౌరవుల బంధనము లన్నియు భీమునిచే విప్పించెను. బంధవిముక్తులైన కౌరవ కాంతల నెల్ల మహాసాధ్వియైన పాంచాలి గౌరవించెను.

ధర్మరాజు దుర్యోధనుం జూచి, "నీ వెన్నఁడు నిట్టి సాహస కృత్యముల నొనర్పకుము. తమ్ములను దొరలను వెంటఁబెట్టు కొని సుఖముగా నింటికేగుము. జరిగిన దానికి దుఃఖింపకు" మని బుద్ధిచెప్పి పంపివేసెను.

క. శరణంబని వచ్చిన భీ
కరశత్రుని నయినఁ బ్రీతిఁ గావఁగవలయున్
గరుణాపరుల తెఱంగిది
యిరవుగ సరిగావు దీనికే ధర్మంబుల్.

---

24. సైంధవుఁడు - పరస్త్రీవాంఛాఫలము.

పాండవులు తృణబిందుఁడను ముని యాశ్రమంబునఁ గొంతకాలము నివసించిరి. ఆ దినములలో వారేవురు నొక నాడు ధౌమ్యసహితంబుగాఁ బాంచాలి నాశ్రమంబులో విడిచి, మృగయావినోదార్థము నలుదిక్కులకుఁ బోయిరి. అట్టి యవసరంబున సింధుదేశాధీశ్వరుఁడైన సైంధవుఁడను

రాజు సాల్వరాజ కన్యకను బెండ్లియాడుటకుఁ జతురంగబల సమేతుండై యత్యంత వైభవంబుతోఁ బోవుచు, నాశ్రమ సమీపంబునఁ దిరుగుచుండిన ద్రౌపదినిజూచెను. చూచి యా కామాంధుండు మోహించి, తన పరివారము నచ్చటనాపి, తానురథముదిగివచ్చి, "సుందరీ! నీవెవ్వతెవు ? ఇవ్వన దేవతవో! సురేశ్వరునితో నలిగి ధరిత్రి కరుదెంచిన శచీదేవివో! నీపతియెవ్వఁడు ? నీపేరెయ్యది ? నాతెఱంగఱయఁ దలంచితి వేని వినుము. సింధు సౌవీర నాథుండను. జయద్రథుఁడను." అని పలికెను. ద్రౌపది వానింజూచి, "నీవు శిబివంశోద్భవుఁడైన సురథపుత్రుడవగుట యెఱుంగుదు. నేను పాంచాల పతియైన ద్రుపదుని కూఁతురను. కృష్ణ యనుదానను. పాండునందనులగు యుధిష్ఠిర భీమార్జున నకుల సహదేవులకు ధర్మపత్నిని. అవ్వీరులిప్పుడు నన్నీవనమునునుంచి వేటకేఁగిరి. అమ్మహాత్ములువచ్చి చేయు సత్కారంబులం గైకొనిపో వచ్చును. ఒక్కింతే మాయాశ్రమంబున విశ్రమింపు"మని గౌరవ పూర్వకముగఁ బలికెను. అప్పుడు సైంధవుఁడు నవ్వుచు, "సుందరీ ! రాజ్యంబెల్లఁ గోలుపోయి యడవులం జొచ్చిన పాండవులంగూడి నీవేమి సుఖమనుభవింప గలవు? సింధు సౌవీర రాష్ట్రంబుల కధిపతినైన నన్ను వరించి నాతో సమస్తరాజ్యభోగము లనుభవింపుము. లెమ్ము. నీపతులు రాకమున్నే నారథంబెక్కుము" అని యామెను దొందర పెట్టెను.

ఆపలుకులకుఁ బాంచాలి ప్రకంపితచిత్తయై "సైంధవా! కౌరవపాండవులకుఁ జెల్లెలైన దుస్సలకు నీవు పతివి. నాకుఁ దోఁబుట్టువ వగుదువు. నీవిట్లాడవచ్చునా?" అని మందలించుచుండ నాధూర్తుఁడు, "పాంచాలీ! స్త్రీలయెడ రాజులకు వావివెదకఁ బనిలేదు. నీవురాకున్న బలిమినైన నిన్నుఁ గొంపోయెద" నని కఠినముగ జెప్పెను. అప్పుడామె క్రోధకలుషితాంతరంగయై "ఓమూర్ఖా! మహావీరుల ధర్మపత్నినైన నన్ను సామాన్యవనితగా భావించి వదరుచున్నావు? అమ్మహాత్ములెఱింగిరేని నీప్రాణములఁ బరమేశ్వరుండైన రక్షింపలేడు. ఊరక చెడక నీదారిం బొమ్ము. పాండవసింహంబుల కలుక పుట్టింపకుము. నీ పాపబుద్ధినిఁ బరిత్యజింపు" మని పెక్కువిధముల బోధించుచుండ, నప్పాపాత్ముండు తటాలున నామె పయ్యెదకొంగుఁ బట్టుకొనెను. పట్టుకొనినంతనే కృష్ణ యొడలుమఱచి, క్రోధాతిశయంబున నొక్కటి వేసినంతనే, యాప్రేటున వాఁడతి చిత్రంబుగ నేలపైఁ ద్రెళ్ళె. ఇట్లునేలంబడి తడయక లేచి జయద్రథుండామెను బలిమిని రథంబుపై నిడుకొని పోవుచుండెను. ద్రౌపది యాక్రోశించుచు ధౌమ్యుంబిలచి, "ఈ సైంధవాధముఁడు నన్నుఁ గొనిపోవు చున్నా" డని చెప్పెను. ధౌమ్యుఁడు భయ విస్మయంబుల సైంధవుని గాంచి "ఇట్టి దుస్సాహసంబు వదలు" మని యనేక విధముల బోధించెను. కాని వాఁడు వినక యప్పుడే బయలుదేఱి ప్రయాణమును సాగించెను.

కొంత సేపునకుఁ బాండవు లేవురు నాశ్రమమునకు వచ్చినంతనే ధాత్రికయను పరిచారిక బోరున నేడ్చుచు

సైంధవుని దుర్నయంబును వారి కెఱింగించెను. అప్పుడు వారేవ్వురును ప్రళయకాలానలమూర్తులై దుర్నిరీక్ష్యంబులైన రూక్షేక్షణంబులతో నాయుధ పాణులై రథంబు లెక్కి వాయువేగంబున సైంధవుడేగిన దిక్కునకుఁ బోవఁ జొచ్చిరి. ముందేగుచున్న సైంధవుఁడు కొంచెము సేపులోనే గాండీవ నిక్వణంబు వినియెను. ద్రౌపది నోదార్చుచున్న యతఁడా ధ్వని యెట్టిదోయని యిటునటుఁ జూచుచుండఁ దీవ్ర నిశాత బాణ పరంపరలు రివ్వురివ్వునఁ దన్నును ద ం సైన్యములను గప్ప దొడంగెను. ఇయ్యది పాండవాగమనమునకు సూచకంబని ద్రౌపది ధైర్యము వహించెను. సైంధవుఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డయ్యెను. అప్పుడు లేళ్ళమందపై కుఱుకు కొదమ సింగంబులవలె పాండునందను లతిజవంబునవచ్చి సైన్యమధ్యంబునఁ జొచ్చి కంటఁ బడిన వారినెల్ల నిష్కారుణంబుగాఁ జెండాడుచుండిరి. భీముఁడు తన పెనుగదం బట్టి వారణముల కుంభములు వ్రయ్యలు చేసెను. రథములు పిండిగొట్టెను. హయముల నేలపాలు గావించెను. విజయుండును నమోఘంబులైన గాండీవ బాణంబులతో శత్రువీరుల శిరంబు లెగర వేయుచుండెను. ఒకవంక నకులసహదేవులు సకల సైనిక నికాయములఁ గడతేర్చుచుండిరి. ఇట్లమ్మహావీరుల రణ కలా కౌశలమున నతిస్వల్ప కాలములోనే యా ప్రదేశం బంతయుఁ బీనుఁగు పెంటలతో నిండెను. అప్పుడతి సూక్ష్మముగా సైంధవుఁడు వారికిఁ బట్టువడెను.

భీముఁడు వానినందుకొని పిడికిటి పోటులతోఁ గొంత సేపును, మోకాలి పోటులతోఁ గొంత సేపును, గదా ప్రహారంబులతోఁ గొంతసేపును, మర్దించుచుండ నర్జునుఁడు,

"చాలు చాలు నింకఁ బొడిచినఁ బ్రాణ విముక్తుండగు" నని పలికి వారించెను. అంతతో భీముఁడు వానిని మర్దించుట మాని, వాడియైన యొక కత్తి వాతియమ్మున వాని శిరమును జెక్కలెగయ గొఱిగి, చూచువారు కడుపుబ్బ నవ్వునట్లతి వికారముగ నైదుకూకటులొనర్చెను. ఇట్లు సైంధవుని యాకారంబు వికృతంబు గావించి, వృకోదరుఁడు, "ఓరీ! సైంధవా! నిన్ను బ్రతుకనిచ్చినయెడల నేడు మొదలుగ నెల్ల సభలయందును బాండవ దాసుఁడనని చెప్పకొందువా" యని యడిగెను. వాఁడును భీముని భీమాఘాతములకు, భయంపడి చేతులుమోడ్చి యేడ్చుచు, "అట్లే చెప్పకొనుచుందును. నన్ను విడువుఁ" డని ప్రార్థించెను. పిదప వారేవురును వానిని ధర్మజునికడకుఁ గొనిపోయిరి. వాని వికృతాకారమును జూచి పాంచాలి నవ్వఁజొచ్చెను. యుధిష్ఠిరుఁడు, "నేటినుండియు నీవిట్టి దుర్వృత్తి వర్జించి, బుద్ధిమంతుఁడవై వర్తింపు" మని బోధించి విడచెను.

ఇట్లు పాండవులు సదాశత్రు విజయంబులతో నరణ్యవాసమును గడపి, పదుమూఁడవయేట విరాట నగరంబునఁ బ్రచ్ఛన్న వేషములతో నజ్ఞాతవాసమును గడపి, సమయ సంప్రాప్తియైనంతనే తమ యర్ధరాజ్యమును దమకీయవలసిన దని [illegible]కు రాయబారమంపిరి. కడకైదూళ్ళిచ్చినను [illegible] ధర్మరాజనెను. అర్ధరాజ్యమునకేకాక, యైదూ[illegible] దుర్యోధనుఁ డంగీకరింపలేదు. అందుచే మహా[illegible]యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడినది. ఆయుద్ధములో భీష్మ ద్రోణ కర్ణ కృప శల్యాది మహావీరులెల్లరు గతించిరి. దుర్యోధనుని నూర్వురు తమ్ములును భీమునిచేఁ జచ్చిరి.

ప్రతిజ్ఞా ప్రకారము భీముఁడు దుర్యోధనుని తొడలు విరుగఁగొట్టి యంతమొనర్చెను. పాండవసైన్యముల యందును ననేకులు గడతేరిరి. ధర్మమూర్తులైన పాండునందనులేవురును భగవంతుఁడైన శ్రీనారాయణుని యనుగ్రహంబునఁ బ్రాణాపాయములేకుండ సుఖజీవులైరి. నారాయణుని యనుమతంబున యుధిష్ఠిరుఁడు సమస్త రాజ్యమునకును బట్టభద్రుండై ధర్మపరిపాలనంబు సేయుచు, సోదరులతోడను బవిత్రశీలయగు పాంచాలితోడను సుఖముగాఁ గాలము గడపెను.

సీ. ఆయురర్థులకు దీర్ఘాయుర వాప్తియు
నర్థార్థులకు విపులార్థములును
ధర్మార్థులకు నిత్యధర్మ సంప్రాప్తియు
వినయార్థులకు మహా వినయమతియుఁ
బుత్రార్థులకు బహు పుత్రసమృద్ధియు
సంపదర్థుల కిష్టసంపదలును,
గావించు నెప్పుడు భావించి వినుచుండు
వారికి నిమ్మహా భారతమ్ము
భక్తియుక్తులైన భాగవతులకు శ్రీ
వల్లభుండు భక్తవత్సలుండు
భవభయంబు లెల్లఁ బాపి యిష్టార్థ[illegible]
సిద్ధిగరుణతోడఁ జేయుచుండు.

ఓం

శాంతి, శ్శాంతి, శ్శాంతిః